

הישיבה השמונים-ושמונה של הכנסת העשירית

יום שני, ב' בסיוון התשמ"ב (24 במאי 1982)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:05

א. דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר שמואל מיקוניס ז"ל

עח נסע לגייס מתנדבים, וגם בזמן מלחמת ששת הימים, כאשר נסע לגייס דעת קהל.

חבר הכנסת יאיר צבן ואני ייצגנו את הכנסת בהלוויה והתייחדנו עם זכרו.

היום אני מעלה את זכרו של חבר הכנסת לשעבר שמואל מיקוניס, יהי זכרו ברוך.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

היו"ר מ' סבידור:

אני פותח את הישיבה.

אני מבקש לקום.

חברי הכנסת, ביום חמישי שעבר, כ"ז באייר התשמ"ב, 20 במאי 1982, הלך לעולמו חבר הכנסת לשעבר שמואל מיקוניס, שהיה מזכיר המפלגה הקומוניסטית בארץ, שהיה חבר הכנסת החל בכנסת הראשונה ועד הכנסת השביעית ועד ככלל. לפני כן כיהן כחבר באספת הנבחרים, היה חבר מועצת המדינה, היה בשליחויות חשובות למען המדינה גם בזמן מלחמת השחרור.

ב. דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת לנשות תהילה מקריית-שמונה

שלמה הלל — להיפגש עם הקבוצה הגדולה הזאת, שזוהי להוראה ולהדרכה מחברנו לשעבר לובה אליאב, שכרגיל עושה את מלאכתו נאמנה, מעל במה זו אני מברך את כולכן, ומאחל לכם ביקור מהנה גם בכנסת וגם בירושלים הבירה.

היו"ר מ' סבידור:

לפני שאפתח את הישיבה, אני רוצה לברך בשמכם ובשמי קבוצה גדולה של נשות תהילה, שהגיעו אלינו מקריית-שמונה כאורחות הכנסת, והיתה לי הזדמנות — וכן גם לחבר הכנסת

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(תיקון) (החלפת סעיף 42). התשמ"ב — 1982 — של חבר הכנסת דוד מגן: 5. הצעת חוק התפוזות הכנסת העשירית, התשמ"ב — 1982 — של חברי הכנסת מ' וירשובסקי וא' רובינשטיין.

היו"ר מ' סבידור:

עתה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ' לורץ:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

כן הונחו: הודעת סגן ראש הממשלה ושר החקלאות בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא "מי הכינרת"; הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא "מיני מנהל למוזיאון הארץ"; הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא "העלאת שכר הלימוד בגני-הילדים הפרטיים".

היו"ר מ' סבידור:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת, הוא עדיין לא הגיע.

לדיון מוקדם — 1. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון סעיף 178), התשמ"ב — 1982 — של חברת הכנסת תמר אשל; 2. הצעת חוק ירושלים (אכלוס העיר) (הוראת שעה), התשמ"ב — 1982 — של חבר הכנסת יעקב גיל; 3. הצעת חוק הרשויות המקומיות (תיקון משולב), התשמ"ב — 1982 — של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי; 4. הצעת חוק-יסוד: הכנסת

ד. שאילתות ותשובות

חבר הכנסת מ' שחל שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ו באדר התשמ"ב (21 במרס 1982): בעיתון "הארץ" מיום 2 במרס 1982 התפרסם, כי בדיון-יחשבון חברת החשמל, בקשר למדידת ריכוזי גופרית

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים לשאילתות ותשובות. אני מזמין את שר האנרגיה להשיב על חמש שאילתות. 1020. רמת זיהום האוויר באזור חיפה

שר האגרייה והתשתית י' ברמן:

1. אין הדברים שציטט השואל משקפים את עמדתה של הנהלת החברה. נבדקו שיטות השינוע המודרנות, הנהגות עתה בבריטניה ובארצות-הברית, והוכח שאין הן כרוכות בגרימת נזק בריאותי.

2. כהתחשב בתשובה על השאלה הראשונה, אין מקום לבדיקה חדשה.

1022. חיבור הכפר מושריפה לרשת החשמל

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר האגרייה והתשתית ביום כ"ו באדר התשמ"ב (21 במרס 1982):

בכפר מושריפה בכביש ודייערה בוצעה עבודת חשמל, שהגיעה עד מבואות הכפר. למיטב ידיעתי שילמו התושבים את חלקם בביצוע, אך זה חודשים רבים מאוד שלא מברצ, החיבור הסופי.

אבקש, לאור זאת, מכבודו להשיב לי:

1. מתי מתכוונת חברת החשמל לחבר את כחי הכפר לרשת החשמל?

2. האם יש בחיבור זה תקלות תחלויות כתושבים? אם כן — מדוע אין תושבי הכפר יודעים על כך?

שר האגרייה והתשתית י' ברמן:

1. עבודות הרשת בכפר הסתיימו בפברואר שנה זו, ומאז מרס מצויות העבודות לחיבור הבתים בעיצומן.

2. בהתאם להוראות חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 16), התשמ"א, מנועה חברת החשמל מחיבורם לרשת של בתים שאינם מצוידים באישור מתאים מאת הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה.

היו"ר מ' סכידור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

האם כבודו השר יכול לומר לי כמה, ואם בכלל, כפרים ערבים כשטח מדינת ישראל עדיין אינם מחוברים לרשת החשמל?

שר האגרייה והתשתית י' ברמן:

לפי מיטב ידיעתי, יש עוד כשמונה נקודות יישוב קטנות מאוד של ערבים, שעדיין אינן מחוברות, ועבודות החיבור הן עתה בעיצומן. אני מקווה שבחודש שנת 1982 יחוברו גם שמונה הכפרים הנותרים. אני רוצה להוסיף, שבהתפתחות כספית של משרד האגרייה חוברו לרשת החשמל 82 יחידות יישוב של מיעוטים בתוך תחומי ישראל.

1080. אספקת חשמל סדירה ליישובי אצבע-הגליל

חבר הכנסת א' רון שאל את שר האגרייה והתשתית ביום א' בניסן התשמ"ב (25 במרס 1982):

בתקופה האחרונה יש תקלות חוזרות ונשנות באספקת זרם החשמל הסדיר באזור צפון אצבע-הגליל. על-פי עדותו של רכז משק קיבוץ דן, הפסקות החשמל, מהן של שניות בודדות ומהן שאורכות שעות — יוצרות מצב כלתי נסבל: נגרמים שיבושים במהלך הייצור במפעלים בגלל המכונות שדמו במפעל ודרושות כמה שעות כדי להפעיל מחדש, וכן חיי החברה והחינוך סובלים מהפרעות כלתי פוסקות. כל הפניות לחברת החשמל אינן מעילות.

על כן, אבקש להשיב לי:

1. האם האמור לעיל נכון הוא?

רויח מצניח באזור חיפה, נמצאה חריגה רבה יותר מהתקן היומיומי הממוצע ביהום אוויר (בשכונת נוה-שאנן בחיפה). חריגה זו היא מעבר לתקנים הישראליים, ופירושה שרמת זיהום האוויר ועברה את הערכים המרבית המותרים, שמעבר להם עלולים להיגרם נזקים בריאותיים, בעיקר לאוכלוסיות רגישות כמו ילדים, תושבים וכו'.

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. האם הותקנו מרי אטימות — מכשירים למדידת סמיכות העשן — לתחנת הכוח בחיפה, ואם לא — מתי יותקנו?

2. מתי יותקנו מסננים לתחנת הכוח בחיפה?

שר האגרייה והתשתית י' ברמן:

1. בתחנות הכוח בחיפה קיימים ופועלים מכשירים לבדיקת סמיכות העשן היורעים כמדי אטימות. מכשירים אלה יוחלפו במדי אטימות חדישים ומשוכללים יותר, שהתקנתם תושלם עד סוף שנת 1982.

2. היקף פעילותן של תחנות הכוח הישנות בחיפה יצטמצם וילך במידה ניכרת עם הקמתן של היחידות בתחנת הכוח מ"ד חדשה. להקטנת זיהום האוויר מתחנות אלו אף ננקטים אמצעים נוספים. לפיכך, אין הצדקה להתקנת מסננים בתחנות אלו. התקנה הכרוכה גם בקשים טכנולוגיים גדולים וגם בהשקעות ניכרות, כאשר תפקידן של תחנות אלה הולך ומצטמצם.

1021. תחנות כוח מונעות על-ידי פתח בחיפה

חבר הכנסת ש' רייס שאל את שר האגרייה והתשתית ביום כ"ו באדר התשמ"ב (21 במרס 1982):

עיתון חיפתי מקומי ("כל בוקר") מפרסם בגיליונו מה-10 בפברואר 1982 כתבה בדבר חוכניות לבניית תחנת כוח המופעלת בפחם בחיפה. חוגים בכירים ביותר בחברת החשמל אמרו לכתב, כי אם תמשיך חיפה בהתנגדות לפחם, עלולה העיר להיחלע בסוף שנות השמונים למצב, שבו לא רק פיתוחו של הנמל יוקפא, בשל ההתנגדות לשינוע הפחם, אלא היא תאבד גם את תחנות הכוח, על כל המשתמע מכך לגבי מקורות התעסוקה ומעמדה של העיר. במקרה כזה — כאשר כל מקורות הייצור יעברו לזרזים, וחיפה תישאר ללא כל תחנות כוח — גם לא תהיה שום הצדקה להוסיף ולשכן בחיפה את משרדי הנהלת החברה. אותם חוגים ציינו, כי כבר בימים אלה הוחל בדרום הארץ, באתר קצא"א באשקלון, בהנחת היסודות לתחנת הכוח הבאה שתופעל בפחם. מדובר בשתי יחידות של 550 מגוואט כל אחת, שיוכנסו לייצור, לאחר הפעלת תחנת חדשה של 4 יחידות בנות 350 מגוואט כל אחת בסוף 1983. הפעלתן של שתי היחידות בקצא"א ב-1986, יעבור עיקר הייצור של חברת החשמל במוט לפחם, ואז תופסק פעולתן של תחנות הכוח בחיפה, המונעות על-ידי מוטר.

שאלותי לכבודו הן:

1. האם האמור לעיל נכון הוא?

2. האם יש בירי משרדך מחקרים חדשים ואמינים המצביעים על כך שלא ייגרם נזק לבריאותם של כ-400,000 התושבים המתגוררים בחיפה ובסביבתה, אם אכן ישנוע הפחם דרך חיפה?

3. האם יהיה משרדך מוכן לבדיקה מחודשת, אמינה, המקובלת על כל הצדדים, של שאלת הנזק הבריאותי הצפוי משניע הפחם דרך נמל חיפה?

9. האם קבוצת איונברג מעורבת בעסקה או בניסוי זה?

שר האנרגיה והתשתית י' ברמן:

1. קבוצת "אינסקו" היא קבוצה של מדענים, אשר מנסה למצוא פתרון לנושא היתוך כשיטה שונה מהשיטות הנמצאות כשלב ניסוי על-ידי קבוצות אחרות. איש אינו צופה שתוצאות המחקר של קבוצה זו תתקבלנה בקרוב.

השיטה מבוססת על ניצול חומרים המצויים בשימוש תעשייתי. פעילות הקבוצה ממומנת על-ידי משקיעים פרטיים בארצות-הברית. אין היא מקבלת סיוע כספי כלשהו מגוף ממלכתי כלשהו בישראל.

2. המדענים שפנו למשרדנו — והם פנו באמצעות אדם המוכר בישראל, מר אל שווימר, שהיה מנכ"ל התעשייה האווירית — הם ד"ר ורברט בוסדר וד"ר רמי שני.

3. הקבוצה פועלת בקליפורניה, ולא ידוע לנו אם הקבוצה קיבלה או לא קיבלה שטחים לניסוי בקליפורניה.

4. עדיין לא אושר שטח לצורך ניסוי קבוצה זו.

5 — 4. ראה תשובה מס' 4.

9. קבוצת איונברג משמשת כשלב זה כנציגה הרשמית של קבוצה זו בארץ.

אני רוצה להדגיש, כי אנו מעוניינים שקבוצות מחקר תמצאנה מקום לפעולה בישראל. אם קבוצות אלה מתנהלות על-ידי אנשים שיש להם מעמד מסוים בעולם המדע, סבורים אנתנו שטוב שקבוצות כאלה תפתחנה ניסויים, מחקרים ופעילויות אחרות בתוך גבולות מדינת ישראל, כי דבר זה מעודד מחקרים ומונע ירידת המדענים לארצות אחרות, שבהן המחקר מפותח יותר.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר האנרגיה והתשתית.

ה. הצעת חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון), התשמ"ב — 1982* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מאור מזמין, כרבות הימים, הוספה של סעיפים כשאלות עקרוניות, בעיקר של מסורות שנתגבשו.

במשך השנים נתגבשה אצלנו מסורת, שתקציב המדינה אכן מובא לדיון חודשים אחדים לפני אישורו, כדי לאפשר לכנסת דיון נוקב, וגם לתת לה אפשרות להביא לאותם שינויים אשר מבטאים את רצונה של הכנסת. בשנים האחרונות השתבשה המסורת הזאת: עקב האינפלציה ומתוך סיבות נוספות. אנחנו בדעה, שאם מסורת מתקיימת, שאם מנהג אכן מתקיים באופן רצוף, אין הם זקוקים בהכרח לחקיקה ולחוק חרות, אבל ברגע שהמסורת משתבשת, חשוב לתקן את השיבוש על-ידי חקיקה. וחוק-יסוד הוא אכן אותו חוק הראוי לקלוט בתוכו חקיקה כזאת.

היו"ר מ' סבידור:

דקה אחת. אני מבקש מן המשולש. חברי הכנסת, אתם מפריעים.

יוסי שריד (המערך):

זה המשולש הקטן.

2. מה בדעת השר לפעול. כדי להשיב אספקת ורס חשמל סדירה ליישובי אצבע-הגליל, לפחות בעת רגיעה ביטחונית?

שר האנרגיה והתשתית י' ברמן:

למיטב ידיעתי, מדובר בשיבושים שהיו בעלי אופי זמני וסיבתן "מחלות הילדות" — אם אפשר לומר כך — של יחידת הייצור החדשה בתחנת הכוח מ"ד חדרה. בניתיים נכנסה היחידה לפעולה תקינה וסדירה, ויש לקוות שהתקלות האמורות לא תישנה.

1179. ידיעה בדבר מסירת קרקע למשקיעים אמריקנים לצורך ביצוע ניסויים

חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז שאל את שר האנרגיה והתשתית כיום כ"ח בניסן התשמ"ב (21 במרס 1982):

בעיתונות נתפרסם ("מערב" — 17 במרס 1982) כי קבוצה של מדענים אמריקנים קיבלה בהמלצת משרדן שטח קרקע לצורך ניסויים שונים. אבקש להשיב לי:

1. מי היא קבוצת "אינסקו", מי בעליה ומי מממן את פעולותיה?

2. מי הם המדענים אשר פנו לישראל לצורך קבלת קרקע?

3. מדוע לא קיבלה הקבוצה אישור לשטח קרקע בקליפורניה?

4. היכן נמצא השטח שאושר לצורך ניסויי קבוצה זו?

5. האם השטח הוחכר לקבוצה על-ידי מנהל מקרקעי ישראל, ומה גודלו של השטח?

6. מה הוא התשלום ששולם בעד השטח למנהל מקרקעי ישראל?

7. לכמה שנים נערך החוזה על הקרקע עם הקבוצה הנ"ל?

8. היכן, במרוק, נמצא השטח?

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק-יסוד: משק המדינה (תיקון), התשמ"ב — 1982. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס להבאת החוק בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

שבח וייס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט אני מתכבד בזאת להביא לאישור בקריאה שנייה ובקריאה שלישית תיקון לחוק-יסוד: משק המדינה.

הדיון על התיקון הזה נערך בהרחבה רבה בקריאה הראשונה, ואינני חושב שצריך להכביר מלים. בקיצור נמרץ אומר עוד משהו על מגמות התיקון הזה, ואני מקווה כי כשם שהכנסת אישרה פעם-אחד את התיקון בעת הקריאה הראשונה, כך נקבל תמיכה דומה גם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

חוק-יסוד: משק המדינה הוא חוק קצר, אשר בא להסדיר כמה שאלות יסוד בתחום התקצוב ובתחום המיסוי. חוק קצר

חוברת כ"ז, ישיבה פ"ח

— הצעת חוק ייסוד: משק המדינה (תיקון); סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו —

כאמור, ועדת החוקה, חוק ומשפט קיבלה זאת פה אחד, תוך הסכמה עם הממשלה — ואני חושב שבחוקים מסוג זה כדאי להתוות להסכמה עם הממשלה — ואני רוצה להודות לכל הנוגעים בדבר על שיתוף הפעולה, ולבקש מהכנסת לאשר את החוק הזה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. חברי הבית, אנו ניגשים להצבעה. מי כעת אישור חוק ייסוד: משק המדינה עם החיקונים שהוגשו כאן היום והוסברו עליידי חבר הכנסת שבח וייס?

ה צ ב ע

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

היו"ר מ' סבידור:

אני מודיע כזה שחוק ייסוד: משק המדינה (תיקון) אושר בקריאה שנייה. אנו עוברים עכשיו להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק ייסוד: משק המדינה (תיקון)
התשמ"ב — 1982. נתקבל.

היו"ר מ' סבידור:

אני מודיע כזה שחוק ייסוד: משק המדינה (תיקון) אושר בקריאה שלישית.

זו הזדמנות לברך את חבר הכנסת שבח וייס ואת היוזמים להעברת חוק פרטי ראשון. בכל התהליכים, במליאת הכנסת

ו. סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו

ולכוננים ושכר הוגן לעובדים השכירים. אנו פועלים לרציפות העשייה בענף: להבטחת המשך הפעילות. לתעסוקה ולפרנסה הוגנת למעורבים בבניית הארץ. פעלנו גם ליציבותו של הענף במגמה לאפשר בנייה בסטנדרט טוב ולא יקר.

במהלך השנה חלו בענף תנודות. ראוי שתזכירנה ומקטרגים זעקו למשבר, אולם הם התבררו. הנחתנים מדברים בעד עצמם. אנו מסיימים שנת פעילות כאשר הענף יציב, גדל מספר התחלות הבנייה, ויחירה מואת. היצע הדירות בשוק הביא לירידת המחירים.

לא עוד בנייה ישירה של המשרד, אשר הונהגה בשנים עברו והביאה לעיוותים — שאנו מצוירים לתקנם — אלא חיווק מערכת הממון החלקי לחברות הבנות. למען יושפר טיב הבנייה ויוטב לאורח המקבל את דירתו לפי טעמו ובחירתו.

במקביל נמשיך במתן פתרונות דיוור וסיוע בהיקף נרחב לרבות חושבי ישראל, זוגות צעירים, משפחות כרוכות ילדים ועולים לקבלת דיוור, אם ברכישה ואם בשכירות. לשם כך אנו מציעים, מסלולים שונים ומגוונים, שבהם ימצא איש איש מבוקשו, לפי צרכיו וזכאותו.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, בשנת התקציב החולפת עלה בידי המשרד לממש תוכניות ולהגשים יעדים, אשר הביאו לקידום ענף הבנייה ולהרחבת הסיוע למשתכנים וזכאים מקרב בעלי ההכנסות הנמוכות בארצנו. כשהם לא הגיעו אלינו, יצאנו אנו אליהם. קיימנו מערכת מעקב ומחקר, שנועדה לברוק את מידת מימושה של תוכנית הסיוע, ובהתאם

היו"ר מ' סבידור:
לא הזכרתי שמות ולא תארים. אמרתי "משולש", וטוב שקלעתי למטרה.

שבח וייס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
החלטנו לגבי תקופת המינימום שתאפשר לכנסת דיוור נוקב ורציני, אבל שתהיה גם תקופה מתאימה למשרד האוצר ולמשרדי הממשלה, על-מנת שיוכלו להכין עד אז את התקציב. הכוונה הראשונה שלנו הייתה: שלושה חודשים טרם כניסת התקציב לתוקפו. תוך כדי הדיונים בוועדה, תוך החיזיונות ותוך מגע שוטף עם שר האוצר, שניהלנו וישובת ראש ועדת המשנה לחוק ייסוד, חברת הכנסת שולמית אלון, אני וחברי ועדה אחרים, הגענו להסכמה בדבר 60 יום. אנתנו סבירים, שאם תקציב המדינה הקרוב יוגש 60 יום טרם כניסתו לתוקפו, תהיה לכנסת אפשרות לדרוך בו ולעשות שימוש באחד הכלים החשובים ביותר בתולדות הפרלמנטריות והמשמעותיים ביותר בקשרים בין הממשלה ובין הכנסת.

אגב כך הוספנו תיקון לחוק ייסוד: משק המדינה. בחוק נאמר: "מסים, מלוות חובה, תשלומי חובה אחרים ואגרות משתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק, קביעתם בתקנות טענה אישור מראש או תוך התקופה הקבוצה לכך בחוק — בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מועדונית שהכנסת הסמיכה לכך". בהתאם להוראה זו קיבלה הכנסת החלטה להסמיך את ועדת הכספים ואת ועדת החוקה, חוק ומשפט לאשר תקנות כאמור, ובסיוג להחלטה זו נאמר: "והוא כשאין בחוק שלפיו מותקנות התקנות הוראה בדבר אישור ככנסת או בוועדה אחרת מועדונית". מוצע לכלול סיוג זה בגוף ההוראה שבחוק היסוד.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו לסעיף הכא בסדר-היום: סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו. את הסקירה יביא שר הבינוי והשיכון. אני מזמין את סגן ראש הממשלה, שר הבינוי והשיכון מר דוד לוי, לשאת את דברו.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, משרד הבינוי והשיכון מגשים בקביעת את מדיניותו וכביצועה יעדים לאומיים וחברתיים ראשונים במעלה. בעשייתנו קובעים אנו לא רק את מפת הארץ ומראה, אלא גם את דמותה החברתית ואיכות סביבתה. בניית בית, הקמת שכונה או יישוב קבע, מתן סיוע למעבר ממצוקת דיוור לרווחה חברתית וקהילית — הם סימני דרך, המשפיעים על ערכי ייסוד במדינת ישראל ומעצבים אותם.

זכורים לי מימי ראשית כהונתי כשר הבינוי והשיכון מראות הצמיגים הבעירים וקולות המפגינים ברחובות, צלילים צורמים אשר כיטאו את מצוקת דיוור של זוגות צעירים — מחזות אשר נעלמו מנופנו.

אדוני היושב ראש, כפי שיתברר במהלך הסקירה, פעלנו רבות ונמשיך לפעול למען ייטב מצבם של כלל הזוגות הצעירים בישראל וכל הזכאים האחרים.

יש היום כאלה המצביעים עלי, וטוענים למצב של עודף דירות. טענה זו נשמעת ככרעה על רקע אותם ימים.

אנו דוגמים לקיומו של ענף בנייה, הפועל ביוזמת המשרד לצד יוזמה פרטית ותחרות חופשית ומאפשר רווח הוגן ליוזמים

הצלחתם הרבה של יישובים חדשים אלה, הנבנים על-ידי משרד הבינוי והשיכון, באה לידי ביטוי במהלך שנת 1981 בהיקף הגדול של מכירת הדירות הנכונות בהם. בימים אלה, אדוני היושב-ראש, עם סיומן של עבודות הבנייה והפיתוח של שלב א', עתידים להיכנס המשתכנים הראשונים לעיר מלח-אדומים.

התחלות הבנייה בירושלים כוצעו בשכונות גילה, רמות ותלפיות-מזרח. מדיניות הבנייה המסיבית לחיזוקה של ירושלים רבה הביאה למיתון משמעותי ברמת מחירי הדירות, וזאת לאחר שנים רבות של עליית מחירים בקצב מסחר.

באזורי מישור החוף התחילו בבנייתן של כ-3,500 יחידות דור. הושג דגש מיוחד בבניית דירות של 3 חדרים כשטח של עד 75 מ"ר בסטנדרד עממי, כדי לספק את הצרכים של אוכלוסיות הבעלים של המשרד. שאינם מהווים חלק מהביקושים לבנייה הפרטית היוקרתית.

עם זאת, בעת הקמתן של שכונות חדשות בחולות ראשון-לציון ובנתניה, כלל המשרד גם בניית דירות מרווחות של 4 ו-5 חדרים. במטרה ליצור שכונות הטרוגניות, שתכלולנה גם משפחות מבוססות יותר, ובכך להביא לאינטגרציה באלוהן של השכונות.

באזורי הפיתוח — לרבות באר-שבע — קיים מלאי דירות המספק את צורכי התושבים המקומיים, הווגות הצעירים הנישאים והמשפחות הזקוקות להטבת תנאי דיון, ואת צורכי קליטתן של משפחות ממרכז הארץ. נוסף על 7,000 יחידות אלו — המהוות את המלאי — הוחל בשנת 1981 בבניית 1,400 יחידות דור ביישובי הפיתוח.

באמצעות המינהל לבנייה כפרית ויישובים חדשים הופעלה בנייתן של 800 יחידות דור בבנייה ישירה, ושל 2,500 יחידות בבנייה עצמית בסיוע המשרד. כל זאת במסגרת תוכנית להקמת יישובים חדשים נוספים ולתגבור האוכלוסייה ביישובים שהוקמו בשנים האחרונות, וכן למתן פתרונות דור לזכאים מקרב האוכלוסייה הכפרית.

פרוגרמת הבנייה 1982/83 — תקציב הפעלת הבנייה לשנת 1982/83 מבטא מפה, שחל בפעולת משרד לפני כשלוש שנים: משרד הבינוי והשיכון עבר מן השיטה של הבנייה הישירה לשיטת בנייה באמצעות קבלנים בסיוע המשרד. לשיטה זו יתרונות כולטים, אשר באו לידי ביטוי כבר בשנת התקציב 'החולפת'.

בניית הדירות ומכירתן באמצעות החברות הבנות ובאחריותן מבטיחות קיום התחרות בענף הבנייה במחירים ובטיב, ויתר התאמה בין הדירה המשווקת וכן הביקושים הקיימים. יתירה מאת, משך זמן הבנייה הממוצע לדירה ירד מ-34.1 חודש בשנת 1979 ל-22.2 חודש ב-1981. מאמצים מיוחדים אלה הוכיחו את עצמם. בשנת 1982/93 ייעשה מאמץ בנושא הקטנת עלויות הבנייה, במטרה להביא לירידה במחירי הדירות. מאמצים אלה יכללו טיפול במחירי הקרקע, עלויות הפיתוח, נושאי רישוי וקביעת סטנדרדים סבירים בבנייה.

מעורבותו של משרד הבינוי והשיכון בהפעלת הבנייה מתבטאת בעיקר במישרים האלה: 1. חננון פרוגרמטי וקביעת שכונות ויישובים חדשים, בהתחשב במכלול השיקולים הלאומיים והחברתיים; 2. הקצאת קרקעות לקבלנים לבנייה, על-פי המלצה למנהל מקרקעי ישראל; 3. פיתוח שטחים לבנייה, לעורקי תשתית ולמוסדות ציבורי באתר; 4. מתן מימון חלקי לבנייה, תוך התחייבות לרכישת חלק מהדירות, אם לא תירכשה.

למצאים התאמו תוכניות, הגדלנו הלוואות, ופתחנו מסלולי סיוע חדשים לפי הצורך.

כרם, אין אור בלא על. נותרו כיסי מצוקה ובעיות דור, אשר יהיו לנו לאתגר ויזכו למיטב הטיפול — זאת משימתנו.

ביצוע מדיניות הבינוי של המשרד, החובקת פסיפס של עשייה ככל חבלי ארץ-ישראל, מתבטאת בעיקר במישרים האלה: א. יישובים חדשים המוקמים כנגד עם פריסתו החדשה של צה"ל לאור הסכם השלום עם שכנתנו מדרום, מצרים; ב. חיזוק הגליל ויישובו, בהקמת קודרות התיישבות חדשות ובחיזוק הקיימות; ג. בגולן, ביהודה ובשומרון מקימים יישובים עירוניים וכפריים חדשים, ומבצעים פעולה ענפה בפריסת תשתית אזורית במסודות חינוך וציבור; ד. לצמיחתו של המשק אנו מפתחים רשת כבישים ככל רחבי ארץ-ישראל, המאפשרת קשר בין היישובים למוקדי הפעילות החברתית והכלכלית.

כפי שאמרתי בראשית דברי, אנו למעשה מיישמים במדיניותנו בתחום הבנייה את מטרותיה הלאומיות של מדינת ישראל.

בשנת 1981 הסתכם מספר התחלות הבנייה ב-37,840 יחידות דור. יש בכך עלייה של 16% לעומת שנת 1980. שבה הוחל בבנייתן של 32,600 יחידות דור. פעילות זו התחלקה בין הסקטור הפרטי, אשר החל בכיצוען של 24,000 יחידות דור, ובין הסקטור הציבורי, אשר החל בכיצוען של 14,000 יחידות נוספות. כמו כן הסתיימה בנייתן של כ-34,000 יחידות דור — כ-19,000 מהן בסקטור הפרטי וכ-15,000 בסקטור הציבורי — כמות דירות העונה על הצרכים השנתיים.

בסוף שנת 1981, אדוני היושב-ראש, נמצא בשלבי בנייה כרחבי הארץ כ-70,000 יחידות דור, וזאת כתוצאה מהמדיניות שהמשרד נקט בה החל משנת 1979, ואשר באה לידי ביטוי בהעמדת תקציבים מוגדלים ובהסכמים חדשניים עם חברות הבנייה.

המאפיין העיקרי את הענף בשנה החולפת, ובעיקר הבנייה המיועדת למגורים, הוא האצת הפעילות בהחלת השנה ומגמה הפוכה לקראת סופה. בתום השנה ניתן להיווכח, כי הושגו שלושה יעדים: 1. יציבות במספר התחלות הבנייה — משמע יציבות בענף; 2. ירידה ריאלית במחיר תשומות הבנייה; 3. ירידה ריאלית במחירי הדירות לקראת סוף השנה.

עקב הפעילות המוגברת, בענף הבנייה בשנת 1980 ובמחצית הראשונה של שנת 1981 גדל היצע הדירות בשוק. עם הגדלת הסיוע לזכאים בנובמבר 1981 גדל היקף המכירות.

בשנת התקציב 1981/82 החל משרד הבינוי והשיכון בבנייתן של 8,000 יחידות דור בבנייה עירונית. בסקטור הכפרי וביישובים חדשים הוחל בבנייתן של 800 יחידות דור בבנייה ישירה ו-2,500 יחידות דור בבנייה עצמית בסיוע המשרד. בנייה זו התפלגה כדלקמן: 7,500 יחידות דור נמצאות בשלבי בנייה שונים בירושלים גופא — בגילה, ברמות, בתלפיות-מזרח, בנהלל-עקב ובקריית-מנחם. הוחל בבנייתן של כ-3,200 יחידות דור בירושלים רבה, מהן כ-1,000 בעיר החדשה — מלח-אדומים. בתום שנה זו הגיע מספר יחידות הדור בעיר החדשה הזאת לכ-2,500. כמו-כן כללה הבנייה התחלה של כ-600 יחידות ביישוב החדש גבעת-זאב.

הבנייה ביישובים אלה כוצעה על-ידי מספר רב של חברות, תוך יצירת מגוון גדול של טיפוס דירות בבנייה רוויה ובבנייה נמוכה.

מניסיון העבר נלמד, כי עודפים גדולים של דירות, שנבנו בתחילת שנות ה-70, עמדו זמן רב ללא אכלוס, וניזוקו קשה. במקביל נגרם נזק לתדמיתם של היישובים, על-ידי יצירת "מוקדי רפאים" של דירות ריקות.

הבנייה באזורי הפיתוח תכנון לסיפוק צורכי היישוב, והמשרד ערוך להחבת היקף התחלות הבנייה, אם זו תידרש במהלך השנה.

יוסף, היו זמנים שהכנסת רעשה, עכשיו שקט, אולי גם זה חשוב.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

אדוני השר, תעשה דברים טובים, יכרכו אותך.

היור"ר מ' סכידור:

גם שיחה מתוך אידיליה מפריעה. לא הזכרתי שמות כדי שלא לפגוע בפרוטוקול.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

במקביל להכנת הפרוגרמה בערי הפיתוח, הכין המשרד פרוגרמה רורבית, שתופעל במקרה שיחולו שינויים בתנאים הבסיסיים של התפתחות היישובים, כגון: הקמת מפעלים חדשים, או הגברת העלייה לארץ והפנייתה לערי הפיתוח. בפרויקטים נוספים אלה נעשות כל הפעולות הנדרשות של תכנון ורישוי, כדי לאפשר בנייה מהירה למקרה של צורך.

דגש מיוחד יושם השנה בבניית מוסדות ציבור באזורי הפיתוח ובפיתוח שכונות ותיקות, במטרה לשפר את איכות החיים של המתגוררים ביישובים אלה. כמו כן, תיעשה פעולות נרחבות בתחום התשתית ופיתוח מערכות כבישים. כדוגמה יש לציין את כביש מטרד-מצפה-רמון, שעתידי להגדיל את הגישה ליישוב ואת מקורות התעסוקה לתושביו.

4. באמצעות המינהל לבנייה כפרית יפעיל המשרד בסקטור הכפרי וביישובים חדשים בנייה ישירה של כ-700 יחידות דירי לתוספת אוכלוסיה, ויאפשר יותר מ-3,500 פתרונות דירי לבנייה עצמית באזורים השונים, זאת בנוסף על הקמת מוסדות חינוך, מכני ציבור ופיתוח תשתית אזורית.

נוסף על שלושת הנתיבים העיקריים של שיפור הדירי בארץ ופיתוח הארץ, כפי שהם באים לידי ביטוי בתחומי הבנייה, הסייע והתוכנית לשיקום שכונות, קיימים מסלולים משניים, הבאים לשרת אותן מטרות. כגון: מיתוזר דירות, שיפוץ שכונות ותיקות ועוד. בשנת 1982 נמשך לחזק את הפעילות ברשת הכבישים הארצית, בפיתוח מרחבי, בהשלמות פיתוח ובקמת מוסדות ציבור. ביישובים ערביים נמשך בממון חלקי לחברות הכונות בבנייה רוריא או בבנייה נמוכה. כמו כן, נשקיע בהקמת פינות משחק לילדים ובהשלמת רשת כבישים ליישובים.

משרד הבינוי והשיכון ישקיע השנה כמיליארד שקל בהמשך פיתוח רשת הכבישים הארצית, האזורית והיישובית.

בנייה כפרית ויישובים חדשים: אדוני היושב-ראש, חלק ניכר מהבנייה הישירה של משרד הבינוי והשיכון מופעל באמצעות המינהל לבנייה כפרית. רובו מתבצע בהתיישבות החדשה.

גם במגזר הכפרי וההתיישבותי יש מגמה לעבור מבנייה ישירה לבנייה על-ידי קבלנים או בנייה עצמית, תוך הסתייעות במימון ממקורות משרד הבינוי והשיכון.

בשנת התקציב 1981 פעל משרד הבינוי והשיכון ביישובים

בשנת 1982/83 מתוכננות לבנייה במסגרת הפרוגרמות כ-11,000 יחידות דירי, מהן כ-8,000 בבנייה העירונית וכ-3,000 באזורי יהודה ושומרון. בסקטור הכפרי וביישובים חדשים יוחל בבניית 700 יחידות דירי, ויותר מ-3,500 בבנייה עצמית בסיוע המשרד.

בהמשך למגמות ולמדיניות של השנים 1979 — 1981, יבצע משרד הבינוי והשיכון את משימותיו בשנה זו, באמצעות מספר רב של חברות המסתייעות במימון-ביניים של המשרד ופעולות למכירת הדירות כאופן עצמאי. כלפי זכאי המשרד תפעלנה החברות בהתאם להנחיותינו בקביעת מחירי הדירות לאוכלוסיות הרוכשים, בקיום הרשמות ובגורלות.

בשנת התקציב 1982/83 יושם דגש בבנייה בעיקר באזורים האלה: 1. בנייה בירושלים — בשנת 1982/83 מתוכננות לבנייה בירושלים רבה כ-2,000 דירות. דגש מיוחד יושם בשנה זו בהגדלת האוכלוסייה היהודית, באמצעות יצירת מסלולי סיוע מיוחדים לרכישת דירות. מסלולי סיוע אלה יכללו אוכלוסיות שונות, כגון: זוגות צעירים, משפחות הזקוקות להטבת תנאי דירי, עולים חדשים ומועברים מאזורי מרכז הארץ. כן יימשך תהליך הפיתוח של האתר הגדול מצפון לירושלים, במגמה לאפשר התחלת בנייה של כ-1,000 יחידות דירי עוד השנה. בכך עמדנו בהבטחתנו מפני שנה, כשהשטח הזה הופקע. כל זאת על-מנת לחזק את הנדבך הצפוני של העיר ולהבטיח את רצף השכונות מנווה-יעקב, בנוסף על חיזוק ירושלים על-ידי בנייה ביישובים סביבה — מעלה-אדומים, גבעת-זאב, אפרת, בית-אל א', בית-אל ב' ועופרה.

2. בנייה באזור החוף — בהמשך למדיניות השנים האחרונות יועד חלק גדול מהבנייה במסגרת הפרוגרמה למישור החוף, וזאת במטרה להשפיע, באמצעות הרחבת ההיצע, על רמת מחירי הדירות באזורים אלה, ולאפשר לזכאים לרכוש דירות. בשנת 1982/83 תוחל בנייתן של כ-4,000 דירות באזורי מישור החוף. חלקה הגדול של הבנייה יבוצע על קרקע מדינה, וחלקה יבוצע על קרקע פרטית של חברות. חברות המעוניינות לבנות בשביל הזכאים, על קרקעות פרטיות ובמחירים ובסטנדרטים המקובלים על המשרד, מביאות את הצעותיהן למשרד, ולאחר בדיקה של האזורים המוצעים וכללות קרקעות אלו בפרוגרמה הציבורית. חברות אלו מקבלות סיוע זהה לסיוע שמקבלות החברות הבונות על קרקע מדינה.

המשרד ימשיך לקדם תכנון ורישוי אותם אזורים שבהם יש למינה קרקעות, אך הבנייה בהם עדיין אינה אפשרית.

מאמצים מיוחדים ייעשו במהלך השנה לפתור באמצעות היצע הדירות הקיים בעיות של מצוקת דירי שנותרו בערים שכמרכז הארץ. על אף הטיפול השוטף והאינטנסיבי, עדיין נותרו כיסי מצוקה בחלק מהיישובים.

בשנת 1982/83 יגדיל המשרד את פעילות הבנייה, ובעיקר נתרכז במתן פתרון למגורי קשישים, תוך מתן עדיפות גבוהה בסדרי העדיפויות של המשרד. ההוסטלים שייכנו עתידים לאכלס מגוון גדול של קשישים מכל רבדי האוכלוסייה, כשהמשותף להם הוא הצורך בשירותים ספציפיים לקשיש והצורך בביטחון ובהגנה בחיי היומיום.

3. בנייה באזורי פיתוח — בשנת 1982/83 יגיע היקף הבנייה באזורי הפיתוח, ובכללם באר-שב, לכ-1,200 יחידות דירי, שייתוספו ל-8,500 יחידות דירי הנמצאות בתהליכי בנייה באזורים אלה.

בינוי ושיכון בהתיישבות הקיימת בשנת 1981 — המשכנו במתן פתרונות דיוור ביישובים הכפריים הקיימים לזוגות צעירים ולהטבת תנאי דיוור לנזקקים בהיקף של כ-1,400 פתרונות דיוור. במקביל לכך מממן המשרד ביצוע עבודות השלמת חשתי ופיתוח מראש ביישובים הכפריים, והקמת מוסדות ציבור, בעיקר מעורני נוער ומתנסים — בהיקף של כ-150 מיליון שקל. בפעולה מיוחדת זו אנו מפעילים בנייה בעיקר כמושבים, במסגרת הטבת תנאי הדיוור למשפחות גדולות, אשר אינן מסוגלות להפעיל את הבנייה בכוחות עצמן. בשנת 1981 הופעלו במסגרת זו יותר מ-150 יחידות דיוור בכמה מושבים.

הבנייה ביישובי הדרוזים והצ'רקסים — זה שנים מספר מטפל משרד הבינוי והשיכון ביישובים הדרוזיים והצ'רקסיים. בשנת התקציב 1981 ניתנו יותר מ-250 פתרונות דיוור לחיילים משוחררים במסגרת הטבת תנאי הדיוור. כמו כן, בוצעו עבודות חשתי ומוסדות ציבור בהיקף נרחב. תשומת-לב מיוחדת ניתנת לבניית מוסדות חינוך במגזר הדרוזי והצ'רקסי, מתוך מגמה לגשר על פני הפערים הקיימים במישור זה. בשנת 1981 הופעלה בנייה של יותר מ-60 כיתות לימוד ביישובים דרוזיים וצ'רקסיים. ההשקעה בשנת 1981 מסתכמת בכ-150 מיליון שקל.

סיכום — בשנת התקציב 1981 הפעיל המשרד עבודות בהיקף של 2.2 מיליארדי שקל בתחומי ההתיישבות באזורי ארץ-ישראל, הופעלו כ-800 יחידות דיוור בבנייה ישירה, וניתן סיוע ל-2,500 יחידות דיוור בבנייה עצמית. במקביל לכך בוצעו עבודות חשתי, מוסדות ציבור ומוסדות חינוך בהיקף נרחב. הוקמו יישובים חדשים, חוגברה האוכלוסייה ביישובים שהוקמו בשנים האחרונות, וניתנו פתרונות דיוור לזכאים מקרב האוכלוסייה הכפרים.

מגמות לשנת התקציב 1982/83 — בשנת התקציב 1982/3 תימשך הפעילות בתחומי הבינוי והשיכון באזורי ארץ-ישראל, תוך הדגשים של הפעילויות כדלקמן: (א) עיבוי היישובים ברמת-הגולן ובגליל; (ב) פיתוח מואץ של חבל-קטיף; (ג) הכפתל קצב הכינוי והפיתוח ביהודה ובשומרון; (ד) מתן פתרונות דיוור לזוגות צעירים והטבת תנאי הדיוור כמושבים ובמושבות, בקיבוצים וביישובים דרוזיים וצ'רקסיים.

בנייה ופיתוח ברמת-הגולן ובגליל — המשרד יפעיל בשנת התקציב 1982 בנייה 250 יחידות דיוור ביישובים הכפריים ברמת-הגולן ובגליל, מתוך מגמה לתגבר את אכלוס היישובים האלה. זאת נוסף על פיתוח מואץ של מוסדות חינוך וציבור, לדיווחם של המתיישבים. במקביל, נעודר בנייה עצמית של יחידות דיוור על-ידי המתיישבים הזכאים, בעיקר בדור ההמשך כמושבים, ובניית קבע ביישובים שהוקמו במתכונת זמנית — מצפים. סך כל ההשקעות הצפויות באזורי רמת-הגולן והגליל בשנת 1982 בתחומי הבינוי והשיכון יסתכמו בכ-1 מיליארד שקל.

חבל-קטיף והנגב — על-פי החלטת הממשלה לפיתוח מואץ של חבל-קטיף, בשנת התקציב 1981 החל המשרד בביצוע עבודות בנייה ופיתוח אזורי חבל-קטיף בהיקף נרחב. ככונת המשרד להפעיל בנייה שני יישובים חדשים נוספים, דקלים וגן-אור, פיתוח חשתי ואזורית והקמת מוסדות ציבור חינוך. באזור הנגב יוקמו בשנת 1982 שלושה יישובים חדשים — כרמים, רחמים ולוטן, זאת נוסף על בניית יחידות דיוור ומכני ציבור ביישובים הקיימים. כל זאת בהשקעה צפויה באזור חבל-קטיף, הנגב והעוצבה בסכום כולל של כ-800 מיליון שקל.

הכפרים והקהילות באזורי ארץ-ישראל, בהתאם ליעדים שהוגדרו בחוק התקציב כדלקמן: 1. עיבוי ההתיישבות היהודית באזורי הגולן והגליל; 2. ריכוז מאמץ להתחלות בנייה ביישובים הקהילתיים והעירוניים ביהודה, בשומרון ובקעת-הירדן ובגוש-קטיף; 3. מתן פתרונות בדיוור לאוכלוסייה הכפרית כמושבים, בקיבוצים, כמושבות ובשאר היישובים הכפריים.

בנייה באזורי הגליל והגולן — באזורי הגליל והגולן פעל המשרד בשנת התקציב 1981 בבניית יישובים כפריים חדשים, בעיבוי היישובים הכפריים הקיימים, ובמתן פתרונות דיוור לזוגות צעירים והטבת תנאי הדיוור כמושבים, כמושבות ובקיבוצים הוותיקים.

באזור הגליל אוכלסו ארבעה יישובים כפריים חדשים — רמת-לבנים, לפידות, כלנית וקורנית. הוחל בבניית חמישה יישובים כפריים חדשים: בית-הרימון, הריבית, יובלים, עצמון ואושרת. כמושבים ובקיבוצים הקיימים הוחל בבנייה של יותר מ-150 יחידות דיוור לזוגות צעירים ולהטבת תנאי דיוור. בשנת 1981 הוחל בעבודות חשתי לבניית קבע בשישה מצפים שהוקמו בגליל, מתוך מגמה להפעיל בניית יחידות דיוור במצפים אלה בשנת התקציב 1982. סך הכול הוחל בשנת 1981 בבנייה ישירה של המשרד ועל-ידי מתן סיוע לבנייה עצמית על-ידי המתיישבים, בבניית יותר מ-600 יחידות דיוור באזור הגליל, בנוסף על עבודות חשתי, מוסדות ציבור וחינוך. כל אלה בהיקף של 350 מיליון שקל.

באזור רמת-הגולן פעלנו בעיקר בבניית יחידות דיוור ומוסדות ציבור וחינוך לעיבוי היישובים הכפריים הקיימים. ברוב יישובי רמת-הגולן ובני יחידות דיוור נוספות לקליטת משפחות חדשות, תוך שימת דגש ביצירת איכות חיים מיוחדת, אשר תהווה מקור משיכה לקליטתן. בעיר הגולן, צרין, הוחל בבניית 160 יחידות דיוור חדשות, בתיספר ומוסדות ציבור אחרים. סך הכול הופעלו בבנייה ישירה ברמת-הגולן בשנת התקציב 1981 — 320 יחידות דיוור, נוסף על חשתי מוסדות ציבור וחינוך, והשקעה בתחומי הבינוי והשיכון ברמת-הגולן בשנת התקציב 1981 — 400 מיליון שקל.

בנייה ופיתוח ביהודה, בשומרון ובקעת-הירדן — שנת 1981 מהווה ציון דרך בבניית היישובים היהודיים באזורי יהודה ושומרון. החל ב-1981 מופנים משאבים בהיקף נרחב לבניית קבע ביישובים קיימים. כמרכזי הוחל בהקמת שכונות עירוניות ברחבי יהודה ושומרון. ביישובים אלה ביצע המשרד עבודות חשתי לבנייה עצמית כ-18 יישובים קהילתיים ועירוניים, כדי לאפשר התחלות בנייה עצמית של יותר מ-600 יחידות דיוור — חלקן כבר מאוכלסות על-ידי המתיישבים. במקביל הוחל בבניית יישובים עירוניים חדשים, המגיעה בשלב ראשון ליותר מ-1,000 יחידות דיוור בשנת התקציב 1981. לפי הפירוט הזה: אלפי-מנשה — התחלות בנייה של 200 יחידות דיוור, עמנואל — התחלות בנייה של 500 יחידות דיוור, אריאל — התחלות בנייה של 150 יחידות דיוור, אפרת — התחלות בנייה של 150 יחידות דיוור, זאת בנוסף על ביצוע עבודות חשתי אזוריות ביישובים, הקמת מוסדות ציבור וחינוך — כל זאת בהשקעה של כ-1.5 מיליארד שקל.

בבקעת-הירדן הוחל בבניית שלושה יישובים חקלאיים חדשים — עורי, אלמוג ושדמות-מחולה. זאת בנוסף על בנייה ביישובים הקיימים לתוספת אוכלוסייה. סך הכול היקף ההשקעות בבנייה ובשיכון בבקעת-הירדן הסתכמו בשנת התקציב 1981 בסכום כולל של 150 מיליון שקל.

הדרגתית של מעברות שעדיין נותרו. במסגרת זו כלולות כיום 9 מעברות, ביניהן קריית-נורדאו בנתניה, שבה נותרו בשנה האחרונה בסך-הכול 2 משקי-בית מתוך 70 שחיו במקום; קריית-חיים, שמחוכה קיבלו פתרון הולם 45 מתוך 59 משקי-בית, שהיו לאחרונה; ומעברת קריית-יובל, שממנה פנו כמחצית התושבים. עשייה זו תימשך גם בשנה הבאה, שלא יישאר כחם על מצתנו. מדובר בסך הכול כ-428 משקי-בית. לאמור, יותר מ-70% מהאוכלוסייה במקומות אלה.

המשך מפעל חיסול המעברות דרוש. מעבר למשאבים הכספיים, גישה חדשנית הן בדרך הטיפול והן במסלול הפתרון המוצע. עם זאת, נקבעה מסגרת רחבה למדי. שממנה לא ניתן יהיה לחגוג על אף לחצים של אנשים בודדים, המכוונים לעשיית רווחים כספיים מעבר לפתרון בעייתם.

שכונות מועדפות — שכונות מועדפות הן שכונות שתדמיתן נפגעה והן נמצאות בתהליך הירידות. הן אינן שכונות מצוקה, הדורשות שיקום מעמיק, אלא הן מצויות בתהליך שאם יתמיד — סופן שתהפוכנה שכונות שיקום. הפתרון בשכונות אלה הוא הורמת אוכלוסייה שונה מזאת הנמצאת במקום, חזקה יותר, ודרכון קבלנים. בסיוע שלנו, לבנות בשכונות אלה.

זוגות צעירים: הנמצאים במדרג סיוע נמוך — בעלי ניקוד של 1,000 עד 1,400 נקודות מקבלים סיוע מגובר, אם הם עוברים לשכונות המוגדרות כשכונות מועדפות. כך מביאים גם לאינטגרציה וגם לחיזוק חברתי בשכונות. הסיוע יכול להיות יעיל לזוגות צעירים, שבאו ממשפחות בעלות הכנסה בינונית, אם הם בוחרים להתגורר בדירות אלה.

מיחזור דירות — בשנת 1982/83 ימשך המשרד בפעילות הענפה של שיפור המלאי הקיים, פעילות שהחלה בשנת 1980 ורוכזה בעיקר בערי הפיתוח. פעילות זו כוללת שיקום בתים ישנים ומזוהים, שהמאפיין הבולט שבהם הוא מספרן הגדול של הדירות הבלתי-מאוכלסות. בתים אלו הפכו כמשך הזמן מטרה סביבתית, והשפעתם על המגורים בסביבה היא שלילית ביותר. עם שיקום בתים אלה משיג המשרד כמה יעדים, כגון: הגדלת היצע הדירות לאכלוס, העלאת הסטנדרט של דירות ישנות, וכן השפעה חיובית על השכונה כולה.

כיום מבוצע מיחזור מלאי כ-600 דירות ברחבי הארץ. לשנת 1982/83 מתוכננת הרחבת פעילות זו ליישובים נוספים. עם תום ביצוע המיחזור מיועדות הדירות בעיקר למכירה. ביישוב דימונה, למשל, שבו מבוצע המיחזור המתקדם ביותר, מבוצעת המכירה בהצלחה רבה. בתים מספר מתוך כלל הבתים העתידיים למיחזור מיועדים למגורי קשישים.

פיתוח שכונות ותיקות: נמשך במפעל פיתוח שכונות ותיקות, שלהן אנו מקדישים תשומת-לב מיוחדת. בשנה הבאה יושקעו תקציבים משמעותיים במפעל זה, ונעניק סיוע לתושבים הרוצים לשפר את מצב דיונם. פעולות אלה כרוגות ליד כיטוי במישרים אלה: 1. ייבנו או יושלמו מוסדות ציבור בתחום שירותי הספורט. מגרשי טניס, בריכות שחייה וכדומה; 2. יושלם פיתוח אזורים שוכנו, ויוגדלו תקציבים במסגרת השלמת פיתוח שכונות ותיקות; 3. יוכשזו, מגרשי משחקים וישוקמו פארקים שכונתיים. במקביל יוכלו ועדי בתים משותפים להיעזר בתוכנית הסיוע של האגודה לתרבות הדור, שלה אנחנו מסייעים בהיקפים גדלים והולכים.

שיפוצים חיצוניים בדירות "עמידר" — כשנים האחרונות נעשית פעילות רחבת-היקפים לשיפור חזמיתם של הבתים. המאוכלסים בשכירות באמצעות החברות "עמידר" ו"עמירג",

בנייה ביהודה, בשומרון ובקעת-הירדן — חלק נכבד מהמשאבים התקציביים יופנו בשנת 1982 לפיתוח ולבנייה באזורי יהודה ושומרון. ביישובים העירוניים — אריאל, קרני-שומרון, אלפי-מנשה, עמנאל — יופעלו בשנת התקציב הקרובה יותר מ-1,800 יחידות דורבן חברות, ויותר מ-600 יחידות דורבן בבנייה עצמית ביישובים הקהילתיים. במקביל, תיערך פעולה מקיפה בנושאי התשתית האזורית, מוסדות הציבור ומוסדות החינוך. פעילות זו היא במסגרת תוכנית כוללת של המשרד לאכלוס ולפיתוח אזורי יהודה ושומרון. בבקעת-הירדן מתוכננת בניית יחידות דורבן לתוספת אוכלוסין וכן להקמת שני יישובים חדשים — שדמות-מחולה ואלמוג. סך הכול בשנת 1982 צפויה השקעה בתחומי הבינוי והשיכון באזורי יהודה, שומרון ובקעת-הירדן בהיקף של יותר מ-2 מיליארדי שקל.

פעילות ביישובים כפריים קיימים — במקביל לפעילות בתחום הקמת היישובים החדשים באזורי ארץ-ישראל, נמשך כמתן פתרונות דורבן, תשתית ומוסדות ציבור במושבים, בקיבוצים, במושבות וביישובי הדרום והצידקים. הבנייה, שתהיה בעיקרה בנייה עצמית של המתיישבים, תעניק פתרונות דורבן צעירים תושבי היישובים, ותאפשר הטבת תנאי הדורבן וקליטת מתיישבים חדשים. היקף הפעילות בשנת 1982 יהיה של כ-1.1 מיליארד שקל.

סיכום — משרד הבינוי והשיכון יתחיל בשנת 1982 בבנייתם של 8 יישובים חקלאיים חדשים, נוסף על 3,000 יחידות דורבן במימון חלקי, יפעל בבנייה ישירה כ-700 יחידות דורבן ביישובים החדשים לתוספת אוכלוסייה, ויאפשר יותר מ-3,500 פתרונות דורבן לבנייה עצמית באזורים השונים, זאת נוסף על הקמת מוסדות חינוך, מבני ציבור ופיתוח תשתית יישובית ואזורית. היקף הפעילות בשנת התקציב 1982/83 כמגור זה יסתכם בכ-4.8 מיליארדי שקל במסגרת הבנייה הכפרית והיישובים החדשים.

ארוני היושב-ראש, סקרים אשר נעשו על-ידי משרדי העל, כי ניתן היה ליצור מעין "מדד מצוקה" של שכונות מגורים בישראל. רוב שכונות אלו הוקמו בראשית שנות המדינה, תחת מגבלות אובייקטיביות ביצע ובמשאבים העולים שוכנו בשולי הערים, במעברות ובבנייה ציבורית בסטנדרט נמוך. המפגעים השכונתיים באים לידי ביטוי באחד מהמאפיינים האלה: דורבן פגום, דורבן צפוף, תשתית שכונתית לקויה, מחסור במוסדות קהילה, פשיעה לסוגיה ובמיוחד פשיעת נוער, ריכוז בעיות של הזנחה חברתית, ריכוז בעיות קשישים ובודדים.

בשנתיים האחרונות נקט משרד הבינוי והשיכון גישה חדשנית ומאמץ מרכזי לפינוי המעברות ולחיסולן. בניגוד לטיפול המקובל בעבר, הוחלט כי לא עוד יצירת ריכוזים של אוכלוסיית מפונים בכלוקים בשיכונים ציבוריים, אלא פיזורה על-ידי מגוון של מסלולים לפי בחירתו של המפונה: (א) סיוע לרכישת דירה בשוק החופשי ומהותן לאזורי המצוקה והעוני. תנאי סיוע אלה מאפשרים בעלות על דירה למשפחה, אשר לא ידעה בעבר הרגלי התחייבות כספית או חברתית. נוסף על הפתרון, מוענק למשפחה נכס אשר משמעותו היא זיקה והשתייכות חברתית, וכל זאת הוך שמירת חופש הפרט לבחירת מיקום דורבן. (ב) מסלול נוסף, המאפשר שכירות סוציאלית למפונה, לאחר שדירת מגוריו נכחדה על-ידי והמשרד ביצע את הרכישה.

מורכבות הטיפול באוכלוסיית המצוקה חייבה את משרדי ההעניק טיפול מיוחד לכל מעברה ומעברה, תוך הוספה

השתמשו בזכות להרחיב את הדירה באמצעות הסיוע. הרחבת הדירה באופן עצמאי אינה מותנית בגודל המשפחה או בצפיפות הדירור — גורמים המהווים שיקולים בעת החלטה על הרחבת דירה בשכירות. בסך-הכול רכשו את דירתם בתוכנית זו בשנת 1981/82 כ־3,500 משפחות.

שיקום שכונות — המאפיין את תוכנית שיקום שכונות המצוקה וחורג מכל הידוע עד היום במסגרת הטיפול הממשלתי הוא השילוב המרכזי של החקיקה במקביל של בעיות חברתיות ופיסיות, תוך שיתוף נציגות חושבי השכונות עצמם.

עם כינון הממשלה החדשה ביולי 1981, רוכזו במשרד הבינו והשיכון כל המסגרות הפועלות בתחום התכנון והפיס. המשרד פעל בשנה החולפת לפשט ולשפר את תהליכי הפעולה והתיאומים בין משרדי הממשלה השונים ובין משרד הבינו והשיכון והסוכנות היהודית לארץ-ישראל, כנציגת יהדות העולם השותפת לפרויקט. כיום, לאחר כחמש שנים להפעלת התוכנית, ניתן לראות בעשרות שכונות שינוי לכלי הכר.

העשייה במישור הפיסי — קיימים 160 שכונות ויישובים המצריקים את הפעלת תוכנית שיקום השכונות. משרד הבינו והשיכון החל בפעולה כבר בשנת 1977 ב־15 שכונות, והרחיבה בשנת 1978 ל־30. והיום הוא פועל ב־69 שכונות. במסגרת תקציב השנה הבאה ייחוסו לתוכנית 10 שכונות.

תחומי הפעולה העיקריים בתחום הפיסי התבטאו בעיקר במישורים האלה: א. שיפוץ חיצוני של יחידות דירור ופיתוח חצרות בתים. אחד המאפיינים העיקריים בשכונות השיקום הוא מבנים ישנים שנבנו בשנות ה־50. במסגרת זו שופצו עד כה יותר מ־15,000 יחידות דירור בתקציב הנאמך בכחצי מיליארד שקל; ב. תשתית, המשרד פועל בתחום התשתית — ניקוז, ביוב, סלילת ותיקון כבישים, מדרכות וכדומה. עד היום הושקעו כ־212 מיליון שקלים בפיתוח התשתית בשכונות השיקום; ג. שיפוצים פנימיים — משרד הבינו והשיכון מטפל גם בשיפוצים פנימיים של דירות. בוצעו יותר מ־3,600 שיפוצים פנימיים במסגרת הנאמדת בכ־40 מיליון שקל; ד. הרחבות. בתחילת שנות ה־50 נבנו דירות קטנות, שהגדולות שבהן שטחן הוא כ־50 מ"ר. במגמה לשפר את תנאי הדירור של משפחות ברוכות ילדים ולכלול את תהליך נטישת השכונות מלידי הכוחות החזקים והמתקדמים בה, היה צורך לבצע הרחבות דירור בקנה מידה נרחב. בוצעו יותר מ־1,500 הרחבות ואיחודי דירות; ה. פינייים. בשכונות השיקום נעשו עד היום כ־1,000 פינייים בהשקעה של 55 מיליון שקלים. הפינייים נעשים ליצירת קרקע לבנייה חדשה, ולצורך חושבים המפונים ממבנים אשר לא ניתן לשקמם או להרחיבם; ו. בנייה חדשה. בין השנים 1978 — 1980 נבנו בשכונות השיקום 3,800 יחידות דירור חדשות במימון המשרד. דירות אלו מיועדות למשפחות נזקקות מחוץ לשכונה, לזוגות צעירים בני השכונה הרוכשים את הדירות וכן לאוכלוסייה חדשה זכאית לסיוע המתגוררת מחוץ לשכונה.

השנה תסתיימה עבודות התשתית, השיפוצים, ההרחבות והפיתוח בחמש שכונות — נווה-אליעזר, נווה-יוסף, נווה-ישראל, עמישב ונווה-שרת. ארבע שכונות — שכונה ד' בטבריה, מורשה בירושלים, שכונת התקווה בתל-אביב וירוחם — הוכרו כמגורות מפתח מצבן המצוי-לכלכלי וזכו בהקצבות גבוהות יותר ממעבר.

העשייה במישור חברתי — הפיתוח במישור חברתי הוא מורכב, והוא דורש ביצוע הדרגתי. פעילותם של צוותי ההיגוי ועדי השכונות סייעה רבות לאיתור הבעיות המרכזיות

עלידי שיפוצם החיצוני. השיפוץ כולל בעיקר צביעת חזיתות הבתים, הסרת אלמנטים לא-אסתטיים ולא-פונקציונליים בחזיתות הבתים, שיפוץ חריסות, שיפוץ חדרי מדרגות, שיפוץ והשלמת מערכות תאורה, תיקוני מערכות מים וביוב משותפים, שיקום חצרות ופיתוח גינות. בשנת 1981/82 ביצעו חברות אלו שיפוץ חיצוני בכ־9,000 יחידות דירור, כאשר כ־3,000 מהן באזורי הגליל והנגב והיתר באזורים במרכז הארץ ובירושלים. השפעתם החיובית של שיפוצים אלו מתבטאת בביקוש הגדול למגורים באותם בתים וכמעבר ממגורי שכירות לרכישה בדירות אלו.

מבחינת סדרי העדיפויות, שיפוצים אלו מבוצעים בשכונות שיש בהן ריכוז גבוה של בתים שמצבם החיצוני מזוהה. הן בשכונות שיקום והן בשכונות שאינן שכונות שיקום. כביצוע מרכזי זה של שיפוצים נעצרת הידרדרות השכונה, ונגרם באופן מיידי שיפור בתודעתה. הניסיון מלמד, כי מעורבותם של המתגוררים בבתיים אלה בפעילות שמירה על המצב החדש גדלה. לשנת 1982/83 מתוכננת הרחבה נוספת של ביצוע שיפוצים, והיקף זה יגיע לכ־10,500 דירות.

טיפול במגורים של משפחות בעלות 9 נפשות ויותר — בשנת 1980 הסתיים למעשה מבצע הטיפול בשיפור המגורים למשפחות בנות 10 נפשות ויותר אשר התגוררו בשיכון הציבורי. במסגרת מבצע זה נעשו הפעולות האלה: א. הקלת צפיפות הדירור על-ידי הרחבת הדירה, איחוד 2 דירות סמוכות או העברה לדירה מרווחת יותר; ב. שיפור באיכות הדירה של משפחות, שלא דווקא התגוררו בצפיפות, אך מצב הדירה הפריע לתפקודם הסביר של חיי המשפחה. בין היתר בוצעו בדירות אלו תיקוני ריצוף, תיקוני רטיבות, תוספות מערכת שירותים, התקנת דורי מים חמים, התקנת ארונות מטבח ועוד. בסך-הכול הקיפה פעולה זו כ־3,000 משפחות בנות 10 נפשות ויותר, מהן כ־1,400 אשר קיבלו פתרונות אכלוסיים ו־1,500 — פתרונות הנדסיים. עיקרה של פעולה זו התרכזת באזורי הפיתוח שבהם מתגוררת רובה של אוכלוסייה זו.

הטיפול במסגרת זו במשפחות בעלות 9 נפשות הוחל בשנת 1981. באיתור ראשוני אותרו 500 משפחות, הוקדקו לשיפור באיכות דירורן. בשנת 1982/83 ייעשה מאמץ להגיע לכל המשפחות האלו, במגמה להתחיל בטיפול בהן במהלך השנה.

יש לציין כי תקציב מיוחד מיועד להרחבת דירותיהן של משפחות שבהן פחות מ־9 נפשות המתגוררות במצוקת דירור קשה. זאת בהמשך לפעילות של השנים האחרונות.

מעבר משכירות לרכישה — בשנת 1981, ארגוני היושב-ראש, הופעלה תוכנית, באמצעות מסלול סיוע המיועד למעבר ממגורי שכירות בחברות "מדידת" ו"עמיגור" למגורים ברכישה. המעבר משכירות לרכישה מהווה, מחד גיסא, שינוי יסודי בהתייחסות הדייר לדירתו, לביתו ולסביבתו בכלל, ומאידך גיסא — מקל על החברות את עומס הטיפול באלפי הדירות שבשליטתן.

במסגרת עידוד הרכישה על-ידי הדיירים נקטנו מדניות המושתתות על הצעדים האלה: 1. ניתנה הנחה של 25% ממחיר הדירה; 2. הועלה סכום הסיוע לרוכשי דירותיהם בשכונות שיקום; 3. ניתן סיוע לביצוע שיפוצים והרחבה בדירה הנרכשת; 4. ניתן טיפול ספציפי לבחנים שבהם כל הדיירים התארגנו לרכישת הדירות ולהרחבתן.

העידוד המיוחד נתן את אותותיו בגידול מרשים במספר הרוכשים את דירותיהם בשיכון הציבורי, כאשר חלקם הגדול

דירה, לחושבי ערי הפיתוח ולעובדים אליהן ממרכז הארץ. זהו למעשה סיוע מועדף הבא לחזק את המקומות המדווחים ולהפכם ליישובים משגשים המושכים אליהם אוכלוסייה חזקה.

לגבי כלל האוכלוסייה פותחה מערכת עקרונות. הקובעת קטגוריות מוגדרות ומובחנות לזכאות כסיוע לדירור. העקרונות המרכזיים בהפעלת חוכניות הסיוע הם: (1) שיעור הסיוע אינו חלוי בדירה הנרכשת, כדי לאפשר למשפחה ניצול מרבי של הסיוע לפתרון המצבים ביותר על-פי שיקוליה וטעמיה בשוק החופשי. (2) דירור עדיפויות הסיוע על-פי כללים המתייחסים לבעלות על דירה, לחקן דירור, למשך זמן המגורים במצוקה וכן לגודלה של המשפחה ולהכנסתה. (3) ערכון שיעור ההלוואה ביחס לשינוי המחירים ולחנאי השוק ולא במועדים קבועים מראש, במגמה למנוע התייקרויות שרירותיות וספקולציות בשוק הדירור. (4) קיום מגבלות לגבי רכישת דירה לפי שטחה. (5) לשם קיצור התהליך הביורוקרטי למימוש הזכאות והיעילות בטיפול, ניתן הסיוע לאורח באמצעות בנקים וחברות משכנות. (6) קיום מערכת כמשרד לטיפול בחרגים שאין לבעיותיהם פתרון במערכת סיוע "כוללנית", כדי לשמור על ערנות והיוון חוזר לצורכי ערכון חוכניות. (7) ביצוע מערכת קריטריונים מוגדרת לצורך המעטת שיקול-הדעת של פקיד המשרד במתן סיוע לפונים. (8) פרסום גלוי של הזכאויות לידעת כלל הציבור וליצירת שוויון בידיעה בקרב מבקשי הסיוע.

הקצאת דירות בשכירות — לאוכלוסייה החלשה ניתנות דירות בשכירות סוציאלית. חלק מהדירות בשכירות הנמסרות לזכאים נרכשות על-ידי המשרד מחוץ לשיכון הציבורי, כדי למנוע ריכוזי עוני. זאת תוך הפקת לקחים מניסיון העבר.

השתתפות בשכר דירה — לזוגות צעירים ולקבוצות מוגדרות נוספות ניתן המשרד סיוע זמני של השתתפות בשכר דירה לשוכרים דירה בשוק החופשי. במסגרת זו מוענקת לזכאי אפשרות לשכור דירה לפי בחירתו בשוק החופשי, תוך שמירת זכאויות ההלוואה מסוכסדת לכשירצה לרכוש דירה.

תוכנית +3 — חסרי הדירור המתגוררים בצפיפות של שלוש נפשות ויותר במבוצע לחדר זכאים להלוואה בלתי צמודה המתעכבת אוטומטית.

אדוני היושב-ראש, אני שמח לבשר מעל דוכן זה על שינויים העתידים לחול בקרוב בחוכניות הסיוע. שינויים המביאים עמם חידושים משמעותיים במישורים האלה:

(1) זוגות צעירים. יוגדל הסיוע לקבוצות החלשות מבחינה סוציו-כלכלית עד כדי השלמת מימון הדירה באמצעים עצמיים מינימליים. כמו כן יוגדל הסיוע באופן משמעותי לכל הדרגות, לכל קבוצות לעבור לדירה מבוקשת. אדוני היושב-ראש, זה ההזדקקות להלוואות בנקאיות משלימות בריבית גבוהה.

(2) הטבת תנאי דירור ותוכנית +3. יוגדל הסיוע למתגוררים בדירור תחת-חנאי שבבעלותם, ובמיוחד למתגוררים בדירה תת-חנקית כתנאי שכר דירה מוגן, וזאת עד כדי השלמת המימון בסכומים מינימליים של הזכאי, אשר פער המימון מנע ממנו אפשרות לעבור לדירה בבעלותו. אדוני היושב-ראש, זה חידוש, ואנחנו מקווים שעל-ידי הפעלתו נוכל לתת תשובה לא מבושלת, חשובה מאוד, על בעייתם של אלה הגרים בדירות מוגנות, שאינם יכולים לשפר את תנאי דירורם, והצער והמצוקה הם נחלתם גם של הדיירים וגם של בעלי הנכס. יעדנו הוא לפתור את בעיית הדירור לאוכלוסייה זו, כדי לטפל נרחב ואינטנסיבי. אני מקווה שמסלול נוסף זה יקדם אותנו בפתרון בעייתם.

בשכונה ולטיפולן על-ידי הגורמים הממלכתיים והמקצועיים המחייבים יחדיו למיצוי כל האפשרויות למתן פתרונות מתאימים.

יש לציין, כי ההיבט החברתי מקבל ביטוי שונה בכל שכונה ושכונה. עם זאת ניתן להצביע על הגשמת יעדים שנקבעו במישורים האלה:

א. החינוך הפורמלי. פרויקט השיקום הביא להעשרת הפוטנציאל החינוכי ותגבר את המשאבים שהושקעו בתהליכי החינוך ואת מעורבות ההורים בחינוך ילדיהם. הוצאו עד כה כ-70 מיליון שקל ל-165 פרויקטים המבוצעים במעונות-יום, בגני-ילדים ובבתי-ספר יסודיים. במסגרת זו הוכנס, לראשונה בארץ, השימוש במחשבים בתוכניות לימוד. מפעלים אלה כוצעו, על-פי רוב, בקרב משפחות ברוכות ילדים המתקשות בחינוך ילדיהן.

ב. החינוך הלא-פורמלי. מתבצעת הרחבה מרחיקת לכת של הפעולות במרכזים ההילתיים ובמועדוני נוער וספורט. הושקעו עד כה מעל ל-130 מיליון שקל ב-230 מפעלים שונים ומגוונים — במתחמים ובבתי-ספר, אשר הותאמו כמקודם לפעילות הילתית. כמו כן הוקמו מתקני ספורט חדשים, וחוזרו פעולות קיימות לנועד במצוקה, כגון טיפול בחבורות רחוב ויצירת חוגים.

ג. פעולות לגיל הרך. אומנם מוקדם להעריך את התוצאות לעומת המאמצים שהושקעו במסגרת זו, אך יש לראות בהם מתן כסיס איתן להבטחת התפתחותם וקידומם של הילדים בשכונות המצוקה. הושקעו עד כה כ-25 מיליון שקל ב-128 פרויקטים הקיימים בתוכנית זו — משפחתונים, משקוקיות, תוכנית אתגר, גנים מיוחדים וכן חוגים ופעולות העשרה שונות להורים.

ד. שיפור איכות החיים החברתיים. עצם ההשתתפות בקבלת החלטות, הפעלת הארגונים והפעלת האירועים על-ידי נציגי תושבים בשכונות הגבירו את הגאווה ואת הרגשת השייכות של התושבים. ניתן למנות במסגרת זו גם 120 מפעלים קיימים בתחום המוסיקה, הספרות וכן קייטנות ילדי השכונה. ההשקעה הסתכמה עד כה בקרוב ל-18 מיליון שקל.

ה. סיוע לקבוצות חלשות. מספר רב של שכונות מאופיינות על-ידי אוכלוסייה גדולה יחסית של קשישים הזקוקים לעזרה. ב-88 פרויקטים, מועדונים ומרכזיים אשר הוקמו, צוינו והופעלו לקשישים, הושקעו עד כה כ-30 מיליון שקל.

ברם, נוסף על תוכנית שיקום השכונות מבצע המשרד פעולות מרכזיות ומגוונות במסגרות אחרות, אשר מטרתן לפתור בעיה ייחודית, למנוע תהליך הידרדרות ולהפוך את הכיוון לחיזוק השכונה ולהבראתה.

אדוני היושב-ראש, חוכניות הסיוע המופעלות על-ידי משרד הבינוי והשיכון נועדו להבטיח הזדמנות שווה לכל משפחה בישראל להשגת רווחה בדיור. להגשמת מטרה זו מקיים המשרד מדיניות סיוע פרוגרסיבית. המבטיחה השתתפות יעדים חברתיים ולאומיים, תוך מתן פתרונות דירור וסיוע לזכאים מקבוצות האוכלוסייה השונות.

מערכת הסיוע מבוססת על מסלולים שונים ומגוונים לאוכלוסיית הזכאים: א) סיוע להלוואות מסוכסדות לרכישת דירה לחסרי דירור — זוגות צעירים, עולים חדשים, מפונים, משפחות חד-הוריות וכודדים; ולמשפחות ברוכות ילדים — להטבת תנאי דירור. ב) ביישובי הפיתוח — הלוואות בתנאים מועדפים ומענקים לרכישת דירה. הן לחסרי דירה והן לבעלי

בקבוצות האוכלוסייה השונות. על-פי הממצאים מותאם ומתערבן הסיוע לקבוצות הנזקקות.

היעדים המרכזיים לשנת תקצב 1982/83 הוגדרו כדלקמן: א. חיזוק המגמות אשר קיבלו ביטוי בשנת התקצב החולפת — לאמור הגדלת הסיוע לחסרי דירה, זוגות צעירים ועולים חדשים — תוך שמירה על יחס יריאלי בין שיעור הסיוע הניתן לזכאי ובין מחיר הדירה בשוק החופשי; ב. ניצול תנאי השוק — קיום מלא ידירות בשוק החופשי ועליית מחירים מתונה — על-ידי עידוד מימוש הזכויות בקבוצות החלשות. אשר עד כה לא עלה כידן לפתור את בעיית דירון. אנו מונים בקבוצה זו זוגות צעירים שצברו ניקוד גבוה, משפחות ברוכות ילדים, משפחות המתגוררות בדירי תחזקני בדמי מפתח וכן אוכלוסייה המתגוררת בדירי פגום המיועד להריסה; ג. שיפור השירות לאורך על-ידי שיטות הקריטריונים וקצור ההליכים המינהליים לבריאת ולמימוש הזכויות לסיוע בדירי.

אדוני היושב-ראש, ענף הכבישים מהווה תשתית לצמיחת המשק; הוא מאפשר קשר בין מוקדי הפעילות הכלכלית, ההתיישבותית והחברתית. בהעדר אמצעי תחבורה אחרים ובשל ממדיה הקטנים של הארץ עולה חשיבותה של התשתית התעבורתית. בדרך כלל פיגור קרב הפיחות של ענף הכבישים לעומת קצב המטוריוציה. חרף מגבלות אלה נפרסה רשת נאותה של כבישים ככל אזורי הארץ ולכל יישוב.

עקרונות פיתוח מערכת הכבישים הם אלה: 1. סלילת רשת כבישים ראשיים, שיחברו מוקדי פעילות כלכלית וחברתית; 2. הקמת מחלפים בצמתים סואנים; 3. סלילת כבישים עוקפי ירכיזי אוכלוסייה להגברת הבטיחות; 4. הרחבה, שיפור ושיקום כבישים, הן מבחינת הקיבולת, ובמיוחד מבחינת הבטיחות; 5. פיתוח רשת כבישים בגליל, עם הגברת אכלוסו, למען חיזוק היישובים; 6. פיתוח מערכת כבישים בדרום, עם פריסת צה"ל, להגברת ההתיישבות בו.

היקף הפעילות: היקף הפעילות לשנת 1982/83 מסתכם בכ-1,705 מיליון שקל. והוא מבטא שמירה ריאלי על רמת הפעילות לאחזקת כבישים, הרחבה בפעולות שיקום מערכת הכבישים הקיימת והקטנה ניכרת בהקצאת תקציבים לכבישים הממונים באמצעות תקציבי משרדים אחרים.

פיתוח: במסגרת תקציבי הפיתוח נכללים פרויקטים שיושלמו השנה, ובהם סלילת כבישים עוקפי נשר, אשקלון, צלמון-טבריה — וכן פרויקטים נוספים בעלי חשיבות מרחבית כמו מסעף הנגבי-ירושלם, תוצה-שומרון — כמו כן תימשך סלילת הכבישים מבוא-חמתי-רמת-גושטיים, כביש גישה לצפת, כביש עובדה-האלת, כביש הסוללים-אלונים, שדה-רמון, בית-קמה-צומת-אחים, כביש קיף-מורג, לחיזוק הקשר בין ירושלים ובין גבעתי, יושקעו כ-20 מיליון שקל בקטע הכביש רמת-גבעתי.

השנה יוחל בסלילת הכבישים החדשים כדלקמן: שפך-זוהר-סדום, מורשה-כפר-קאס, וכן קטע כביש עוקף כפר-קאס — כחלק מכביש תוצה-שומרון — שבו יושקעו כ-30 מיליון שקל.

דגש מיוחד ניתן באזור הדרום והנגב, שם אנו מבצעים עבודות סלילת נרחבות, הקשורות אומנם בפריסת צה"ל, אך חשיבותן רבה לחיזוק ההתיישבות באזור. כביש ירוחם-מסעף-הנגב יגביר את אפשרויות התעסוקה של תושבי ירוחם, כאשר הוא יקרבם באופן משמעותי לאזור התעשייה ההולך ומוקם ברמת-חובב, מדרום לכאר-שבע, מצפה-רמון הופכת להיות מרכז עם הקמת שדה-התעופה בקרבתה. כביש

שיקום שכונות, נעלה את שיעור הסיוע לבעלי דירה לצורך הרחבת דירתם. כן ננהיג מסלול סיוע, המאפשר שניונים פוטנציאליים בדירה, כגון שינוי מספר החדרים בדירה ותיקון מערכות פגומות בבתיים.

4. השתתפות בשכר דירה. נערכין את סכומי ההשתתפות לזוגות צעירים בשכבות החלשות וכן למשפחות ולבודדים חסרי דירה השרויים במצוקה כלכלית, לצורך שכירת דירה בשוק החופשי, כפתרון זמני עד למציאת דירי קבע בשכירות סוציאלית או ברכישה.

מימוש זכויות כחוכניות הסיוע של המשרד — יש התקדמות בתחום זה, ונמשך לעשות. אדוני היושב-ראש, מדי פעם מתפרסמים מספרים של הזוגות הנישאים, מספרי הזוכים לפתרון בעיית הדירי שלהם ואלה הנותנים. המספרים האלה, כפי שהם מתפרסמים, אינם מדויקים, והם מטעים. אם לא נלמד את הבעיה באופן יסודי, לא נוכל לדעת מה הושג ולא נוכל לתכנן את מה שנותר לעשות בשנים הבאות. מתוך כ-25,000 הזוגות הנישאים בשנה, כ-15,000 רוכשים דירות בסיוע המשרד, כ-1,000 מקבלים דירות בשכירות סוציאלית, וכ-3,000 מקבלים השתתפות בשכר דירה באמצעות המשרד. כ-5,000 זוגות מקרב הנישאים בשנה גרים בקבוצים, כמושבות ובמושבים. בקבוצה זו יש גם אוכלוסייה גדולה של זוגות, שברשותם דירה שרכשה לפני נישואיהם, חלקם במסגרת הסיוע שהמשרד נותן לבודדים, וחלקם זוגות צעירים שאינם זכאים לסיוע המדינה מאחר שהם רוכשים דירות גדולות מהתקן המזכה בסיוע.

בשנת 1981/82 חל גידול מוחלט במספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד מקרב הזוגות הצעירים, בעוד מספר הנישאים לא גדל. מספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד בשנת 1979 היה כ-9,000, בשנת 1980 הוא עלה לכ-13,700, ובשנת התקצב החולפת הוא הגיע לכ-15,000 זוגות צעירים. כמו כן, בתוכניות המשרד פיתוח גדל מספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד מכ-2,200 בשנת 1979 לכ-2,500 בשנת 1980, והגיע לכ-4,800 בשנת 1981. מגמה זו מתבטאת בכל תוכניות הסיוע של המשרד.

עד 1979, אדוני היושב-ראש, היו רוכשי הדירות מהקבוצות החלשות בישראל קרב הזוגות הצעירים 24% מסך כל הזוגות הצעירים. אחוז זה עלה ל-43% בשנת 1979, ובשנה האחרונה הגיע ל-50% מקרב רוכשי הדירות במסגרת הסיוע לזוגות צעירים. במגמה להמשיך ולחזק קבוצת אוכלוסייה זו, הועלה לפני כחודש שיעור הסיוע לה — ביטוי ממשי לפרוגרסיביות התוכנית.

מספר הזוגות הצעירים שרכשו את דירותיהם בסיוע המשרד היה בממוצע חודשי של 760 ב-1976, והגיע ל-1,200 בממוצע חודשי בשנת 1981.

תחילת שנת 1982 מתאפיינת בגידול משמעותי לעומת השנה שעברה. ברבע הראשון של שנת 1982 רכשו דירות בסיוע המשרד 4,000 זוגות צעירים, לעומת 3,400 ברבע הראשון של שנת 1981.

תופעה דומה של גידול מספר הרכישות בסיוע המשרד ניכרת גם בקבוצות אחרות של הזכאים, כגון בקרב תושבי עיירות הפיתוח והקבוצות הנמנות עם תוכנית 3+, שמספר הרכישות הוכפל לעומת השנה שתלפה. בשנה החולפת ניתנו יותר מ-40,000 פתרונות דירי בישראל.

תקציב הסיוע נקבע בעזרת יחידת מחקר ומעקב, הפועלת לאיתור מוקדי מצוקת דירי והעדר תשתית לשירותים קהילתיים

חקציב האחזקה, הכולל תיקוני תשתית, שיפור צמתים, תאורה, רמזורים, צביעה, ניקיון ועוד — הוא בסך 356 מיליוני שקלים.

כמו כן תתמקד פעילות האחזקה באיתור ובטיפול ב"מוקדי רענון". שם נמצאה הצטברות גבוהה יחסית של תאונות דרכים.

קריאה:

כמו ראש־פינה וקריית־שמונה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

איני רוצה לפרט, אבל זו אחת הדוגמאות.

אגף המדידות: אדוני היושב־ראש, אגף המדידות שבמשרד הבינוי והשיכון הוא הרשות הממלכתית בתחום המדידות והמפוי בישראל. אגף המדידות יכולת ביצוע בתחומים האלה: 1. מדידות לקביעת רישות מפות; 2. מיפוי מתצלומי אוויר; 3. הרפסת מפות; 4. מיפוי קדסטרי לצורך הסדר קרקעות; 5. מדידות הנדסיות לשאר משרדי הממשלה והציבור.

בשנת התקציב 1981 ביצענו פעולות של חישוב ותיאום מחדש־ישל רשת המיפוי של המדינה, שמטרתן לאחד את כל הרשאות אשר נמדדו עד כה, לעגן במערכת כלל־עולמית, ובכך להביא ליצירת שלד אחיד מבחינת דיוק, שאליו נקשרים כל המדידות והמיפויים בישראל. השנה יסיים האגף את הפרויקט החשוב הזה.

מדינת ישראל צורכת כמויות של מפות, בשל היבטים כפיתוח נרחב, בביטחון, בתעבורה ועוד. נמשיך לפעול לכיצוע המיפוי הנדרש בהיקף של 1981, תוך קליטת ציוד מתוחכם וייעול שיטות העבודה.

האגף עומד בכיצוע תוכניות המיפוי, לצורכי הסדר קרקעות, במלואן. מתוכנן הספק של 4% נוספים בגושי הסדר סופיים. כך שבחום שנת התקציב 1982 נגיע להסדר של 85% מכלל שטח המדינה. כמו כן פועל משרד, בשיתוף עם מינהל מקרקעי ישראל ומשרד המשפטים, לקידום המשימה של רישום המשכונות החקלאיות.

תקציב האגף יסתכם השנה ב־150 מיליון שקל.

תחיקה: משרד הבינוי והשיכון יום פעולת חקיקה ענפה בשנת התקציב 1981/82. והחקיקה נתקבלה על־ידי הכנסת.

1. בדצמבר 1981 נתקבל בכנסת, על־פי יוזמת משרד, תיקון לחוק בינוי ופניני של אזורי שיקום, החש"כ — 1981, כדי לתקן את החוק משנת 1975 ולגזור כלי נוסף לפעולות שיקום השכונות. החוק מאפשר את שיקוםם של בתים בודדים, אשר אינם ראויים למגורים, וכן לעדכן את מערכת הפיצויים המשולמת למי שרכשו הופקע. בימים אלה הוכנה הצעת תקנות להפעלת החוק, ובהן נקבע כי שיעור הפיצויים ישולם לבצל מקרקעין שמחזיק בהם ולבעל מקרקעין שאינו מחזיק בהם.

2. באותו חודש הוחק חוק נוסף שיוזם משרד, והוא תיקון לחוק רישום שיכונים ציבוריים (הוראת שעה), החש"כ — 1964. חוק זה נועד לאפשר דרך מקוצרת של רישום שיכונים ציבוריים שהוחלל בכנייתם עד נובמבר 1981. ואכן, הוחלל במשרד במשימה של הגברת רישום השיכונים הציבוריים, ונעשות פעולות מאומצות לחיסול הפיגורים ברישום דירות וזכויות במשרד ספרי האחוזה.

יחברה ישירות לשדה, ובכך יאפשר לחושבי העיירה, אשר יעבדו בשדה, להגיע תוך זמן קצר ביותר מביחס למקום עבודתם. הכביש ייצור קשר הדוק בין העיירה הוותיקה ובין אנשי צה"ל, אשר יגיעו לשדה בתוקף תפקידם, גם לשיקום קטע הכביש המרכזי, אשר מוליך את הנוסעים דרומה, לאלת, חשיבות מרבית לחיזוקה של מצפה־רמון. עד כה היתה העיירה מתין להוואי הנסיעה לאלת, היות שזאת היתה, בעיקרה, דרך הערבה. כאמור, כיום, עם שיקום חלקים גדולים מהכביש, תחזור עטרה ליושנה, ורבים ישתמשו בכביש זה.

אלת תחובר לכביש ארצי נוסף, ההולך ונסלל לאורך הגבול הבין־לאומי, הנגזר מהסכמי השלום עם מצרים, כביש אשר עובר מצומת־שיזפון אשר ליד שדה־התעופה עובדה דרך כקעת־סיירים בואק אלת.

בעוד העבודה מתמשכת בדרום הארץ, לא נפקד מקומו של הצפון, ובמיוחד הגליל והכבישים המוליכים לאצבע־הגליל ולרמת־הגולן. כמסגרת תקציב 1982/83 יושקעו כ־30 מיליון שקל בסלילה כביש הפני־כרמיהל, וכ־15 מיליון שקל בכביש שגב־קריית. זה לא כבר נסתיימו עבודות סלילת הכבישים בין פרוד לעמיעד, הסוללים־גולני, עוקף טבריה, ובשלביו סיום נמצאות עבודות הסלילה של הקטע הצפוני שלו — עוקף סלמון, אשר יקצר את הדרך מהשפלה וממרכז הארץ לצפון הרחוק באופן משמעותי. כבישים אלה נסללים כרמת שירות ובטיחות מן הגבוהות, אשר יאפשרו נסיעה נוחה, בטוחה ונעימה בשטחים אשר לא היו מוכרים עד כה לנהג. השנה תימשך עבודת הסלילה של כביש הגישה לצפת. שיהיה גם גישה נוחה לביתי־החולים האזורי בצפת, וכן כביש מבוא־חמת־רמת־מגשימים כרמת־הגולן, כמו כן ייסלל קטע מכביש שגב־כרמיהל, אשר יאפשר גישה טובה יותר ליישובים ההולכים ומוקמים באזור זה.

דניאל רוזוליו (המערך):

אפשר לשאול שאלה לגבי הכביש הזה?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

בבקשה.

דניאל רוזוליו (המערך):

אני מביע משאלה, שלא להיעצר במקום המיועד אלא להמשיך, כי אז אפשר יהיה להמשיך את כל מערך התעשייה שם. אני שמח שאחזק מדבר על כך, כי אתמול היה דיון בקשר לקריית־המדע, שהיא עניין של כל החבל הצפוני ללא הבדל עדה ומפלגה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אולי הכלול גם אות? כולנו מאותו כפר ומאותו אזור.

אברוק משאלה זו ואעשה כמיטב יכולתי.

דניאל רוזוליו (המערך):

תודה רבה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אחזקת כבישים: לאחזקת רשת הכבישים הקיימת חשיבות רבה. בעיקר מהבחינה הבטיחותית. אומנם מנהלים רשמיים אנו למדים כי עיקר התאונות מתאדעות בכבישים עירוניים — כ־80% לעומת כ־20% בכבישים הבין־עירוניים — אלא שגם אותם 20% הם הרבה מעל לרצוי. מתפקידה של מחלקת עבודות ציבוריות לצמצם את היקף התאונות באופן משמעותי, אם התאונות נוגעות לתשתית, וזאת על־ידי שיפורים ברשת הכבישים.

בהווה ובעתיד. לעתים, ממציא המבקר מתייחסים לפעילות מיוחדת של משרדים שונים, כשחלקו של משרדנו בה משתנה לפי מהות העניין.

פיתוח הגליל — בהתאם למדיניות הממשלה וכתאום עם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר נבדקה מחדש תחזית פיתוח ועידוד אכלוס הגליל. בהתאם לכך נקבעה פרוגרמה בנייה הן למגורים והן למוסדות ציבוריים. המשרד ציין הערכה לחוכנית הפיתוח. המסקנות מעודדות אותנו. נמשיך בהכנת חוכניות פיתוח עירוניות ובהגשמתן.

שיקום שכונות — המשרד מצוי בתנופה רבה בפעילות בשטח זה. שכונות נוספות היכללה במסגרת. עם העברת הנרשא בכללותו ממשרד ראש הממשלה לאחריות משרד הבינוי והשיכון שופרו תהליכי קבלת ההחלטות. המבנה הארגוני, אישור חוכנית ההפעלה והביצוע. הם נעשו פשוטים ויעילים יותר. נקבעו תקנות ומערכת נהלים למינוי עובדים זמניים כרכזי פרויקטים ולתהליכי אישור חשבונות לתשלום.

ועדת מכרזים עליונה ומסירת עבודות — עובדו כללים למסירת עבודות בנייה. הוכנה שיטת התחרות במסירת עבודות. כשהתחרות היא מחיר, התחייבות רכישה, או שילוב של שני אלה. רק במקרים יוצאי דופן, שבמהותם הוגדרו, נמסרות עבודות ללא מכרז. כל הכללים האמורים כאן תואמו עם אנף החשב הכללי.

מענקים מותנים למשתכנים באזורי פיתוח — לאור הערות המבקר, מקפיד המשרד לנהל מעקב אחר קיום התנאים שבגנים ניתנו התנאים המותנים. נקבעה אחידות הבקשים לטפל באימות ובפרקי זמן לדיווח של הבנקים למשרדנו.

העברת משרד הבינוי והשיכון לירושלים — בשנה האחרונה האצתי את המשא ומתן. אשר נמשך תקופה ארוכה. בין ועדי העובדים של משרדי. משרד החקלאות ולשכת העיתונות הממשלתית ובין נציבות שירות המדינה. ואומנם, הושג הסכם, ולפיו יחידות משרדים אלה, הממוקמות בתל-אביב, יועברו לעיר הכירה ירושלים. וממנה יפעילו את שירותיהן. על בסיס המסר זה נחתם הסכם כללי בין נציבות שירות המדינה ובין ההסתדרות הכללית של העובדים. במגמה להעביר את כל יתר היחידות של הממשלה. הפועלות בתל-אביב, לירושלים בהתאם להחלטת הממשלה. עם ביצוע היעדר הזה יעלו לירושלים כ-3,500 עובדים. על משפחותיהם. בתורש יולי שנה זו יעברו לירושלים כ-400 עובדים מאנף חנון והנדסה. המינהל לבנייה כפרית ומחלקת עבודות ציבוריות. הם יצטרפו לעובדים האחרים. אשר כבר העתיקו את אגפיהם לקריית הממשלה במוזח-ירושלים. צעד זה יביא להתייעלות בעבודות המשרד ולקיצור תהליכי קבלת החלטות.

הסכם עובדים זה יביא לחיזוקה של הכירה בתחומים האלה: א. חיזוק מעמד ירושלים כבירת ישראל וכמרכז השלטון הלאומי; ב. ישנה תרומה כוח התעסוקה בעיר; ג. יש להניח כי משרדי חנון והנדסה יעבירו את משרדיהם לירושלים או יפתחו סניפים בירושלים.

נוסף על משרד הבינוי והשיכון. עתידה לעבור גם הנהלת חברת "עמידה" בתל-אביב לירושלים. הבניין המועד כבר נמצא בשלבי בנייה סופיים. גם חברת "שיכון ופיתוח לישראל" החליטה על העברתה לירושלים. והיא עתידה לעבור בשנה הבאה. משרדי ימוקמו במשרד אחד עם משרדי חברת "עמידה". דבר העשוי לסייע לייעול שהי החברות. כשנתיים הקרובות תרוכזנה פונקציות המטה של משרד הבינוי והשיכון. על כל שלוחותיו. בירושלים בירת ישראל.

3. בעקבות התיקון לחוק הגנת הדייר, התשמ"ב — 1982, אשר עשה לאיזון האינטרסים של בעלי הבתים מצד אחד ושל הדיירים מצד שני, התקנה הממשלה. ביומתי. תקנות לקביעת דמי השכירות בדירות מוגנות. על-פי תקנות אלה עורכנו דמי השכירות בדירות, פעמיים. פעם אחת ב-1980 ופעם נוספת ב-1981. הודות לחוק זה נכנס עדכון דמי השכירות למסלול סדר ורצוף. ואין עוד הפסקות בהתאמת דמי השכירות.

4. הוחקנו על ידי תקנות לערכון תשלומים שמשלם דייר מוגן לבצל הבית בעד שירותים כגון: מאור, ניקוי חדר מדרגות ועוד.

5. בשנת 1981 הוחקנו תקנות להפעלת חוק שיפוץ בתים נאחזקתם. אשר הוחק ביומתי משרדי. תקנות אלה סוללות את הדרך לשיפוץ אורזים ובתים מוגנים. פעולה אשר תחסוך בעתיד בהוצאות הכרוכות בבנייה חדשה ותתרום לשיפור פני ערינו.

יצוין. כי שלא במסגרת החוק נעשו על-ידי האגודה לתרבות הדיור, בשנת 1981/82, פעולות שיפוץ ב-6,500 יחידות דיור בכל חלקי הארץ: בקריות בחיפה. בחיפה העיר. בתל-אביב. באזור נחלה הבשור. בשכונת נשר ברמת-גן ובגבעתיים. בהתאם לתחזית יושפצו בשנת 1982 כ-6,000 יחידות דיור נוספות.

6. בהשתתפות פעילה של משרד הבינוי והשיכון. יחד עם משרד האוצר. הוחק בשנת 1981 חוק מס הכנסה (עידוד להשכרת דירות) (הוראת שעה ותיקוני חוק). התשמ"א — 1981. חוק זה נועד לעודד השקעה בבנייה להשכרה. ומוכה את בעליו של בנין להשכרה. במוכרו חלק מן הדירות המיושכרות. בהפחתה של שיעור מס הכנסה.

במשרדי מוכנה עתה. ונמצאת בדיון עם כל הגורמים הנוגעים בדבר. הצעת חוק להבטחת זכויותיהם של רוכשי דירות. כדי להבטיח שרוכש דירה יקבל תמורה נאותה לכספו. וכי הדירה שרכש תהא תואמת את היתר הבנייה וחסרת פגם. נוסף על כך. נמצאת בשלבי הכנה סופיים הצעה לתיקון המפרט לפי חוק המכר (דירות). כדי להגדיר באופן חד-משמעי פריטים הנכללים בדירה.

דן תיכון (הליכוד):

האם אפשר לטואל שאלה?

היו"ר מ' סבידור:

אתה רשום לדין.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

התקנה. ונמצאת עתה בדיון בוועדת הכספים של הכנסת. תקנות המסדרות באופן חד-משמעי וברור את מקצוע המדידה ואת הכישורים הנדרשים למי שמבקש להימנות עם אנשי מקצוע זה.

לפני חודשים מספר הכרזתי. לפי פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח). 1943. על תואי שימש לסלילת כביש חדש. אשר יקשר את מעלה אדומים עם צפון ירושלים.

אדוני הושביראש. בסקירה נכללים פרטים. על-פי הוראתך. על מה שעשינו בהתאם להחלית מבקר המדינה. אני מבקש לצרף זאת לפרוטוקול. ברשותך.

תיקון ליקויים על-פי דוח מבקר המדינה מס' 31: משרדי רואה כבדיקה את פעולות הביקורת של משרד מבקר המדינה. ומעניק לתיקון ממציא הביקורת עדיפות בתוכנית עבודתו. אנו מנסים ללמוד מטעויות העבר. כדי להגיע לביצועים משופרים

לשנה בשנים 1972—1977. תקציב 1981/82 דיבר על כ-50,000 פתרונות דיור. בפועל הסתכמו התחלות הבנייה ב-35,000 יחידות דיור, מהן כ-11,000 בלבד בבנייה ציבורית.

אדוני היושב-ראש, דובר על דיור בהישג יד. כל מי שמכיר את המציאות בישראל יודע, כי אין דבר רחוק יותר מהישג ידם של זוגות צעירים ומשפחות ברוכות ילדים מאשר דירה. מדיניות ממשלת הליכוד כראשית דרכה, באמצעות משרד הבינו והשיכון, אשר הטיל את יהבו על השוק החופשי ועל תוכניות לא מוצלחות, הביאה לקיפאון בהתחלות הבנייה. בשנת 1977 הוחל בבנייתן של 5,850 דירות בלבד. בשנת 1978

דן תיכון (הליכוד):

זה שייך לממשלת המערך.

רפאל אדרי (המערך):

תיכון, תיכון, תקשיב.

בשנת 1978 — 7,150 יחידות דיור במסגרת הבנייה הציבורית. פירוטה הבאשים של המדיניות בשנתיים האחרונות —

יעקב גיל (המערך):

כבר חמש שנים שאין ממשלת מערך. אתה כבר חמש שנים בשלטון.

דן תיכון (הליכוד):

לא שמעת מה שאמרת.

יעקב גיל (המערך):

שמעתי. דיברת על 1977. היטב שמעתי.

הי"ד מ' סבידור:

זה היה לפני שחבר הכנסת דוד לוי החל את כהונתו כשר הבינו והשיכון.

רפאל אדרי (המערך):

טוב, לכן ציינתי: שנתיים.

פירוטה הבאשים של המדיניות בשנתיים הללו ידועים, וגם קטפנו בפועל את תוצאותיה במשך כמה שנים.

יש לציין את המפנה שחל בשנים 1979—1981. כאשר הוחל בבנייתן של 14,000 יחידות דיור לשנה במוצע, שיפור משמעותי לכל הדעות. חל גם מפנה בפתרונות הסיוע. אך יש לזכור, שבין השנים 1971—1975 הוחל בבנייתן של 29,000 יחידות דיור לשנה במסגרת הבנייה הציבורית. למרות כל זאת טרם הגענו אל המנוחה ואל הנחלה. עדיין יש 24,000 זוגות צעירים חסרי דיור, 13,000 משפחות ברוכות ילדים, המתגוררות בצפיפות של שלוש נפשות ומעלה בחדר, ובמהלך השנה האחרונה היתוספו כ-8,000 זוגות צעירים ללא פתרונות דיור. 32,000 רווקים ורווקות גילאי 28—35 אינם מסוגלים לממש את זכאותם לדירה, וממילא אינם מגיעים לדירה משלהם. מחסור אמצעים, בשל יוקר הדירות, בהעדר תוכנית ארוכת-טווח למציאת פתרונות דיור הולמים יותר התווה אוכלוסייה זו, שחלקה נמצא בעשירוני ההכנסה הנמוכים, מוקד של תחושת תסכול ומירדות וגורם להגדלת הפערים החברתיים. חל תהליך של שחיקה במשקל הסיוע הממשלתי למשכנת ביחס למחיר הדירה. ככל שהזמן חולף, נגרמת ירידה תלולה בתועלת שהוגז הצעיר או העולה החדש יכולים להפיק מהמשכנתה שהם מקבלים מהמדינה. שמחתי לשמוע מפי סגן ראש הממשלה ושר הבינו והשיכון על הכוונה לעדכן את המשכנתאות. עדכון המשכנתאות אחת לשמונה חודשים, כפי

אדוני היושב-ראש, בסיום דברי יורשה לי לשלוח מעל דוכן זה ברכת כוח לכל משפחות הכוונים בישראל, ובעיקר לעובדי המטה והשרה של משרד הבינו והשיכון, על כל שלוחותיה, העושים ימים כלילות לבניית הארץ, לפתרון מצוקת הדיור ולשיפור תנאי המגורים, לפיתוח השכונה בעירנו ולשיקומה ולהקמת יישובים חדשים. מעל במה זו אני שולח ברכה לכל מנהלי הפרויקטים, העושים במלאכת הקודש בשיקום השכונות, בהקמת יישובים חדשים ובחזיון היישובים הכפריים הקיימים, לרווחה חברתית-קהילתית ולאיכות החיים בארץ-ישראל.

כל מה שעשינו לפני שנה אינו יכול להיות עילה למיחון העשייה בשנה הבאה, וכל הישג, אסור שיאפיל על המשימות שעדיין עומדות בפנינו. נמשיך בעשייה זו למען חברה צודקת ומאושרת בארץ-ישראל.

הי"ד מ' סבידור:

חודה לסגן ראש הממשלה, שר הבינו והשיכון.

אני רוצה לציין, כי השעה ומחציתה של סקירתו מוכיחות, שהוא לא איבד את קולו בכחירות.

אנו פותחים עכשיו בדיון. ועדת הכנסת הקציבה לדיון זה שעתים, ואני מתכבד להזמין את חבר הכנסת רפאל אדרי, ואחריו — את חבר הכנסת דן תיכון.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, הרשה נא לי להצטרף לברכות לעוסקים במלאכה, לפועלי הבניין, למתכננים, למכצעים ולעובדי המטה ולעובדי משרד הבינו והשיכון.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רשויות רבות עוסקות בכינוי ובשיכון: משרד הפנים, הממונה על התכנון; משרד החקלאות, באמצעות מינהל מקרקעי ישראל, הממונה על הקרקע המיועדת לבנייה; משרד הבינו והשיכון, הממונה על הפרוגרמה ועל הפעלתה; משרד האוצר, הקובע את הקריטריונים לזכאים ואת שיטת המסכנתאות; משרד המשפטים, באמצעות השמאי הממשלתי, הקובע את מחירי הקרקעות שברשות מינהל מקרקעי ישראל; והרשויות המקומיות, באמצעות הוועדות למיניהן.

משה קצב (הליכוד):

ואפילו ההסתדרות.

רפאל אדרי (המערך):

אפילו ההסתדרות, אפילו פועלי הבניין וכו', ויש מתכננים, יש אדריכלים, יש מהנדסים ועוד.

קבלת רשיון בנייה כרוכה בהמתנה של חצי שנה עד שלוש שנים. בערייה מסוימת צריך לעבור שבעה-עשר מדורי גיהנום כדי לקבל את חתימתה של הוועדה למיניהם: מהנדס חשמל, מהנדסי כבישים ומדרכות, מהנדס מים ועוד.

בשנת 1982/83 מתכנן משרד הבינו והשיכון התחלת בנייה של 14,000 יחידות דיור, מהן 4,000 מעודפי הפרוגרמה של השנה שעברה. צמצום העלייה, תופעת הירידה הגוברת, תקציב השיכון המצומצם, הרצאת אלפי דירות של יורדים לשוק, מחירי הקרקעות שהאמירו שחקים — היו בשנת 1981 גורמים עיקריים לקיפאון בשוק הבנייה והדיור. מלאי הדירות הבלתי-מכורות גדל, וכמקביל חל כרסום בשיעור הסיוע למשכנתים במסגרת תוכניות הסיוע השונות.

בשנת 1981 הסתכם מספר הדירות שניתנו לעולים כ-3,200 בקירוב לעומת 4,600 בשנת 1980 וכ-10,000 דירות

אנו רואים את מהותה היסודית של הבעיה בגורמים שיש בהם כדי לייקר את עלות הבנייה מעבר למתחייב. ואלה, בין היתר, הם: תקופת הבנייה הממושכת מדי, מרכיבי העלות הישירים הנובעים משיטות הבנייה המיושנות, מבנהו הארגוני של הענף, הליכי הרישוי המסורבלים, וגורם הקרקע המהווה בין 25% ל-40% ממחיר הדירה, הכול בהתאם לאזור.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על רקע המצב שנוצר ומחוך ראיית המטרות החברתיות או מציעים תוכנית פעולה כלהלן:

1. היערכות ארגונית וטכנולוגית של הענף לקראת בנייה למגורים בהיקף גדול. על משרד הבינו והשיכון להכין תוכנית רב-שנתית בהיקף של 40,000 יחידות דיור לשנה, מחציתן בבנייה ציבורית ומחציתן בבנייה פרטית. תוכנית רב-שנתית זו תיבט לבטא את מדיניות פיזור האוכלוסין, תוך מתן עדיפות לגליל, לאזורי פיתוח ולהתיישבות העובדת, ותוך קיום מערכת של תיאום ותוכנית לפיתוח כלכלי ותעשייתי באזורים השונים.

2. הפניית 10% מהיקף הבנייה בשנים הבאות להשכרה — כ-4,000 יחידות דיור בשנה. זה יאפשר, בין היתר, לבחון את מידת ההצלחה של התוכנית כתחום זה.

3. על משרד הבינו והשיכון, באמצעות מרכז הבנייה, לעודד באופן מסיבי את נושא חיוש הבנייה.

4. כד בכד עם הכנת תוכנית רב-שנתית, יש צורך בהקמת מערך חשית לטווח ארוך, כדי לאפשר הפעלת בנייה על-פי התוכנית, ללא עיכובים ובתכנון יעיל של סדרי עדיפויות.

5. יש צורך לרכז במסגרת משרד הבינו פונקציות שונות, הקשורות לפעילות הענף, אשר מתפצלות כיום ברשויות שונות. איחוד הרשויות הנפרדות הללו יביא ליעול המערכת, לקיצור תהליכים מינהליים, ובכך גם לקיצור משך הזמן הדרוש עד להפעלת הבנייה בשטח.

6. קיים צורך דחוף בפישוט הליכי הרישוי, המהווים כיום גורם מסורבל ומעכב בתהליך אישור תוכניות בנייה.

7. יש להעביר את הקרקע העירונית שברשות מינהל מקרקעי ישראל לסמכות משרד הבינו והשיכון ולייערה לבנייה ציבורית, לזוגות צעירים, לעולים חדשים ולמשפחות ברוכות ילדים.

8. הוועדה לשימור קרקע חקלאית, הפועלת כיום בתחום משרד הפנים, תועבר למסגרת משרד ראש הממשלה. זאת כדי שתהיה בלתי תלויה ותוכל להתחשב בכל הגורמים הקשורים לנושא השימוש בקרקע.

9. במסגרת תוכנית זו הושם דגש בענף הבנייה למגורים, המהווה 75% מפעילות הענף בכללותו. המרכיבים של חיוש הבנייה, איחוד הרשויות ופישוט הליכי הרישוי חייבים להתייחס, כמובן, גם לבנייה ליתר היעדים, כמו בנייה תעשייתית, מבנים חקלאיים, משרדים ובתי-מלון. בנייה ביטחונית, בתי-חולים ומבני ציבור. הבנייה ליעדים הללו נעשית בעיקרה באמצעות הסקטור הפרטי.

אדוני היושב-ראש, מן הסיבות שפירטתי ומן המשמעות הנובעת מכך אני מבקש לאפשר בחינה נוספת של תקציב משרד הבינו והשיכון כפי שהוגש. תודה רבה.

הי"ד מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת רפאל אדרי, רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת בני שלטא.

שמקובל היום, בקצב הנוכחי של האינפלציה, מקטין את משקל הסיוע וגורם להרחקת הזכאים מאפשרות רכישת דירה.

השמאי הממשלתי, בסיוע הגורמים הממונים על הקרקעות במדינה, גרם בשנים האחרונות לעידוד האמרת המחירים בצורה חסרת תקדים בשוק המקרקעין. רצוני להסב את שימת לב חברי הכנסת וכבוד שר המשפטים, הממונה על השמאי הממשלתי, לפעול לתיקון מדיניות זו. אני מבקש לציין, שמחירי הקרקעות בארבע השנים האחרונות עלו כ-5,000% בקירוב. לעומת עלייה של 2,200% במדד תשומות הבנייה.

בינואר 1982 הסתמנה מגמה של ירידה במכירת דירות בשיעור של שליש לערך ביחס לחודש דצמבר 1981. מגמה זו נמשכת בחודשים האחרונים, כאשר המחירים היורדים מהווים משיכה גבוהה לזוגות הצעירים.

אני צופה, כי אנו הולכים וקורכים למשבר בלתי נמנע בענף הבנייה, אם לא יינקטו הצעדים בכיוון הנכון. אין די בעליית מדר הבנייה של חודש אחד בשיעור של 13.3%, בחודש ינואר 1982, ובעלייה של 10.6% בחודש אפריל, כדי לגרום למשבר. אבל התהליך שהוכרז והמגמות המסתמנות מבשרים, כי אכן על עול סף משבר. אך בפעם הזאת לא יהיה זה משבר רק אצל כמה קבלנים ותכניות בנייה, אלא יהיה זה — לצער — גם משבר אצל הזכאים, והוא יהיה משבר חריף.

מסתמן חוסר יציבות בעיקר כערי הפיתוח בגליל ובנגב, וזאת לאחר מאמצים של שנים רבות לכיסוס. אנו עדים לכרסום מדאיג בקצב הבנייה, גם באותם מקומות אשר האינטרסים החיוניים של מדינת ישראל מחייבים האצת תהליך יישום לצורך חירוקם ופיתוחם.

די אם נזכיר, שבשנת התקציב 1981/82 הוחלל בבניית של 506 יחידות דיור בלבד במסגרת הבנייה העירונית של משרד הבינו והשיכון בגליל, לעומת 3,052 יחידות דיור ב-1975 ו-1,881 יחידות דיור ב-1979. מספר הזוגות הנישאים בגליל — כ-2,300.

מש קצב (הליכוד):
כמה דירות ריקות יש היום בגליל?

רפאל אדרי (המערך):
אני מסכים אתך שיש אלפי דירות ריקות בגליל. יש 1,900 דירות ריקות בגליל. אני מאשים את משרד הבינו והשיכון. אני מאשים את העלייה המצומקת וגם את משרד התעשייה והמסחר, את משרד החינוך והתרבות ואת יתר המשרדים. שאינם עושים די כדי למשוך תושבים ממרכז הארץ אל הגליל ואל הנגב. אין די בכך שמשרד השיכון והבינו יבנה.

רענן נעים (המערך):
הוא יכול לתת תנאים טובים יותר לדירות האלה, ובכך למשוך אנשים.

רפאל אדרי (המערך):
אבל אין די בכך בלבד, צריך גם תעסוקה.

רענן נעים (המערך):
זה משהו אחר.

רפאל אדרי (המערך):
אין תעסוקה. אתה יודע שמפעלים נסגרים, ועוד דברים שקורים בגליל ובנגב.

גם כנגב נבנו רק 591 יחידות דיור באותה מסגרת, לעומת 1,574 יחידות דיור בשנת 1975 ו-2,511 יחידות דיור בשנת 1979.

רפאל אדרי (המערך):

חבר הכנסת תיכון מסר נתונים. יש לי פה נתונים של משרד הבינוי והשיכון, ואני מבקש תשומת לב. בשנים 1971 — 1975 הוחלל בבנייה של בין 58,000 ל-66,000 יחידות דיור, בו בזמן שכ-1977 — 1978 המספר ירד עד כדי מחצית. אלה הפירות של השנים 1974 — 1975, הפירות הלא-כאושים, הטריים, שקטפנו אותם ב-1977 וב-1978 ועוד כמה שנים לאחר מכן.

דן תיכון (הליכוד):

אתה אכן צודק. אני מאשר את הנתונים שלך, אלא שעל-פי כללי ההיצע והביקוש, ההיצע הענק הוא שגרם למשבר העצום. אבל בוא נתקדם קצת. המעניין הוא, שאנחנו נמצאים בענף, שמה שקורה הוא, שכאשר היום המחירים יורדים, אתה טוען שהענף במשבר; כאשר המחירים עולים, אתה טוען שהממשלה נכשלה, שיש ספקולציה, רעש, אנשים עומדים בחור, וזה לא טוב. ובסך-הכול מה שקורה היום בענף הוא, שהענף יציב, ויש להניח שהיציבות הזאת היא לברכה. זה שאין תנודות זה למגינת לבנו, אבל בסך-הכול זה כריא ויציב בנושא הזה.

אני מקבל את אשר אמרת כאשר להכנון לטווח ארוך, והייתי מציע לגשת באמת לתיכון רבי-שנתי, לפתוח לארבע שנים, לצאת מהמשרה של תוכנית חד-שנתית, שבעצם איננה מאפשרת תכנון רבי-שנתי, שמסייע לרכוש ציוד רב ולהוזיל ולייעל את הענף. אני גם מזכיר, שאם בשפל אנחנו נבנה פחות — והרי החברות נוטות בעצם לבנות פחות כאשר יש מלאי גדול והולך, כי המכירה יורדת — השפל הזה הוא שיביא את המשבר הבא כעת הגיאומטרי, כאשר נעמוד בפני סחרור מחירים.

ובכן, אם לסכם, יש לנהל מדיניות אנטי-מחזורית, למנוע גיאומטריה על-ידי בנייה בעתות משבר, לא לחשוש, כאמור, להוסיף ולבנות גם כאשר היקף המכירות יורד. הממשלה חייבת לבנות כמות קבועה, כדי לווסת את התנודות, וכך היא עשתה בשנים האחרונות. ב-1978 אמרו לנו חברי, כי ממשלה זו תיכון או תיפול על נושא הדיור. אתה זוכר, המחירים גאו, היו הפגנות, צמיגים כוברים. אנחנו כבר נוטים לשכוח את אותה תקופה, וחבל שאנו שוכחים במהירות את אשר קרה כאן. כעצם, הבעיות לא נפתרו במלואן, אבל הבעיות החריפות נפתרו בחלקן הגדול.

עכשיו ברצוני לעסוק בכמה נושאים, שיש בהם משום מורה-דרך להמשך פיתוח הענף.

הפעלה בנייה — החל ב-1978 יש מגמה לעבור מבנייה ישירה של משרד השיכון לבנייה על-ידי קבלנים בסיוע משרד השיכון. ב-1978/79, מתוך כ-20,000 יחידות דיור שהופעלו, נבנו כ-8,000 במימון מלא של משרד השיכון, בערך 40%. בשנת 1980 ירד מספרן ל-1,500, מתוך 13,000 שהופעלו וירדנו בערך ב-12%. ב-1981 וב-1982 הופעלה כמעט כל הבנייה כאמצעות הקבלנים, וזאת המהפכה האמיתית של ענף הבנייה. חייבים לשכלל את השיטה, על-ידי הוצאת מכרזים לקבלנים, כדי שהללו ייעלו את עבודתם ויזילו את מחירי הדיורות.

מחירים ועלויות הבנייה — האם אפשר לייעל? בספר התקציב מצאתי פירוט של עלויות דירה קציבית ממוצעת בשנת 1981. סך העלות הממוצעת של דירה כזאת היא כ-503,000 שקל, שזה 100% עלות הבנייה — 310,000 שקל, שהם כ-60% עלות פיתוח כללי — 44,100 שקל, שהם כ-9% עלות קרקע — 71,000 שקל, שהם 14% עלות פיתוח, מה שנקרא חצר, 33,400 שקל, שהם כ-6% והוצאות כלליות 44,600 שקל, שהם כ-9%.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אדרי — ידעתי שתחיתחם לשנת 1977, ולכן הכנתי כמה נתונים. אנחנו [דבר היום על מה שקדם לשנת 1977]. בבנייה למגורים במיליוני מטרים מרובע — ב-1972 בנו 6.2 מיליוני מ"ר; ב-1974 — 5.5 מיליוני מ"ר; ב-1975 — 4.7 מיליוני מ"ר; ב-1976 — ירידה מ-4.7 ל-2.9 מיליוני מ"ר; ב-1978 — עלייה — 4.3 מיליוני מ"ר; ב-1980 — שוב — 4 מיליוני מ"ר; ב-1981 — 4 מיליוני מ"ר.

אם אתה זוכר את אשר מאפיין את ענף הבנייה, בעצם זהו מעבר מגאות לשפל ומשפל לגאות.

המשבר הגדול ביותר שפקד את ענף הבנייה היה בעצם בשנים 1975, 1976, והמחצית הראשונה של 1977.

אהרן נתמייאס (המערך):

חבר הכנסת דן תיכון, ברשות היושב-ראש, אני רוצה לשאול אותך, האם אתה תהיה פה ותאזין כאשר אני אדבר?

דן תיכון (הליכוד):

כן, בוודאי.

אהרן נתמייאס (המערך):

אני רוצה להשמיע לך שתי הערות. תודה.

היור' מ' שחל:

אני רק רוצה לומר לך, שזה אומר שתצטרך לשבת פה בערך שעה וחצי.

דן תיכון (הליכוד):

הבטחת.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להזכיר לך, ששלוש החברות שאנחנו היינו המנהלים של שתיים מהן נמצאו בקשיים רבים מאוד, אולי כמעט פסקו להתקיים בשנים 1976 ו-1977. ואתה יודע באיזה מצב היה נתון אז ענף הבנייה. למעשה, אילו נמשך המשבר עוד כמה חודשים, קרוב לוודאי שענף הבנייה בחלקו הגדול היה פוסק להתקיים. בעצם היה אז היצע עצום של דירות, יותר מ-10,000 דירות וריקות גמורות, שכולן נהרסו — — —

שרה דורון (הליכוד):

כמה זה עלה בתקציב המדינה?

רפאל אדרי (המערך):

היו 29,000 יחידות דיור ריקות.

דן תיכון (הליכוד):

היו 29,000 יחידות דיור ריקות במדינת ישראל בשנים 1975, 1976 ו-1977, ואיש לא רצה לקנות אותן, על אף העובדה שהמחירים היו אז זולים במיוחד, ואני חוזר ואומר, שאתה יודע באיזה משבר היה נתון ענף הבנייה בשנים שקדמו לעליית הליכוד. נכון, כשנכנסנו, והרי אנחנו מדברים על ענף הבנייה, אתה לא לוחץ על כפתור והכול מתחיל להסתדר לפתע. זה לקח חודשים רבים, ואתה יודע שחרקנו שניים, ולעתים דרכנו במקום, ובסופו של דבר יצאנו לאוויר העולם. אז כאשר מוסרים תמונה, צריך גם למסור נתונים מרויקים.

רפאל אדרי (המערך):

אני יכול לשאול שאלה?

היור' מ' שחל:

אם הנואם מסכים, אתה יכול. בבקשה, חבר הכנסת אדרי.

האובייקטיביים סביב הבנייה, כמו תכנון, רישוי, קרקע, פיתוח, חשמל, ביוב, בארצות מפותחות מקובל לעבוד שנתיים בתכנון ותשעה חודשים בעצם הבנייה. בישראל התכנון נעשה לעתים תוך כדי הבנייה. יש צורך לטפל מחדש בתהליך הרישוי. לצורך ביצוע הסעיף הזה הייתי מציע להקים ועדה בין-משרדית, שתארגן מחדש את כל הליכי הרישוי בכל המשרדים השונים. התהליך כיום הוא הרסני וכמעט בלתי אפשרי.

דיכרת, אדוני השר, על מוסדות ציבור במרכז הארץ. אני רוצה להסב את תשומת לבך לעובדה אחת: בין גדרה לחדרה קיימת מצוקה גדולה בתחום האינפסטרינוים לכדורגל. בכל ערי הפיתוח, הן בצפון והן בדרום, נבנו עליידי משרד השיכון מתקנים מצוינים, מתקנים אולימפיים. דווקא בקטע הצפון ביותר קיימת הנוחה במשך שנים. בערי הפיתוח נבנו המתקנים האלה הודות למשרד הבינוי והשיכון. במרכז הארץ הם לא נבנו. משום שמשרד הבינוי והשיכון חשב, שהדבר צריך להיעשות באמצעות מוסדות אחרים. אך הדבר לא נעשה, ובכל זאת מרבית הצופים הם במרכז הארץ. אומין אותך פעם למשחק כדורגל בירושלים, ואז תיווכח לדעת עד כמה המצוקה רבה. במיוחד בעירנו. יושב כאן ראש מועצת מנחמיה. במנחמיה יש מתקני ספורט רבים יותר מאשר בירושלים.

יעקב גיל (המערך):

אבל ירושלים תתנחם במנחמיה.

בני שליטא (הליכוד):

אתה רוצה שהוא לא ייתן לי עוד תקציבים?

דן תיכון (הליכוד):

הוא ייתן לך.

לגבי בנייה במגזר הדרוזי, הצירקסי והערבי — אכן, היתה התחלה כמגזרים הללו, אבל אפשר לעשות יותר ואולי רצוי לעשות יותר, ורפה שעה אחת קודם, שהרי התושבים הללו אינם מבינים מדוע משרד השיכון כמעט שאיננו פעיל במגזרים הללו. הנושא הזה בשל הערכים מוכנים היום לגור בבתים משותפים, ויש להיכנס למגזרים האלה, כי אין בפנינו תשובות לאזרחים.

נשמעת ביקורת על כי שדות התעופה בנגב נבנו עליידי קבלנים זרים. למען הצדק יש להסביר — וחבל שחבר הכנסת גור איננו כאן, הייתי רוצה שגם הוא ישמע — מה היה המצב כאשר הוחלט למסור את העבודה לקבלנים זרים. היתה אז מצוקה נוראה. למעשה, הקבלנים בארץ דרשו מחירים אסטרטגיים כדי לבנות בארץ. היתה גיאומטריה של מחירי הדירות, ומחירי העבודות הרקיעו שחקים. מי שהיה בא באותה תקופה ואומר, שצריך למסור את העבודות הללו לקבלנים המקומיים, היה גורם לאינפלציה כזאת, שבמשך שנים היינו בוכים עליה. זה היה השיקול היחיד שבינינו נמסרו העבודות לקבלנים זרים. זה שבתום שנה עברו מגיאומטריה לשפל נורא, זה נכון. אבל צריך לזכור את התמונה שהיתה אז בארץ.

יש ויכוח בוועדת הכספים, חבר הכנסת אמרי רון, לגבי שתי החברות שחתמו אתן על הסכמים בהיקפים גדולים, ושדבר לא יצא מהם. אני רוצה שוב לחזור ל-1978. בעצם החברות הישראליות לא רצו לבנות, אלא במחירים שמעל ומעבר למחירים שנקבעו עליידי משרד השיכון. מאז ירדו מחירי הקבלנים בארץ, ולפתע יש נכונות לקבל עבודה, לבנות, לבנות בהיקפים גדולים, וכולם בוכים על החברות החדשות. שתגונה לארץ, קצת צדק צריך להיעשות. שתי החברות האלה, שאינני יודע כרגע מה קרה להן, מרגע שהוחל לדבר עליהן,

כאשר מדברים על עלויות, איי אפשר להתעלם מעלות הקרקע. בהקשר זה הייתי מציע להקצות קרקעות לזוגות צעירים זכאי משרד השיכון, ולקזז את מחיר עלות הקרקע מהדירה; והיה והזוג יתגורר בדירה כחמש שנים או יותר, ינוטרל לחלוטין מרכיב הקרקע. יש להניח שזה יגרום להוזלה של כ-20% ממחיר הדירה. כמו כן הייתי מציע, דרך משל, לנטרל את מרכיב הוצאות הפיתוח לזוגות צעירים בירושלים, שהוא כ-15%, וזאת כתגובה על תלונות ראש העיר כאשר לפיתוח גבעון, אפרת ומעלה-אדומים, טועה ראש העיר, כאשר הוא תוקף את הממשלה על הפיתוח מעבר לקו הירוק. הפתרון הוא במתן תנאים דומים לשכונות בירושלים, שבהן נבנות עתה 5,000 יחידות דיור.

הייתי רוצה להפנות את תשומת לב אנשי משרד הבינוי והשיכון לנושא קבלנות המשנה והחיוך: להערכתי, מה שקורה כעת בענף הוא, שקבלנים מוסרים עבודות לקבלני משנה, וכך העלויות מתחירות. אם תינתן תשומת לב, יש להניח שאפשר גם בסעיף הזה להוסיף משמעות.

מדד מחירי תשומות הבנייה — מדד מחירי תשומות הבנייה לא עורכן זה שנים, וזאת על אף המהפכה השקטה שחלה בענף. הייתי מבקש לנסות ולזרז את אנשי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בנושא עדכון המדד. יש, לדעתי, לבדוק את הקשר שבין התחייבות הרכישה למדד מחירי הדירות. להערכתי, יש קשר סמוי, שמשפיע על התייקרות הדירות.

משבר דרוקר-בנק הפועלים, אדוני, כרשותך — דרוקר התרחב והתפשט בלא צורך. משרד הבינוי לא בלם אותו בזמן. בנק הפועלים ידע על מצבו, ומכאן הפתרון שמוע משרדים. הסכנה בנושא הזה היא, ששני גופים גדולים התאחדו, ובעתיד הם עלולים להכתים מחירים.

אהרן נחמיאס (המערך):

אולי תגיד מלה טובה על דרוקר, על הבנייה באזורי פיתוח. מה שאמרת, אמרת, אבל גם מלה טובה לא מוזיקה.

דן תיכון (הליכוד):

כלא ספק, דרוקר היה מגדולי הקבלנים במדינה, וכלא ספק גם לנו, לשנינו, היה תרומה לעניין הזה, אולי שולית, אבל בכל זאת.

לגבי משכנתאות צמודות — לא האמנתי, אדוני השר, בהצלחת השיטה. בעצם, נדמה לי שחלקתי עליך כאשר היא הופעלה. אני מוכרח לומר ששית.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

גם כאשר תקפת, לא הגבתי. רציתי לראות את ההתפתחות.

דן תיכון (הליכוד):

אני מניח שגם אתה חששת מן התוצאות, אבל המספרים של הביצועים מדברים בעד עצמם. אם ב-1979 היו הביצועים של משרד השיכון כ-14,000, ב-1980 היו 22,000 וב-1981 היו 29,000 — אין כמספרים האלה להוכיח הצלחתה של השיטה.

לגבי עדכון משכנתאות, או עדכון הסייע — בעצם יש חשש, שמא ידעו אנשים את התאריכים שבהם עשויים לעדכן את הסייע, ואזי הקבלנים ייקרו את הדירות. אין ספק שהחשש הזה מוצדק, אבל, מנגד הייתי מציע לשקול אפשרות של עדכון הסייע מדי חודש בחודשו, ובצורה כזאת הבעיה תנוטרל. אני מציע שתשקול ותבדוק את העניין. יש כאן כמה רעיונות טובים.

רישוי ותכנון — הארכת משך הבנייה מקורה בתנאים

אהרן נחמיאס (המערק):
הם לא יבנו.

דן תיכון (הליכוד):
הם יבנו. האמן לי, הם יבנו.

חבר הכנסת רפאל ארזי העלה את עניין הוועדה לשמירה על קרקע חקלאית. הבעיה נמשכת בעצם מימיה הראשונים של המדינה. מצד אחד, החקלאות במשבר, יש עודף תוצרת, והמשמעות היא שיש עודף בקרקע חקלאית: מצד שני, כלב הערים הוותיקות יש קרקע חקלאית שעומדת בשיממונה, שאין איש משתמש בה, אבל אי-אפשר לשנות את ייעודה משום שכל התהליך נעצר בוועדה הנקראת הוועדה לשמירה על קרקע חקלאית. אם יש משבר בחקלאות, ולעומת זאת יש עודף בקרקע חקלאית כלב הערים הוותיקות, צריך פעם אחת ולתמיד לטפל בנושא זה, ולהפסיד את הקרקע הזאת לבנייה. זה יגרום להורדת מחירי הדירות במספר רב של ערים.

היור"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת נפתלי פדר.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מסכים לדברי שר השיכון והבינוי בכללותם. אין ספק, שמשרד השיכון והבינוי הגשים ומגשים על-ידי מדיניותו יעדים לאומיים וחברתיים ממדרגה ראשונה. היו הישגים, יש הישגים, הם נראים לעין, אפשר לעבור ולראות אותם. יש שקט תעשייתי מבחינת הדיור, יש ידירה למבקשים. פה ושם יש גם פגמים ודגשים שונים, שארצה לעמוד עליהם. אכן, מדינת ישראל עברה דרך ארוכה מאז הבדונים והצריפונים של שנות ה-50 וה-60.

בכינוסים מסוימים של אנשי ערי הפיתוח, ידירי חבר הכנסת נחמיאס מכיר אותם, שינוי לפעמים מתווכחים בינינו לבין עצמנו: הצפון מול הדרום, הצפון מושך את השמיכה לכיוון שלו, והדרום מושך את השמיכה לכיוון שלו, ובינתיים לתל-אביבים חם באמצע. ואומנם, היריב האמיתי של ערי הפיתוח במדינת ישראל הוא אזור החוף. לא שאחנו נגד אזור החוף, אלא שחשוב כי למדינת ישראל תהיה מדיניות של פיזור אוכלוסייה ועידוד ערי הפיתוח שהיא רוצה ביקרן, אותם אזורים שאנחנו רוצים להביא אליהם אנשים. גם מבחינה לאומית, גם מבחינה כיטונית, גם מבחינת השמירה על ארץ-ישראל — אנו צריכים לפזר את האוכלוסייה, ולא להתרכז כלנו בגוש בטון אחד צפון.

יש עדיין כיסי מצוקה, ללא ספק, והו דיור שנבנה בעת שבאו גלי העלייה הגדולים בשנות ה-50 וה-60. תוכנית שיקום השכונות באה לתת תשובה על בעיה זאת. אני חושב, שתוכנית שיקום השכונות היא אחד האתגרים הגדולים ביותר שעם ישראל העמיד בפני יהדות התפוצות. בפעם הראשונה נתנו ליהדות המצרית הזאת, עם הלב החם, נתנו לה אתגר של ממש, נתנו לה חומר להודות, נתנו לה דבר מוחשי וממשי: בואו, שימו את כספכם, וראו את הדברים ביישומם בשטח. הם יכולים לבקר, ובמקומות מסוימים הם רואים הישגים גדולים.

יש בעיות ביישובים שאינם במסגרת שיקום השכונות, והבעיות בהם אינן כבדות פחות. לאלה צריך לתת תשובה על-ידי חברות ההשכרה הציבוריות "עמידר" ו"עמיר", אדוני הש, חברת "עמידר" נמצאת תחת הפיקוח של. אני חושב שאפשר לעשות יותר באותם מקומות שאינם במסגרת של שיקום השכונות. יש מה לעשות, וצריך לעשות יותר בשיפור חזיתות הבתים, במבנה הפני.

מאותו רגע הקבלנים מציעים מחירים יורדים והולכים, בניגוד למה שהיה עד אז, כאשר המחירים עלו והרקיעו שחקים.

לגבי תחיקה — הייתי מפנה את תשומת לבו של השר לנושא הערבות לפי חוק המכר. הכנסת חוקקה בשעתה את חוק המכר, בעת שהנהל למכירת דירה היה כזה: הדירה הושלמה ואז נתן הקבלן ערבות לרוכשים לתקופה של חודשים מספר. לאחר מכן עברנו לתהליך אחר, והתחלנו למכור את הדירות מייד עם התחלת הבנייה. בעצם נוצר מצב, שהערבות שניתנת על-ידי הקבלן לרוכש גורמת עוול גדול כזה שהיא איננה מעודכנת. את חוק המכר יש לעדכן, ויש לדאוג לכך שהערבות תהיה צמודה. שהרי כחלוף שנתיים עד שלוש שנים, הערבות מאבדת ממשמעותה. חסר-חלילה יקרה אסון לחברה גדולה או לקבלן, והרוכשים לא יהיו מוגנים. גם כאן יפה שעה אחת קודם, ויש לעדכן את הערבות במהרה.

אני מפנה תשומת לב למס רכישה על דירות, שלא עודכן זה שנה. אנחנו שומעים בכל פעם, שהמס הזה יעודכן. אני מקווה ששר הבינוי ילחץ על האוצר, וזאת החוק יגיע לשולחן ועדת הכספים, כי הוא גורם היום עוול.

עוד תשומת לב למס כולים — זהו מס ישן שמרבים לדבר על ביטולו, אבל מדי שנה כשהוא מתחדש, משמעותו קשה במיוחד לזוגות צעירים, שרוכשים דירות כאמצעות משכנתאות גדולות. הסיכוי היום הוא גדול, ודווקא הם נאלצים, בשל הסיכוי הגדול, המשכנתאות הגדולות, לשלם מס כולים בשיעורים גבוהים.

מן הראוי להקדיש תשומת לב לעובדה, כי הגיבוי האינפלציוני מפלה לרעה את הקבלנים והבונים, צריך לעזור להם, כדי להשוות את התנאים בינם לבין שאר המגזרים.

אשר לערי הפיתוח — אחת התוכניות שזכתה להצלחה גדולה היא תוכנית "בנה ביתך". בתחום זה הייתה התקרבות גדולה. אני חושב, שהתוכנית עונה על הצרכים, ויש להמשיך להקצאת קרקעות בקצב מוגבר. על-ידי הפיתוח יש צורך בדירות, שקיימות אבל אינן מתאימות לצרכים, בתעשייה מתוחכמת ובחינוך. חלק מן המרכיבים קיימים; על חלק נוסף צריך לעבוד. זה לא פשוט. אין במשרד התעשייה והמסחר יזמים שעומדים בתור, פותחים את הרלת ומשחררים אותם לצפת. יש שפל גדול בעולם, ובכל זאת, צריך לעשות הרבה יותר בעניין תעשיית עתירות מדע, בזה אני מסכים עם חבר הכנסת נחמיאס.

מי שאומר שהבנייה ביהודה ובשומרון באה על חשבון ערי הפיתוח, מטעה. להערכתי, הבנייה ביהודה ובשומרון באה על חשבון הבנייה במרכז הארץ, וכעניין זה אין מחלוקת. אם בונים פחות בתל-אביב, ברמת-גן ובהרצלייה, ובמקום זה בונים ביהודה ובשומרון — מה רע בכך?

הבנייה בגליל צריכה לענות על צורכי התושבים היושבים בחיפה ומצפון לה, לרבות הקריות.

בספר התקציב מרוב על רפורמה בשוק ההון לדיר. אני מציע לשקול ולראות, האם אפשר ליישם דבר זה במהרה, כבר השנה. להערכתי, התנאים לכך בשלים. צריך לתת לבנקים למשכנתאות למיניהם לגיטימציה כספית, שוק ההון בשל כך, אפשר לגייס סכומים ענקיים. כנ"ל לגבי חברות הבנייה. צריך להפנות את חברות הבנייה לשוק ההון. צריך לשקול האם לא כדאי להקטין את המימון החלקי, ולומר להן: לכו לשוק ההון וגייסו שם את הכסף.

ישראל. היו ספקנים שסכרו שהן לא היו צריכות להיבנות. אותם דברים יהיו כיהודה ובשומרון.

צריך לחזק את מערכת הכבישים בגליל. בסך הכול המדינה שלנו קטנה. על-ידי מערכת של כבישים ואוטוסטרדות יכולים לקרר כל בית שכמרכז לגליל ולנגב. אנחנו מפגרים בשטח של סלילת כבישים הרבה מאוד אחר הנתון.

אני קורא למשרד הבינוי והשכון לתת עזרה מסיבית לרשויות המקומיות לפיתוח קהילתי, משום שהפיתוח הזה והעשייה הזאת — במסגרת מתנ"סים, מועדונים, בתי-ספר ובכירות שחיה — הם הדיכידנדים הגבוהים ביותר של עם ישראל. התמורה היא ישירה. חשוב שהם יהיו בכל יישוב בארץ.

אני סבור שיש לעודד את הבנייה להשכרה. הבנייה להשכרה לא תוכל להתקדם כל זמן שקיימת האפליה משנות דור נגד בעלי הבתים הקיימים. זה לא תמריץ. צריך לתקן את העוול הזה ולפעול בכיוון של בנייה להשכרה.

אני חוזר ואומר: יש עשייה ויש יצירה, יש הישגים, רבים מהם נראים לעין. יש שקט בנושא הדירור. זה, למעשה, אומר הכול. אני מקווה, שבנוסף על ההישגים האלה, משרד הבינוי והשכון ייתן את דעתו על הדגשים שהצבעתי עליהם פה, ושהצביעו עליהם חברי כנסת אחרים. אז אולי כלנו נוכל לשיר את שיר ההלל של העשייה.

היורד מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת נפתלי פדר, ואחרי — לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

נפתלי פדר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשנת התקציב שנסתיימה תכנן משרד הבינוי והשכון התחלות בנייה ציבורית בהיקף של כ-11,900 דירות. במשך השנה התברר, כי במקומות רבים יש עודפי דירות, ואין טעם בבניית דירות נוספות שיעמדו ריקות. לפי בקשת החברות לבנייה הסכים המשרד לקצץ מן התוכנית כ-1,500 דירות, כך שהתוכנית המתוקנת לאותה שנה עמדה על כ-10,400 דירות. למעשה, החלו בפועל בבניית 6,400 דירות בלבד.

והנה, למרבית ההפתעה, מראה תקציב המשרד לשנה הנוכחית כי שר הבינוי והשכון ואנשי משרדו לא למדו את לקחי העבר. משרד הבינוי והשכון מבקש להתחיל השנה בבניית 10,000 דירות, ונוסף עליהן הוא מבקש להעביר מתקציב השנה שעברה לתקציב השנה את הסכומים שהוקצבו לבניית 4,000 הדירות שלא נבנו. התוכנית עומדת עתה על 14,000 דירות — יותר מפי שניים מההיקף ההתחלות בפועל בשנה הקודמת. לא ברור ממה נובעת האופטימיות הרבה של שר הבינוי והשכון, שכנינה הוא דורש להקציב למשרדו סכומים כה גדולים.

האם צופה השר, שבעבר שימש גם כשר הקליטה, התעוררות גדולה בעלייה ארצה? האם צופה השר התעשרות תאומית של כל אותם זוגות צעירים שעד עתה ירס לא היחה משגת לרכוש דירה? האם צופה השר עלייה משמעותית ברכישת דירות לצורכי ספקולציה? נראה שלא, כך אני מניח, אם נסתמך על מה שמופיע בהנמקות לתקציב, שבהן מצוין: "התקציב צופה, כי בשנת 1982 צפויה ירידה נוספת בתפוקת ענף הבנייה, וסך ההשקעות בבנייה ירדו גם הן".

כ-11 במאי נמסר, שמרכז הקבלנים והבונים עומד להקים יחידה מיוחדת, שתפעל להשגת עבודות בנייה בחוץ-לארץ

במסגרת שיקום השכונות, אני חושב שצריך להדגיש יותר שיקום פסי ופחות פעולות חברה, כי לפעמים יש לי הרגשה, שהספף הזה מתמסמס ונעלם, בעוד השיקום הפיסי, הרחבת דירור, יתנו לנו גם תשובה דמוגרפית בבוא היום: משפחות יחיו ברווחה, ויביאו ילדים לעולם בזכות אותה רווחה — רווחה יחסית, עד כמה שידה של המדינה משגת.

אני רוצה להצביע על כמה נקודות, שלדעתי חייבים לשים בהן דגש. אני חושב, שבכל עיר פיתוח יש לקיים דורבאר של דירות — בכל עיר פיתוח בהתאם לגודל שלה, בהתאם ליכולת שלה — דירות שימינו לדייר צפוי, ולא שיהיה מצב הפוך. לא יותר מדי, אבל תמיד דורבאר, כדי שנוכל להביא אנשים ולא, חלילה, שיתפסקו יהודים על הדלת ולא יוכלו להיקלט משום שאין דירות.

יש לעודד באופן רציני ומסיבי את השיטה של "בנה ביתך", ובעניין זה אני מסכים עם חבר הכנסת דן חינן, שדיבר על כך. בעניין זה, אדוני השר, יש בידי, כמיר, משרד, לסייע הרבה. יש לקבוע עובדות בשטח על-ידי מקרקע — אני מדבר על קרקע של מינהל מקרקעי ישראל, קרקע של עם ישראל — ועל-ידי מדיניות נכונה ונבונה בתחום זה. יש צורך בכנייה מסיבית של "בנה ביתך", מי שבונה כמו ידיו את ביתו בעיר פיתוח, גם משתרח בה. אלה התושבים הטובים ביותר. אלה אינם תושבים של "אין ברירה". אלה תושבים שכאים לשם ונשארים שם. יש להגביר את הסיוע של משרד השיכון, באופן מהותי ורציני ביותר, בעיר הפיתוח. יש לקיים בגליל בנייה מסיבית ישירה של דירות גדולות יותר ורחבות יותר. זו הסוכרייה, זה התמריץ שבאמצעותו נוכל להעביר אנשים ממרכזי הבטון של גוש-דן לגליל ולערי הפיתוח. על-ידי הגדלת שטח הדירה נשפר גם את הדמוגרפיה. כך לא יהיה זוג צעיר בישראל שיחששו מהגדלת המשפחה, משום שהוא חי בצפיפות דירור ואינו יודע איך להתגבר עליה.

אני קורא לשר לתמוך בהשוואת הסיוע הניתן לרוכשים דירה מיד שנייה לסיוע הניתן לאלה שרוכשים דירה מיד ראשונה. אדוני השר, הסיוע צריך להינתן לאדם ולא לחפץ. אם דירה מסוימת, מיד שנייה, קיבלה בעבר סיוע, זה לא צריך לעניין זוג צעיר המקבל סיוע כפעם הראשונה בחייו. הוא מקבל סיוע מופחת מן הסיוע שמקבל זוג שרוכש דירה של משרד הבינוי והשכון. זו אפליה שאינה מוצדקת.

אני חושב שיש להגביר את קצב הכנת תוכניות המתאר לכפרים הערביים. יש לבנות בכפרים הערביים בנייה ישירה של משרד השיכון, בנייה לגובה. יש היום יישובים ערביים חצי עירוניים, המשתרעים על שטחים כפולים ומשולשים מן השטחים של עיר או עיירה ישראלית בגודל דומה. צריך להרגיל את האוכלוסייה בארץ לגור בבתים גבוהים. בסך הכול השטח של המדינה שלנו אינו גדול מדי, והדורבה הקרקעית מצומצמת. יש בעיות עם קרקע חקלאית וגם עם קרקע שאינה חקלאית. צריך לחשוב על הדברים האלה. הפיזור הרב בכפר הערבי מקשה על החושבים הערבים לקבל שירותים. הם רחוקים מכל מקום ומכל מרכז. הם מתפרסים על פני שטח גדול מדי. שמעתי זאת מפי תושבים.

יש להגביר את הבנייה בכפרים הדרוזיים והצ'רקסיים, בעיקר לחיילים משוחררים.

יש לחזק את הבנייה ביהודה, בשומרון, בגולן ובגליל. לפני זמן קצר הייתי ביהודה ובשומרון. זה כל פעם שיר הלל חדש. רואים שם עשייה גדולה וחשובה. לכל הספקנים אני רוצה לומר, שגם מטולה ויתניה בזמן קצב או גבולות

להגיע לאישור בנייה צריך לעבור 42 תחנות שונות. הזמן הממוצע לקבלת רשיון בנייה כלשהו הוא 36 חודשים, ואילו הצפייה לאישור תוכנית בנייה שהוכנסו בה שניים נמשכת חמש שנים. סבך ביורוקרטי זה, בכמה הוא מייקר את הבנייה?

גורם עיקרי נוסף לייקור הבנייה בארץ הוא המחיר הגבוה של הקרקע לבנייה. אצלנו הנכס הטבעי הוא הקרקע: 94% מקרקעות המדינה מוחזקות בידי מינהל מקרקעי ישראל. העושה בהן כרצונו. הקצאת הקרקעות לבנייה איננה נכונה. במקום להגדיל מדינות ממתנת — להפשיט קרקעות לבנייה כאשר יש מחסור בקרקעות, ועל-ידי כך להחזיל את מחיר הבנייה, עושה מינהל מקרקעי ישראל ההיפך, כאילו היה זו קרקע פרטית של מנהלי המינהל. המצב היום הוא, שבחלקי הארץ המבוקשים למגורים מגיע ערך הקרקע עד ל-60% מעלות דירה של 70 מטרס"מ בלבד. את האחריות בכל חלקי הארץ, סביר ולקוי זה יש להטיל על משרד הבינו והשיכון. השר צריך לדרוש, כי הקצאת קרקע לבנייה תהיה בידי משרדו. האחראי לכל נושא הבנייה והשיכון במדינה, צריכה להיות הוורמה שוטפת של קרקעות לבנייה במחירים סבירים בכל חלקי הארץ. על יסוד תוכניות הגיוניות של משרד הבינו והשיכון, לפי קריטריונים לאומיים, כמו פיזור האוכלוסיה וצורכי המשתכנים, בעיקר אלה של הזכאים הפוטנציאליים.

תקציב הבינו והשיכון צופה, כי בשנת הכספים 1982 יחלו בבניית 2,400 דירות ביחודה ובשומרון. מהן 1,800 דירות מתקצבות במסגרת הבנייה הציבורית, ו-600 יחידות לבנייה של פרטיים, שמשרד הבינו יעשה למענם את עבודות התשתית והפיתוח. כרוב היישובים הללו מקבל המתיישב מענק של 70,000 שקל. הלוואה לא צמודה של 50,000 עד 60,000 שקל. והלוואה צמודה של 50,000 עד 90,000 שקל. אלו הן הטבות מפליגות לעומת ההטבות הניתנות בתחומי הקו הירוק.

יש לזכור, שרבים קונים דירות זולות שכנה משרד השיכון מעבר לקו הירוק, כשהדגם של ימית עומד לנגד עיניהם. בגמב בניית 1,880 הדירות הנכונות כיום, יהיה מספר הדירות בגדה המערבית כ-3,400 דירות, בלא 2,400 הדירות שבבנייתן יוחל בשנת כספים זו, על-פי התוכנית. מדיניות זו של הממשלה מעודדת רכישת דירות בתנאים מועדפים בגדה המערבית באזורים הקרובים למרכז הארץ, כאשר חלק מרוכשי אותן דירות עושים זאת למטרות ספקולטיביות, בצפייה לזכות בעתיד בפיצויים מקופת המדינה.

באותה עת מתרוקנות עיירות הפיתוח ועיירות הספר מחושביות, כתוצאה מיוקר הדיוו שם וממחסור בתעסוקה הולמת.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, נראה ששר התקשורת מרכיב צפורי נחנקת בשר הביטחון, שהיישוב אריאל נושא את שמו הפרט, ולכבודו הוקם יישוב בשם קן-ציפור, שבו נבנות 1,000 יחידות דיוו למען עובדי משרד התקשורת. כמפת ההתיישבות נמצא בגוש-מודיעין יישוב בשם מתתיהו, כשמו של יושב-ראש מחלקת ההתיישבות בסוכנות. האם זהו רעיון ההתיישבות — האדרת שמם של ראשי הליכוד על-ידי הקמת התחליות על שמם? אולי מתוכננים גם יישובים בשם מנחם, יורם ושמחה?

נושא מרכזי נוסף, אדוני היושב-ראש, הנמצא באחריותו של משרד הבינו והשיכון, הוא פרויקט שיקום השכונות. כבר נאמר רבות בנכנס על פרויקט זה, ורבות עוד יאמרו בה עליו. פרויקט שיקום השכונות יכול היה להיות הזרוע המרכזית לקידום שכונות המצוקה, אילו היה מתנהל בצורה מתואמת.

כשביל קבלנים שנפגעו משפל הבנייה בארץ, איך מיישב שר הבינו והשיכון את התחזית למיתון בענף יחד עם מסירת הזמנות לבנייה ציבורית בהיקף כפול מזה של השנה הקודמת? זה אינו ברור. ברור אבל, שמחרף השפל בענף הבנייה, ושמסתמנת ירידה חלולה בכסירות של דירות חדשות. 9 החברות הגדולות בענף הבנייה מכרו בדצמבר 1981 979 דירות: בינואר 1982 — 684 דירות: בפברואר — 582 דירות: ובמרס — רק 486 דירות. מספרים אלה מבדדים בעד עצמם.

נוצרה מציאות אבסורדית ומסוכנת. שבה, מחד גיסא, אלפים רבים של דירות חדשות עומדות ריקות, ולא ניתן למכור אותן, ומאידך גיסא — עשרות אלפי ווגות צעירים ורווקים, וזאים פוטנציאליים, מצבים מחמיר והולך. ובעקבות מדיניות הממשלה בשנים האחרונות ובכשנה זו, סיכויים להגיע אי פעם לדירה והשיכון הולך ופוחת. ווגות צעירים רבים אינם מסוגלים לרכוש היום דירה בגלל המשכנתה הנמוכה המוצעת להם. לאחרונה עודכנו המשכנתאות הממשלתיות לזכאים בנובמבר 1981, דהיינו לפני מחצית השנה, כיום יכולים זכאי משרד הבינו והשיכון לקבל משכנתאות בסכומים הגיעים מ-125,000 שקל עד 370,000 שקל בלבד, לפי מספר נקודות הזכאות שלהם. גם ההלוואות המשלמות שניתנו לזכאים מכסי הנקים צומצמו לאחרונה, והן נעות כיום מ-120,000 שקל עד 150,000 שקל בלבד לעומת יותר מ-200,000 שקל בעבר. סכומים אלה עודכנו, כאמור, לפני מחצית השנה, וכיום רחוקים הם מלענות על הצרכים של הזכאים הפוטנציאליים הנמצאים במצוקה. וכך, עשרות אלפי דירות עומדות ריקות, ומנגד עשרות אלפי ווגות צעירים נותרו ללא דירות משלהם.

מצב זה מגביר את התופעה המדאגה של ירידת ווגות צעירים מהארץ. הממשלה אינה עושה כפופל מאמצים לפתרון בעיה זו, ובמקום ליצור תנאים שיאפשרו לווגות הצעירים לרכוש את הדירות הריקות — כדי שלא יאלצו לרדת מהארץ — עורכים תוכניות למכירת דירות בארץ ליהודים מחוץ לארץ, ללא קשר עם עלייתם לארץ. וכפי שאמר נשיא איגוד הקבלנים, מר דוד שטרן: "עלינו לעשות חריש עמוק ולחפש שוק חדש של קונים". מה יהיה על הווגות הצעירים בשעה שאיגוד הקבלנים, בעיורו של משרד השיכון, עושה "חריש עמוק לחיפוש שוק חדש של קונים", וכמה מהם ייוותרו בארץ עד תחילת הדריעה? במדיניות הנוכחית, מצב הזכאים עוד יורע. מנכ"ל החברה לנכסים ולבניין, מר דב תדמור, צפה בתודש מרס השנה התייקרות ריאלית של 20% במחירי הדירות במשך השנה.

יש להעביר מהכספים שהוקצו לבנייה לערכון המשכנתאות ואף להגדלתן, כדי שכל ווג צעיר במדינת ישראל יוכל לרכוש לעצמו דירה בתנאים סבירים, ולא יאלץ לשקול ירידה מהארץ.

מר דוד שטרן, נשיא איגוד הקבלנים, אמר בריאיון ל"ידיעות אחרונות" כיום 2 באפריל 1982: "בעיות רבות של סיכון ביורוקרטי בכל הקשר לרישוי מחיר של תוכניות בנייה מונעות מהקבלן להתחיל מיד בבנייה. ענף הבנייה מתהלך בין מספר משרדי ממשלה: פנים, שיכון, אוצר וחקלאות. שאין חיאום ביניהם". הוא ממשיך ואומר: "עשרות פעמים הצעתי להקים גוף משותף למשרדים הללו, כדי להביא לפחות תיאום, אך דבר לא נעשה בנורו". כדאי לשר הבינו והשיכון להתחייס ברצינות לדברים אלה, של מי שהיה חבר הכנסת מטעם מפלגתו, וליישם אותם.

סקר שנערך על-ידי החברה לתכנון כלכלי-פיננסי, שבראשה עומד חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד, מראה שכדי

רוח הקבוצות האלה קיימות רק על הנייר. אני רוצה להסביר זאת. האנשים אומנם קיימים במציאות ורשומים כחוק עם מספרי תעודות זהות וכן הלאה, אבל כעובדים הם קיימים רק על הנייר. למעשה הם משמשים קבלנים של פועלים. לאחר שדאגו למצוא ולקבל עבודה, הם מביאים פועלים ערבים שמבצעים את העבודה למעשה, והולכים לישון. כדי להסיר ספק אני מדגיש, שלא כולם נוהגים כך. יש גם אלה שעובדים בעצמם. אך האם כך משקמים שכונות ואנשים? מחנכים אותם לפרויקטיות? הלא כמשך עשרות שנים היה בדיוק אותו מצב. רק הפוך: היו נותנים ל"יזם" אשכנזי את כל ההקלות באזור פיתוח, מזרמים אליו מיליונים כדי שיקים מפעל ויעסיק בו את התושבים המקומיים בני עדות המזרח בשכר עבדים, ולאחר שהוא היה מתעשר — היה קם וסוגר את המפעל או מאיים לסגור אותו בטענה שהוא מפסיד, כדי שיקבל עוד כמה מיליונים מקופת המדינה. מכירים את השיטה הזאת? האם אנחנו רוצים לחזור על אותו סיפור עם השכונות? נכון, לאנשים האלה כבר אין סיבה לגנוב, אבל זה עדיין כסף קל. הם לא יושקמו בצורה כזאת.

אולי אתם חושבים שמנהלי הפרויקט בשטח אינם ערים לכך? לא, הם יודעים בדיוק מה קורה בשטח, אבל הם אינם רוצים לגרום לרעש ולפתוח תיבת פנדורה. זה טוב לכל הצדדים, יש שקט, ורק השכונה נדפכת. זאת שיטה שקיימת בעוד כמה תחומים במדינת ישראל, וכמו שאומר חבר הכנסת הרוביץ, גם שר האוצר עושה בה שימוש נחב. השיטה היא לקחת כסף מיהודי ארצות-הברית ומממשלת ארצות-הברית, תוך שעבוד המדינה והעמאותה הכלכלית והמדינית, ולחלק אותו בארץ. זה פופולרי מאוד, אבל, האם זה פותר בעיות? אולי אפשר לקנות על-ידי כך שקט, אבל לכמה זמן? ומה עם שאר התושבים, שאינם נהנים מהעונה ורואים את השיפוצים המגוחכים האלה? לקחו וריצפו מחדש שתי קומות של מבנה נטוש של בית-ספר, שאין לו שימוש ולא יהיה לו שימוש, כי את התושבים עצמם לא שיקמו, ובעוד שנתיים יהיה צורך להחליף גם את הריצוף החדש, כי הבניין לא יתחזק ולא יישמר, כמו שקרה לו לפני השיפוץ הנוכחי.

לסיכום אני רוצה להבהיר, שהשיקום איננו רק שיפוץ וטיח וריצוף. השיקום צריך להיות בראש ובראשונה של האנשים עצמם, שירצו לחיות יפה ולטפח את אזור מגוריהם, עם כבוד וגאווה. צריך שהשיקום יכלול חינוך טוב יותר, מורים ומדריכים מקצועיים ובעלי רמה גבוהה ומוטיבציה, ושלא תהיה החלוקה המוזרה של תפקידים מדריכים לאנשים חסרי הכשרה, בשביל התפקיד. ויש לי גם דוגמאות לכך. בקינור, יש צורך בשיקום פנימי של בעיות יסודיות ולא רק של מצוקה חיצונית ועוני פיס.

ולבסוף אני רוצה להתייחס בכמה משפטים לשיכון שלא כתחום הפרויקט. לפני כשנה וחצי, ב-28 בינואר 1981, הגשתי בלי יומרות ובלי הרכה תקווה, את הצעת חוק דיוור בשכירות, שר הבינו מר דוד לוי הציע בדברי תשובתו להסיר אותה מסדר-היום. בין היתר הוא אמר: "אני שמח להודיע לכנסת, כי במשרדי מתגבשת הצעת חוק, הבאה לעגן בחוק את זכאותה של כל משפחה בישראל לקרוב גן ולדור נאות. הצעת חוק זו מתחייבת ואף מתאפשרת מעצם קיומה של מערכת הסיוע המגוונת". השר הכחיש אז, שהצעת חוק זו תונה בעתיד הקרוב על שולחן הכנסת. מאז, כאמור, עברו כשנה וחצי, וה"הצעת הקרוב" המובטח נראה עוד רחוק. כברנו מאז מערכת בחירות לפני פחות משנה, ועכשיו אנחנו עומדים אולי בפני מערכת בחירות חדשה. כפי ששמעתי, כבוד השר תומך בכך. הייתי רק רוצה לדעת, מתי יפרע השטר של חוק הזכאות

לפי תוכנית אחת קבועה מראש. אולם בשל שורה של מחדלים איבד המשרד את שליטתו על המתרחש בשטח, וכיום מצטמצם תפקידו כהורמת סכומי כסף גדולים לפרויקט, ללא ביקורת על המחצצע בפועל.

היורר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת פדר. רשות הדיבור לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

צ'רלי ביטון (החיות הדמוקרטית שלום ולשוויון):

ראדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקשבתו בעניין לדברי סגן ראש הממשלה דוד לוי, ובראשית דבריו אני באמת רוצה לברך אותו על כל מה שעשה כתחום השיכון וכתחום שיקום השכונות. אני רוצה להדגיש, שאחרי תקופה ארוכה שהפרויקט הזה בראשותו של סגן ראש הממשלה הקודם יגאל ידן היה תקוע, הוא יצא עכשיו לדרך המלך, ובאמת הולכים ונעשים כתחום הזה הרבה דברים.

עם זה הייתי מבקש מכבוד השר, שיקשיב לביקורת שיש לי על הפרויקט הזה, ובאמת ברוח טובה. אינני מתכוון לתקוף את הנושא סתם, אלא להצביע על שגיאות ומחדלים. שמכשילים את ההתפתחות החיוכית של העניין הזה, אולי אפילו דברים שהשר אינו מודע להם, דברים שקורים בשטח. לכן אני רוצה קודם כול להזמין את השר דוד לוי לבוא ולבקר בשכונת מוסררה. אף שאין הוא זקוק להזמנה שלי, בכל זאת אשמח מאוד אם יבוא. ישמע ויראה כמו עיניו שכונה, שהיא דוגמה לשכונות שבפרויקט השיקום.

הרבה דובר וכתב על הסכסוכים ש בין הגופים השונים שטיפלו בנושא הזה. בין הסוכנות, למשרדי הממשלה ולעיריות, וכן על הוצאת כספים ללא תוכניות, על "כריחה תקציבית", כלומר הניצול של עיריות שונות את כספי הפרויקט לצורך ביצוע פעולות אחרות כמו בניית גן, שדרה או טיילת מפוארים, כדי לחסוך את כספי התקציב הרגיל; או מקרים של פיטורי עובדים סוציאליים שעבדו בשירות העירייה. כדי לשכנע ולשכנע אותם מחדש על חשבון כספי השיקום. זה דבר שהעובדים הסוציאליים לא יצאו למאבק נגדו באותה התלהבות שהם מגלים עכשיו במאבקם נגד פיטוריו של מנהל המוסד לביטוח לאומי. כאילו היה איזה גאון שאין לו תחליף.

אני רוצה להרחיב את הדיבור על כל הנושאים האלה. אני רוצה לספר על מה שנעשה בשכונת מוסררה. ייתכן שמה שאומר יפגע בכל מיני אנשים, שחלקם ירידים שלי, אבל זאת דוגמה חשובה לשיטה קלקולת, שהאחראים לתוכנית השיקום נוקטים בכל מיני מקומות.

יש קבוצות עבודה. זה דבר טוב מאוד, נחוץ וחיוני מאוד. הרעיון היה, שקבוצות של תושבים מן השכונה עצמה ישפצו רבנו, בלי קבלנים שיבואו מבחוץ ויקשורו, וכך גם יספצו עבודה לתושבים מובטלים, חלקם עבריינים לשעבר, ויעורר גם בשיקומם האיש. היתה מלחמה גדולה על מימושו של הרעיון הזה. היו הרבה מכשולים טכניים וביוקורטיים. שהיה צורך להתגבר עליהם, כמו רישומם של קבלנים, הכרה רשמית, בעיות של מסים, בעיות של מימון ביניים ורכישת חומרים וציוד, ערכויות בנקאיות ושחיקה אינפלציונית. ואין לשכוח שמדובר בסכומים גדולים של מיליונים רבים של שקלים ובהרבה אנשים עם שפע של רצון טוב, אך חסרי ניסיון וידע מקצועי מספיק, אבל לבסוף, אחרי מאבק, התחיל הרעיון להיקלט, ולאט לאט התגבשו קבוצות עבודה והתחילו לעבוד.

אבל מה קרה בשטח? יש כמה קבוצות עבודה שבראשן עומדים אנשים, שנגיד שהם כאלה "שיש להם מלה" בשכונה.

המדינה מס' 31 העוסק בנושא, ואת הצעת התקציב שהוגשה לנו על-ידי משרד הבינו והשיכון בנושא זה. על שאלות רבות לא קיבלתי תשובה מספקת: האם קיימת תוכנית-אב כלולת לשיקום ותוכנית מפורטת לכל שכונת עסק סדרי עדיפות? בין ארבע השכונות המועדפות בשנת 1981/82, לפי הכרזת השר, נמצאת גם ירוחם. לפי מה שנמסר לי, לא התחילו לבנות בה השנה אפילו יחידת שיכון אחת, וזאת חרף תביעות התושבים והמועצה המקומית. באשר הקפאת הבנייה אומרת הקפאת הקליטה בירושם. האם התאפשר הביצוע לפי קריטריונים מנחים? האם שומרים על שיתוף התושבים בכל שלב? האם אכן מתבצעת התוכנית בהתאם לתוכניות שעובדו ואושרו בוועדות ההיגוי של התושבים? אנחנו זוכרים שלפני חודש וחצי זעקו תושבי קריית-שפרינצק שבקריית-שמונה, השעו את עצמם מחברותם בוועדת ההיגוי השכונתית, והחריסו שאם לא מבצעים מוטב שלא להתחיל אפילו לדון. כי כך גורמים לתסכול התושבים.

סגן שר הבינו והשיכון מ' קצב:

זה היה לפני חודש וחצי, מה היום?

עדנה סולודר (המערך):

ייתכן שהיום השתנו הדברים.

אורה נמיר (המערך):

היום הכול פורח.

עדנה סולודר (המערך):

האם קיימים כלים למעקב, לבקרה, להספק לקחים מבחינת התוצאות? האם ניתנה הדעת על מה שיקרה באותן שכונות עם תום התהליך? התבשרנו על השלמת שלב הבינו הפיסי בחמש שכונות, ביניהן נווה-אליעזר בתל-אביב ועמישב בפתח-תקווה. לפי מה שנמסר לי, אכן נעשה שם רבות בתחום התשתיות ובשיקום חיצוני, אך חלק מהדירות חייבות בשיפוץ נוסף. מאחר שהעבודה היתה רשלנית, והתהליך התכרתי של התושבים עדיין לא הביא ליכולת לשמור על דירותיהם. יש שם עשרות זוגות צעירים המחכים לדירות, צפיפות — עדיין ללא פתרון הרחבה, וכן נכסות ודליפה בדרות רבות.

האם ניתן דגש מספיק ותנאים לליווי החינוכי, הסוציאלי והחברתי, שמטרתו לטפח את האדם, את תושב השכונה, כמעורב פעיל וקובע בגורלו שלו, שיביא את שכונתו לכך שתהפוך למקום שירצה לחיות בה וייקח את ניהולה לידי? האם ניתן דגש בנושא העבודה — ושמענו כאן את חבר הכנסת צירלי ביטון על קבוצות העבודה, על התעסקות, הפעילות והפרודוקטיביות, כגורם ראשוני במעלה לשיקום של התושבים? האם מלווה ומטופח הניסיון של אימוץ וברית בין קהילות התפוצות ובין השכונות כקשר אנושי חי, שאולי עשוי גם להביא יהודים לחיות בארץ ולעסוק בבעיותיה באופן ישיר ולא רק באמצעות תרומה כספית, שאין לזלזל בה? האם הכלים הקיימים ודרך ארגונם אכן מתאימים לטיפול בפרויקט כזה?

כמובן, אין לדרוש מפרויקט כה מורכב הצלחה מיידית, אם בכלל, אך דווקא משום מורכבותו ומשום הסכנה שבהשלכות העלויות להיות לכישלון, הכדאי להבטיח את התנאים המרבית להצלחתו. דומה שתוכנית כה מורכבת וכוללת אינה יכולה להימצא במסגרת משרד הבינו והשיכון, העוסק מטבעו בנושאים פסיים ואינו ערוך להתמודד עם בעיות כוללניות, בחלקן הגדול חברתיות-חינוכיות, מה עוד כאשר הפעילות מתבצעת בהיירורכיה הגרילה של המשרד, ועל-ידי כך קטנה אפשרות שיתוף הפעולה עם המשרדים האחרים והולכת וגדלה הפעילות הנפרדת של כל משרד. קראנו את דבריו של שר

לידור, שהבטחת, אדוני סגן ראש הממשלה, אודה לך מאוד אם תתייחס לכך בדברי תשובתך.

כמו שאמרתי בתחילת דברי, הקשבתי בתשומת-לב לדברי השר, וכדי, לוודא עיינתי גם בחוברת שהונחה לפנינו ושבה הובאו דבריו של השר במלואם. לא מצאתי בהם אפילו מלה אחת על ערביי ישראל. כוונתי, כמובן, לערכים אורחיים, ישראל, שלתומי חשבתי שגם הם כתחום אחריהם של שר הבינו והשיכון. אומנם בהזדמנויות אחדות נזכרים דוחים וצירקסים, אבל לפי הסקירה המלפפת והמצבה שהושמעה באוזנינו, אין אף לא ערבי אחד במדינת ישראל, ואם יש — אין אף לא ערבי הסובל ממצוקת דיור. אינני חושד, חלילה, בשר כי השמיט ככוונה את הסקטור הערבי מסקירתו. אולם ייתכן שהיתה זו השמטה מבלי דעת, בטעות. לכן אני מבקש, שבדברי תשובתו בסיכום הדיון יתייחס השר גם לפעולות משרדו בסקטור הערבי, כדי שלא יהיה מי שיחשוב, חלילה, שמשרד הבינו והשיכון אינו עושה דבר למען היישובים הערביים. לא רציתי להשאיר את הנושא לחבר הכנסת אמנון לין, שהוא המומחה החדש לענייני ערבים, משום שהוא פשוט לא היה פה בזמן הדיון.

היו"ר מ' שחל:

רשות היישוב לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת חנן פורת.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה להצטרף לברכות לשר הבינו והשיכון על הסקירה רבת ההישגים שמסר לנו כאן, ונודה לי שהוא זכה אכן לעסוק באחד הנושאים שעוסקים הולכה למעשה בבניין הארץ, תרתי משמע.

אני רוצה להשתתף בדיון בנושא אחד, נושא שדבריו עליו לפני חבר הכנסת צירלי ביטון — הנושא של פרויקט שיקום השכונות. אינני "איש שכונות", אך הנושא הוא נושא לאומי, וככזה אני רוצה להתייחס אליו.

למשרד הבינו והשיכון חפיד מרכזי בביצוע הפרויקט, וניתן בהחלט לזקוף לזכותו הישגים רבים בכניית תשתית, בהרחבת דיון ובכניית חדשה בשכונות. לישותו עומדים סכומי תקציב גדולים מאשר לרשות שאר המשרדים המשתתפים בפרויקט — משרד העבודה והרווחה, משרד החינוך והתרבות, משרד הבריאות, וכמובן הסוכנות, שבאמצעותה מוזרמים ומנוגלים כספי יהדות התפוצות למטרה זו. אך עיקר חפידו של פרויקט השיקום — וכאן אני חולקת על דעתו של חבר הכנסת בני שליטא — אינו השיקום הפיסי, אלא השיקום החברתי של תושבי השכונות במדינת ישראל, הרוצה לראות בהם אזרחים שווים בזכותם וביכולתם לממש עצמם את בצורה בלתי תלויה ומגוברת, ביכולתם ליצור ולתרום בחברה הישראלית ככל אזרח אחר. אנו רוצים לראותם הופכים את השכונה לבית, שהם רוצים וגאים לחיות בו. השיקום הפיסי הוא אחד הכלים לכך. שיקום פיסי הוא תהליך מהיר, שיקום חברתי הוא תהליך אטי, אך אין קיומם יכול להבצע בנפרד. באין שיקום חברתי יורדים לטמיון גם ההישגים הפיסיים. תוכנית השיקום היא מעיקרה תוכנית כוללתית ובין-תחומית, וככזאת מורכב ומסובך בביצועה.

מהפרסומים ומהדיונים השונים למדנו על הוועדות הרבות שטיפלו בתוכנית השיקום, עד שלאחרונה הוחלט על קיומה של מערכת אחת, שהתירה במשרד הבינו והשיכון ותטפל בנושא. ביקרתי בשכונות רבות, שוחחתי עם תושבים, עם ראשי ועדי היגוי ומנהלי פרויקטים: קראתי כעיון את דוח מבקר

רק משמעות של ארבעה קירות, של רצפה, של גג, גם לא רק משמעות של תשתית ופיתוח, כיוון, חשמל וכדומה. כל אלה הם דברים חשובים מאוד. אבל לנו, לעם ישראל, לאדם באשר הוא אדם ולעם ישראל בפרט, במושג "בית" יש משום החום, קן, הצידור, האור והטוב שבבית, ועתה, איזשהו דבר נהרס, איזשהו דבר התערער במשמעות הרוחנית הפנימית של "הבית". על הדבר הזה נצטרך לשקוד הרבה, לטפח ולחקן, ובעיקר להישבע לעצמנו ולאחרים, לא רק בהחלטות הכנסת, שלא ישוב ולא יחזור דבר מעין זה, שלא נצטרך לעמוד, חזר הכנסת ז'אק אמיר ואנוכי, על חורבות בית הכנסת בעיר ימית ולהזיל דמעה בצווחא.

עתה, לגופו של עניין, דווקא משום כך — אדוני שר השיכון, נעשו דברים חשובים מאוד בפעולות משרדך בשנים אלה, גם בתחום שיקום השכונות, גם בתחום העזרה לנזקקים, גם בתחום הבינוי והפיתוח ביהודה, בשומרון, בחבל-עזה ובכרמת-הגולן. אני אהיה האחרון שיבטל או שידולל בכל בית שנבנה, בכל פיסת כביש שנשללה, ובכל זאת, אדוני שר השיכון, כדי להמשיך מהי הרגשתי ומה אני סבור צריכה להיות הכרתנו שלנו, של אלה אשר מבקשים שחבלי ארץ אלה אכן יהיו בדינו, הרשע נא לי לקרוא, רק לאילוסטרציה, להמחשה, דברים שכתב בעיתון "הארץ" דן מרגלית: כתב שאיננו מצדד לא בדעותיו ולא בדעותיך, להיפך, בשנים האחרונות הוא נעשה, כפי שהוא קורא לעצמו, "יונה שפירא" — אוי לאותה ערפאת. הוא פרסם מכתב שנקרא "בהמתנה לטילוסטרציה, במהפכה אני קורא קטעים: "אינני מציע לך להסיק מסקנות חפוזות מן ההתנגדות הניכרת של היונים הציוניות להתנחלות המזיקה של ממשלת הליכוד. אם התהליך הנוכחי יימשך ואם בשומרון וביהודה יהיו מאה אלף יהודים, נצטרך לומר לך 'מטערים' מאוד מר ערפאת, אבל אין מבטלים עולל ישן בצוול חדש". יהוא מוסף ואומר: "אין זה נכון, יאסר ערפאת, מטעים אותך. מפ"ם לא רצתה לחצות את הקו הירוק אבל 'השומר הצעיר' נאלץ להקים קן בנווה-יעקב, מפלגת העבודה צריכה קולות גם באלקנה ובארצות, כוח מבטיחה של קולות הכותרים במשטר דמוקרטי עולה על זה של כל רעיון פוליטי, בעיקר כשמדובר בהרבה קולות, במאה אלף יהודים עם רדובה של בני משפחה רבים בתוך הקו הירוק, ולא במשהו דל כמו אלף משפחות בלבד שחיו בכל חבל-ימית, והזמן, לטובת מי הוא מועיל? ייתכן כי במישור הישראלי-הערבי נעים מחוגיו נגדנו, אבל פני הדברים שונים לגמרי במישור היהודי-הפלשתיני, והוא העיקרי המעניין אותך ואותי, כשני בעליה של פיסת ארץ זו".

איננו מקבלים, כמוכן, את דעותיו, אבל אני רוצה לומר לך, אדוני שר השיכון, המפתח המכריע לגורל חבלי ארץ אלה נתון בידיך, נתון בהכרעות שתתקבלנה במדיניות הבינוי והשיכון ביהודה, בשומרון, בחבל-עזה ובגולן.

נכון, נתערער איזשהו דבר עם הריסתם של היישובים, עם חורבנם, ובכל זאת, כשהכמות הופכת איכות, כשאין זה עוד מספר בודד של מתנחלים, של מחייבים, אלא שכונות רחבים, ערים גדולות, פריסה של 100,000 יהודים ביהודה, בשומרון, בשטחים — שלוש השנים הקרובות, כי אז פני הדברים שונים לגמרי. היום אנחנו נמצאים ביהודה ובשומרון, כשהיחס בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית הוא יחס של 1 ל-30, אינני רוצה אפילו להעלות על דל שפתי את היחס ברצועת-עזה — 1,000,000 יהודים, 1 ל-1,000,000, 600,000 ערבים מול 600 — 700 יהודים.

אני רוצה לומר לך: נעשו דברים: אבל דרושה כאן מהפכה, מהפכה חזונית, מהפכה קונסטרוקטיבית, מהפכה

הבינוי והשיכון בעניין זה כנינוס מנהלי פרויקטים בשכונ שער.

כבוד היושב-ראש, כפי שאמרתי בראשית דברי, התוכנית חשובה, יש בה התחלות יפות ומעודדות, אך דווקא משום כך הייתי רוצה בסיום לצייין שלושה דברים:

1. לא הגיע הזמן לצאת מהשכונות, אפילו לא בשלבים, ויש צורך בהארכת ביצועו של הפרויקט ובהעמקתו, כאשר בהצעת תקציב המשרד ייחמת ירידה משמעותית לעומת 1981 בסכומים המיועדים לתשתית ולשירותים.

2. מערכת קבלת ההחלטות בכל הנוגע לפרויקט, הן בדרג הבין-משרדי הממשלתי והן בדרג המקומי, חייבת להיות ברורה ומשולבת עם התושבים.

3. יש לשים לב לכך שתקום שוב רשות אחת תחת קורת-גג אחת — לדעת, משרד ראש הממשלה הוא המשרד המתאים לכך — שחטפו בכל נושא השיקום מכל היבטיו, על כל בעיותיו ותקציביו, כאשר הביצוע המעשי לפרטיו ייעשה באמצעות הרשויות המקומיות, האחראיות לאותן שכונות בהווה ובעתיד.

הו"ר מ' שחל:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר, רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

חנן פורת (התחיה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר השיכון, אחת זוכה היום לברכות הרבה, הייתי רוצה גם אני להצטרף לברכות, ואכן אעשה זאת בהמשך הזמן, אבל אינני יכול להתעלם, כפתח הדברים, מדבר שנפל בישראל בשנה זו בתחום הבינוי והשיכון, אני חושב שאיש מאתנו, ובכלל זה שר השיכון, איננו יכול להתעלם מהעובדה, שהשנה הזאת לא היתה רק שנת כינוי ופיתוח אלא גם שנת הרס וחורבן, שנת גירוש ופינוי.

איחלתי לך, בשעתי, שתזכה להיות שר הבינוי ולא שר הפינוי. נכון, לא היתה אחריות ישירה שלך, אפשר אף שנעשו הדברים, בדרך שנפלו בכל עניין חבלי-ימית ומרחבי סיני, בחפיון, בקלות דעת, אפילו בלא הבטת דברים לאישורה של הממשלה כולה, כפי שנאמר בלשונם "ניתוח שלאחר המוות" בצוות החקירה של עיתון "מעריב", ואף-על-פי-כן, האחריות המיניסטריאלית להרס ולחורבן, אין שר בממשלה היכול להתנער ממנה.

אינני סבור שיש לעניין זה מה שנקרא "תוכנית תשובה", צריכה כאן להיות חזרה בתשובה, אבל אין ספק, שאם יש משמעות למה שאנחנו לומדים בחלונות חשונה, שמעבר לכאב על לשעבר, על ההכרה כחטא ובכישלון, יש צורך לחקן להבא, והדברים אמורים באמת בראש ובראשונה באשר לתוכניותיו של משרד השיכון.

אני חייב לומר, לפני שאגש לפרטים ולמספרים, שאינני יכול להשתחרר מן ההרגשה — זו הרגשה המקנת כלבים של אלפים רבים מתושבי ישראל — שפעם כשהיו רואים בולדוזר, כשהיו רואים מקדח אוריר, כשהיו רואים משאית, היו רואים בהם כלי בניין, כלי יצירה; היום, אתה רואה — ועובר בן רעד, נפל דבר בישראל, דווקא בדיון על מה שנעשה בפעולותיו של משרד השיכון — אפילו להתעלם מכך... הריסתם של 11 יישובים פורחים, הריסתה של עיר ואם בישראל, מראות ההרס והחורבן לא יוכלו לחלוף.

אני רוצה לומר בעניין זה: צריך לדעת, שלמושג בית אין

ושומרון אל הגליל, אבל תבדוק, בבנייה הכפרית בגליל מדובר על 800 יחידות דיור בלבד.

אהרן נחמיאס (המערך):
פחות. 250.

חנן פורת (התחיה):
אכן 250, נכון, אתה צודק.

מאיר שטרית (הליכוד):

חנן פורת (התחיה):

אני עונה, אני עונה לך, ואני מסב את דברי גם לחבר הכנסת קצב. אני סבור שראו רק אנשי בני-ברק יכולים להשתבח בבניית עמנואל, עם כל ההטבות הניתנות להם. מדוע לא יהיה פרויקט דווקא של יוצאי השכונות, שייקחו את זה על עצמם, לא באופן סטירלי. כמובן, אנחנו פתוחים, אבל שהם יהיו היוזמים, שהם יהיו הדוחפים והמכוונים, כדרך שהם שותפים גם בבניית השכונות, בבניית שכונה כמעבר-השומרון, באבירים, באזורים הללו, במרחק של 15, 20, 25 קילומטר. אתה יודע איזה כבוד, איזה גאווה, איזה יכולת לבנות ולפתח דברים משלהם ניתן להשיג במצב כזה?

לא באתי לומר שזה במקום שיקום השכונות, אבל שיקום השכונות אינו עונה על בעיית הפריסה וההתפתחות וקצב הגידול של הזוגות הצעירים. אשירנו שאנו במצוקה זו, אבל יש לך תשובות.

אני רוצה להוסיף ולומר, כי לדעתי מפתח גדול נעוץ בנושא של תשתית הדרכים. היום יש אומנם התחלה, אבל רשת הכבישים, בעיקר ביהודה ובשומרון, כלל וכלל אינה מותאמת למערכת תחבורתית. רק עכשיו נעשים צעדים ראשונים כעניין זה. אני סבור, שכבר צריך הדרך בקשר לתוצה-שומרון ובקשר לכביש המחבר את רמת גבעון, היה מקום להמשיך. יש מקום לדבר על תוצה-משנה; יש לדבר — ואולי זאת נקודת מפתח, אדוני השר — על חיבור בין ירושלים לעפולה לא רק דרך הבקעה אלא דרך תל-אביב, כפי שמקובל לנסוע היום, אלא על יסוד כביש רחב שיחצה ויעבור מכאן-שם, דרך ירושלים, עוקף שכם, ג'נין ועפולה. ואז יהיה קצר יותר לנסוע בדרך זו, ופתאום כל המושגים לגבי אזורים שפחדו וחרדה לנסוע בהם, גם הם ילכו ויימנעו.

משום מה, מע"ץ — ואני חייב לומר זאת, היא שייכת למשרד, אדוני השר — עד כה כמעט נמנעה מלגעת ביהודה ובשומרון, כמעט, כמעט. אינני סבור שהדברים צריכים להיעשות דווקא מתקציב משרד הביטחון. אינני סבור שאריך שרון, עם כל הכבוד, בשיטת ה"חאפסים", של כאן מאחז וכן עוד דבר, צריך להיות זה שמשתבח בבניין. אני חושב שיש מקום — ואני רוצה להציע את הדברים האלה באופן קונסטרוקטיבי לפניך, אדוני השר — ליצור צוות הגיון, על-פי החלטת ממשלה, על יסוד אימוץ תוכנית רכישת, המדברת קודם כול על שותפים — שלוש השנים הקרובות, בשיעור שונה מהשיעור המצוי כאן, עם כל מה שאמרת, שאני משבח על כל בית שבו.

יהודה חשאי (המערך):

עם ביקורת כזאת על הממשלה, לא הייתי נמנע.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

חנן פורת (התחיה):

ידידי היקר, אל תציע לי הצעות.

בבנייה, מהפכה בחיפוש, המספרים שניתנים כאן, עם כל ערכם, הם דלים מאוד מלענות על הציפייה. אני מדבר כעניין זה כדבר איש אל רעהו, ראה, אביא את הדוגמה מן החיוב. בירושלים אכן נעשתה מהפכה. אם היום כ-7,500 יחידות דיור בירושלים נמצאות בשלבי בנייה, אם מתוכננות עוד 2,000 יחידות לשנה הבאה, הרי אומר, 10,000 יחידות דיור שמשמעותן 30,000 — 40,000 נפשות נוספות, זו אכן מהפכה. ירושלים רבה ושכונות סביב לה זכתה, ונשתנה בה דבר משמעותי. בבנייה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה אינה נעשית כמושגים אלה. כמושגים אלה איננו יכולים לדבר על 4,000 יחידות דיור בשפלה ועל 2,400 עד 3,000 יחידות דיור ביהודה ובשומרון.

צריך להבין, אולי להשתחרר גם מהמושגים שעל-פיהם יהודה ושומרון הופכים להיות אזור בפני עצמו, אולי לצורך הסמנטיקה, כדי להקל. הרי איננו מבקשים יחיד מיותר ארידור שידפים עוד כסף. אולי כדי להשתחרר מהמושגים, נגדיר את מעבר-השומרון כ"השפלה המורחבת". מדוע לבנות בחולות ראשון, מדוע לבנות בחולות נתניה, מדוע להוסיף שם לצפיפות, לחנק? יהיה אהה מדבר על 4,000 יחידות דיור נוספות בשנה הבאה, באותו מגולפוליס, שכבר נחון בכוח המח"ץ הזה — ראשי תיבות של משרד, חם וצפוף, אולי נרחיב את הדברים. כמעבר-השומרון, כאזור שאתה מציין — אלפי-משנה, גני-חקוה וכדומה, עדיין בלי להתייחס למושגים של התיישבות, לא של הסכנות, לא של המינהל לבנייה כפרית. אלא כמושגים של שיכונים, של אנשים שעובדים בשפלה לזר, שמרחק הנסיעה לגביהם מאותו אזור אל מקום עבודתם קטן יותר במקרים רבים מאשר מן השפלה. ואהה בונה זאת בתנאים אקולוגיים נוחים הרבה יותר, בקרקע שהיא זולה הרבה יותר — אם אנחנו מתייחסים לאדמות הטרשים הבלתי-מוסדרות על-פי חוק לאדמות מדינה. עלות הבנייה גם היא, בסך הכול — אם אתה קושר את מחיר עלות הקרקע — זולה יותר, וגם אינך צריך להיאבק על רזרבות קרקעיות מועטות שנשארו.

אינני מקבל את האמירה, שנשמעה כאן כמה פעמים: יש יחידות דיור העומדות ריקות שעה שזוגות צעירים מצפים למגוריהם. הדבר תלוי במדיניות של משרד השיכון, זוג צעיר צריך לדעת, שהוא יקבל שם את דירתו על-פי כל ההטבות המקובלות — ואינני מציע לכלול את מעבר-השומרון במסגרת אזורי פיתוח א' פלוס — מדוע לא?

אני מגיע להצעה, שהעליונה בבינה ושנוגעת גם לסוגיה של שיקום השכונות. אם נשתחרר מהמושגים של הקו הירוק, אם נשתחרר מהמושגים המבלבלים, שמטחים בנו כל הזמן מתי דרוכלס או נפתלי פדר — שאף אינו יודע, למשל, שמתתיהו אינו שמו של מתתיהו דרוכלס אלא שהיה פעם בהיסטוריה היהודית איש ושמו מתתיהו החשמונאי — אם נשתחרר מכל אותם עיוותים שכפו עלינו, הרי מסגרת שיקום השכונות צריכה לכלול בתוכה, לפי מיטב הבנתי, גם מסגרת של חידוש שכונות. שיקום שכונות הוא דבר טוב, אבל מה אתה עונה לזוגות הצעירים מקרב אותן שכונות? אינך יכול לעשות טלאי על טלאי, להתניק ולפתח. יש מקומות שבהם הדבר הזה נגמר.

מאיר שטרית (הליכוד):

מה הייחוד, שכונות מצוקה או התיישבות?

חנן פורת (התחיה):

אומר לך, הוויכוח אינו בין שכונות המצוקה ובין התיישבות החדשה. הוויכוח הוא על הבנייה בחולות ראשון ובחולות נתניה: על כך איננו מסכימים, ואל נא נסב את הדברים. כשאני מדבר על סדרי עדיפויות, גם אינני משווה את יהודה

והאחת: אחריה הגליל, הזקוק לאכלוס ביהודים נוספים, כדי לשנות במקצת את הדמוגרפיה השלילית שיש שם; בעדיפות שלישית בא הנגב, המהווה 60% משטחה של מדינת ישראל בגבולות שמלפני 1967, ומאוכלס רק ב-7% מכלל האוכלוסייה היהודית בארץ; ולאחרונה, אותו יישוב שברצועת-החוף — מגדרה עד חדרה, עם גוש-דין, שם המדינה, במשאביה הלאומיים והממלכתיים, אינה צריכה ואינה חייבת לפתח.

אני רוצה להזכיר לטובה את שר הבינוי והשכון של אז, אברהם עופר ויכורנו לברכה, שהגשים הלכה למעשה את המדיניות של חיווק ערי הפיתוח והעברת כ-37% מכלל הבנייה הממלכתית-הציבורית לערי הפיתוח, והפחית, עד כדי מחצית, את התקציבים המיועדים למרכז הארץ — נדמה לי, אם אינני טועה במספרים, מ-48% מכלל הקיף הבנייה בארץ ל-24%.

היום היתוספו תפקידים לאומיים חשובים למדינת ישראל. עד לפני זמן קצר השקיעו משרד הבינוי והמדינה בנגב, בסיני ובחבל-יימית משאבים גדולים בבנייה. לכן ראינו במרוצת השנים יישובים, מושבים, קיבוצים, ערים, צומחים כפטריות בתכנון מראש, במחשבה מסודרת ולעומק. היום קיים התהליך של זירוז ההתיישבות ביהודה ובשומרון, גם במקומות שבהם יש אוכלוסייה ערבית צפופה. אני חושב שיהודה ושומרון, אותם שטחים גיאוגרפיים, חיוניים לביטחונה של מדינת ישראל; הם עורף חשוב לרצועת-החוף. אבל עלינו לדעת, שיש תקציב מסוים. שאותו צריך לחלק לכל-הצרכים. והצרכים הם רבים וגדולים. לכן, אינני מקבל בשום פנים ואופן פגיעה בהמשך הבנייה של הגליל ושל הנגב. אם צריך לבנות ביהודה ובשומרון — זה צריך להיות על חשבון רצועת-החוף. אני מקבל בהחלט את הדעה, שאסור לנו לבנות בחולות ראשון-לציון, אפילו לא בנתניה — שם יכולה היוזמה הפרטית העשירה מחוץ-לארץ ומהארץ לבנות על חשבונו ללא תמריצים, ללא הלוואות, ללא מענקים, ללא סבסוד. יש לחזק את המקומות האחרים, החלשים יותר.

אסור לנו בהחלט לסגת מעיקרון העקרונות של הבאת מיליון יהודים לנגב. בזמן שאין עלייה, הרורכואר האנושי היחיד שקיים, לא דווקא כמרכז הארץ, הוא בני הדור הצעיר הנפלא שגדל, צומח ומתחנך בערי הפיתוח.

ברצוני לומר לכם, שאני עד חי-לכך שאה המדינה הזאת לא בונים במלים או בפרזאולוגיה, אלא בזיעה, במאמץ, בהתמדה ובדבקות במטרה. רק מי שאוהב את האדמה הזאת יודע, שאסור להשאיר את מרחבי הנגב ריקים ושוממים. אסור לו להשאיר את הגליל, עם ההרים היפים שלו, ללא יישובים יהודיים. גם חלק גדול מיהודה ובשומרון — שלגביו לפחות מקובלת עלי התפיסה של חוכנית אלון — יש ליישב בצפיפות, והכוונה לאותם אזורים שבחוכנית הנגשאת את שמו של אלון זיל.

חנן פורת (התחיה):

הרשה לי לשאול אותך, מה זה יישובים צפופי אוכלוסין?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

באותם מקומות שבהם יש אוכלוסייה ערבית גדולה, איננו צריך להיכנס לחוכה ולבנות, אלא אולי בקרבתה, רחוק ממנה, על אותם הרים ריקים.

חנן פורת (התחיה):

כלל השטח של יהודה ושומרון יש היום ערבי אחד על עשרה דונם; בשפלת החוף יש ממוצע של אדם וחצי על כל דונם.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, חבר הכנסת פורת, אתה מדבר אומנם על הכבישים, אבל המנורה שם ממלא אינה רמזור.

חנן פורת (התחיה):

לו היית יכול לציין את זה באור אדום — — —

היו"ר מ' שחל:

האור שיש לי הוא אור צהוב, אבל זמןך תם כבר לפני חמש דקות.

חנן פורת (התחיה):

אני סבור, אדוני השר, שאם משרדך היה מאמץ, ואולי מעבר לאימון, וחקף בהיקף רחב יותר, תוך כדי בחינה, תוך כדי שיקול, את התוכנית שהוצעה לאכלוס של 100,000 יהודים ביהודה ובשומרון, תוך שלוש — שלוש השנים וחצי הקרובות, אותן שנים גורליות שבהן יוכרע עתידו של אזור זה, ומשמעותו של דבר קצב גידול של כ-25,000 — 30,000 נפש בשנה, משמעותו של דבר היקף של 8,000 — 10,000 יחידות דיור, כשהדיור אינו מתמצה רק בבנייה אלא גם בתעסוקה, בייצור, כרשת דרכים, בחשתית ובכל הנוגע לכך: כשיתוף, עלי-סוד צוות היגוי שאפשר שיהיה בהנהיית משרדך כמוכיל — כדרך כל משרד השכון צריך להיות מוביל, מפני שבסופו של דבר הלא המפתח — עם משרד התעשייה והמסחר, עם הסוכנות היהודית, עם משרד החינוך והתרבות עם כל המערכות הנוספות — כי אז הייתה כאן אפשרות לבצע מהפכה, מהפכה משמעותית, שאחריה כל הדיונים על עתיד יהודה ושומרון ועל המדינה הפלשתינאית יישמעו כדיבורים אנכרוניסטיים. ושכן מרגלית יחכה לטלפון מיאסר ערפאת, שיחכה לטלפון. אנחנו נעשה את המוטל עלינו.

אני סבור שהדבר הזה איננו בא — אני מדגיש וחוזר ומדגיש זאת — במקום הבנייה והפיתוח בגליל, במקום הבנייה והפיתוח בגולן, כמובן, גם לא במקום הבנייה והפיתוח בעיריית הפיתוח: אבל במפורש תוך הטלת מגבלות חמורות. אי-אפשר לדבר על כך רק בחיוב, בלא לציין נקודה זאת: תוך הטלת מגבלות חמורות. תוך אי-מתן הטבות לבנייה בחולות ראשון ובחולות נתניה. שם אין צורך לבנות. מי שירצה לבנות וייתן את כל כספו לכך, אהלן וסהלן.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת פורת, נא לסיים.

חנן פורת (התחיה):

אני מסיים, אבל לא בהטבות, לא שיכונים לווגות צעירים במקומות אלה, התשובה להם נמצאת בחבלי הארץ, שהיעד הלאומי שלנו משתלב בהם עם הרצון האישי, עם היכולת האישית, ואכן יתקיים בנו אז: "ארץ חמדה טובה ורחבה".

היו"ר מ' שחל:

תודה, רשות הייבור לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר. ואחרי — לחבר הכנסת אהרן [חמיאס].

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמית חברי הכנסת, בברואנו לרדן על תקציב משרד הבינוי והשכון בהכרח נדרשים אנו בשיקול דעת להעיר-להאיר את הערותינו, מפני שהעשייה שעליה מופקד משרד הבינוי והשכון נוגעת לכל אחד ואחד מאתנו — לאזרחים, לרשויות המקומיות ולפיתוח של הארץ הזאת.

יש לציין, ששרי הבינוי והשכון בכל הזמנים שמו דגש מיוחד בפיתוח הארץ, בהגשמה של מדיניות פיזור האוכלוסייה, כאשר סדר העדיפויות היה: ירושלים המאוחדת

שכונות. אנו חייבים לתת חשוכה לתשתית האורבנית של אותן שכונות. מפני שמי שמביא בחשבון, שבהרי הנגב האמורטיזציה גדולה הרבה יותר מאשר במרכז הארץ. מבין שצריך להשקיע משאבים מספיקים כדי להחליף את התשתית של הצנרת, של הביוב, של הרחבת הכבישים והתאורה. בלי זה, כל הסתפקות בציפור מבחץ, כל מריחת צבע מבחץ, לא יחזיקו מעמד. לכן, כאשר מדברים על שיקום שכונות, השיקום הוא בשני מישורים: הראשון הוא הפיסי, שצריך להביא בחשבון גם את הדברים הקטנים שאחם אנו מתמודדים יום יום; והשני, טבעי הוא שבאותן שכונות יש מאגר אנרגיה, שחייב בטיפוח מסוים ובעזרה חברתית מסוימת עם משאבים נאותים וכוונת אדם מקצועי, מאומן ומיומן. שיכול לסייע לאוכלוסייה הזאת להסתגל לנורמות חדשות וגם לאיכות חיים חדשה. לכן, מה שנעשה כשיקום שכונות מבחינה פיזית, יכול להיות יעיל הרבה יותר, אם נפעיל את הדמוקרטיזציה שיש היום, על-ידי בחירת ועדי בתים, ועדי שכונות וועדים עירוניים, ושיחופם באופן ישר בתוכניות הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה. כבר יש התחלה של הפעולה הזאת, רואים אותה בשטח, וגם על כך אני רוצה לברך.

אחת הבעיות הגדולות והמסוככות היא הריסתם של בתים קיימים. מה שנקרא "פינויים". בפנינו אנו חייבים להיות מודעים קצת יותר להתנגדויות שיש לאנשים המועמדים להיות מפונים. ולכן, גם אם אלה אינם עומדים בקריטריונים היבשים של משרד השיכון, צריך לתת להם חשוכה מועדפת, ושהכנסת תדע שזאת לא פרוטקציה אלא חשוכה מועדפת לאותם אנשים שאמורים לזוז ממקומותיהם.

אני רוצה גם לומר, שכל העבודה שנעשית במישור החברתי ובחינוך הבלתי-פורמלי בחינוך של מועדוני "אתגר" ובפתיחתן של משחקיות, של מועדונים לאוכלוסייה חלשה כנו קשישים ועיוורים — כל זה יכול להיות רק לתועלת הקהילה כולה.

לסיים, אני מבקש את תשומת לבו של שר הבינוי והשיכון, סגן ראש הממשלה, היות שהוא מדבר כל הזמן עם סגנו ודאי שאין הוא מקשיב לי, וזמן לקרוא את נאומי בוודאי אין לו.

הי"ר מ' סבידור:

אדוני שר הבינוי והשיכון, מבקשים את אוזןך.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

רצוני לרבר על פריסת צה"ל בנגב. נעשית שם עבודת ענק מבחינת התשתית, היישובים, בעיקר בנגב המזרחי, עדיין אינם חשים בגודל השעה שבאה עלינו. לכן, הייתי רוצה, שבאותם כבישים אדומים, ששר החברה רצה להכריז עליהם כאדומים ומנעתי זאת ממנו — — —

משה קצב (הליכוד):

אחת מסתפק בדגל האדום הזה?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

למה מנעתי זאת? — מפני שיש בחלקים גדולים במדינה אנשים המאמינים בדמינות, ואיני רוצה שזה ישפיע עליהם לרעה. אני שמח ששר התחבורה נענה לבקשתי, ואני מדבר על כביש האוטוסטרדה ממסמה לכארישע, מבארשע לדימונה ולירוחם ולמצפה-ירמון. התחבורה על הכבישים האלה הולכת ונעשית רבה יותר וצפופה יותר מבבער. הכבישים האלה היום מסוכנים הרבה יותר מאשר בעבר. צה"ל נערך, ובעוד שנה הכבישים האלה יהיו מלאים כמו הכביש, חל-אבי-חיפה. לכן הייתי רוצה לשמוע, האם אנחנו זוכים לבשורה, שהכביש הזה יהיה חד-סטרי עד מצפה-ירמון, כפי

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני הייתי לוקח את היהודים מהשפלה ליהודה ולשומרון. אבל בינתיים אני לוקח את בני ערי הפיתוח ליהודה ולשומרון. תעשה את החישוב. תבדוק ותראה מי הולך לשם. אנחנו נשארים עם זקנינו ועם טפנו.

רוני מילוא (הליכוד):

הגזמת.

מיכאל דקל (הליכוד):

זה לא כך.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

זה לא כך? — אני אעביר אליך סטטיסטיקות.

חנן פורת (התחיה):

את שכונת-התקווה ופרדסי-כץ — למערב-השומרון, ואת דימונה — ליישוב נוסף בנגב.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אם הנגב לא יאוכלס ביהודים, ביישובים רבים — הוא יישאר זירה צבאית בלבד. אסור לנו להשלים עם מציאות זו. הנגב יכול להיות פורח לא פחות מאשר חבל-ימית, ששנינו בכינו על חורבותיו.

אני רוצה לומר, שבאמת התלבטתי קשות עם חושבי ימית ביוזם האחרון במקום, השתתפתי פיזית בכאבם וכיגונם — לראות עיר לתפארת נהרסת לגד עניך, עד היום המחזה הזה, שראיתי כמו עיני, מחריר, פשוט מחריר.

יעקב גיל (המערך):

למה הרסו?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

איני רוצה, חלילה, שדבר כזה ישוב במדינת ישראל. לא ביהודה ובשומרון ולא ברמת-הגולן.

בכל זאת אני רוצה לומר, שנעשים דברים גדולים בנושא מיחזור דירות. כאשר אנו רואים דירות הרוסות, שנבנו כומנן בחומר ובטיב לא מעולים, היום יש ניסיון לשחזר את הבתים האלה, לשפץ אותם ולהפוך אותם לדירות ראויים למגורים. אני גם טוען, שחברת "עמידר" עושה בנושא הזה רבות בערי הפיתוח, לא דווקא במסגרת תוכנית שיקום שכונות, ועל זה אדבר מאוחר יותר.

הי"ר מ' סבידור:

מה זה מאוחר יותר?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

יש לי מספיק זמן.

הי"ר מ' סבידור:

זו היתה שאלה מתודית...

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

תמיד חשבתי שיש לי חבר טוב שקוראים לו יושב-ראש הכנסת.

הי"ר מ' סבידור:

איני מתכחש לעובדה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

ואני רוצה דווקא בהזדמנות זו לברך את חברת "עמידר", שבעקשנות ובהתמדה משקמת שכונות שלמות, מהמנכ"ל שלה עד כל מנהלי המחוזות, ובמיוחד את מנהל מחוז הדרום מר עמנואל הכטלינגר. עם זאת, כאשר אנחנו מדברים על שיקום

וישיבה כדי לחכבל תחבולות ולמצוא דרכים להיפטר מאותה כמות אדירה של יחידות דיוור שהיו ברשותנו.

אני רוצה לומר, אגב, שגם בתקופה שלך חזר אותו מצב על עצמו, ואני מציע לך שלא להתרגש יותר על המידה כאשר אומרים שיש משבר בבנייה, כי אני סבור שכשיש דירות וכל אחד יכול לקנות אותן ללא עמידה בתור, לא במחירים גבוהים, ובהשוואה גם מדר הבנייה אינו עולה היום כמו מדר המחירים לצרכן — צריך להמשיך ולבנות. מוטב שתהינה דירות מוכנות ונכונות לכל דורש, מאשר מצוקת דיוור, שאז יש השתוללות בלתי פוסקת. שלא מרסנים אותה.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה לחקן אותך. השר צודק. אתה מדבר על 1977/78, והוא מדבר על תחילת פברואר 1979. הוא צודק.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
יש הבדל גדול מאוד. אני מציע לך לעבור על הנתונים. יש הבדל גם בהיקף הביצוע והתכנון כדי לבקר אותך. אני רבין את דברי. חבר הכנסת רובינשטיין יכול לומר איך השתתף אתי בניסיון לשכנע את האנשים שהבעירו צמיגים והפגינו והתפרצו.

אהרן נחמיאס (המערך):

ההפגנות היו יותר ב־1972/73. היתה חסימת דרכים ברחוב ליאונרדו דה־וינצ'י על יד "שיכון עובדים". אני אומר לך, אדוני השר, לא מסתובלים כדי לבקר אותך. אני רק רוצה להעיר את ההערה הזאת למען הדיוק ההיסטורי. זה הכול. היו 90,000 יחידות דיוור בצנרת. השר שקדם לך, השר פת, היה מביא לנו בכל כמה זמן קבוצות של משקיעים מדרום אפריקה. כדי שירכשו דירות ויעמידו אותן לרשות החושבים בשכירות. עם כל הטכניקות שהיו, עדיין היה בצנרת וגם בשווקים מלאי עצום של דירות, שאפשר היה לרכוש אותן.

אין לי הרבה הערות לגבי מה שאמר, אדוני השר. לכן מוטב שנסתפק עד כאן. זו היתה הערה היסטורית, ואני רוצה שנרשום אותה לפנינו.

שושנה ארבל־אלמולו (המערך):

והקריאה, שהוציאו למכירה בשוק החופשי, כי היה מלאי.

אהרן נחמיאס (המערך):

לכן לא צריך להתרגש. כאשר מישוה — ואיני רוצה להצביע מי אמר זאת — אומר שיש היום, כאילו, משבר בבנייה.

חבר הכנסת דן תיכון וחבר הכנסת אדרי, אני מבקש את סליחתכם. אני יכול להעיד, ואני מעיד, שבנושא של בנייה אפשר לסמוך עליכם. שאחם יודעי דבר. אבל השו"ל להעיר לכם, שבנושא של תכנון בניין עיר, אינכם מכינים באותה מידה כמו בבנייה. לא אומר לאיזו חברה מהחברות של שנים הדבר נוגע, אבל הכול מוטל בסופו של דבר על גבן ולפתח משקופן של הרשויות המקומיות, כאילו הן מעכבות את רשויות הבנייה. מורו ורבותי, לא מנייה ולא מקצתיה. כל רשות מקומית מעוניינת לזרז את מתן רישון הבנייה, כי היא מקבלת אגרת בנייה. זה הון תועפות. אלה סכומים רבים. היא מקבלת דמי פיתוח בעד מערכת כבישים, עבודות במערכת המים, במערכת שפכים. אין בישראל עירייה המעוניינת לדחות או לעכב אישורים של תוכניות.

דן תיכון (הליכוד):

גם אני חשבתי כמות, אבל מניסיוני — — —

שהובטח, ואני שמח שלפחות ממסמיה עד כאר־שבע כבר עובדים על התוואי ומרגישים את זה בשטח.

אורי סג (המערך):

חבר הכנסת זאק אמיר, האם אתה יכול לשאול האם הכביש הזה הוא דריסטר?

יעקב זאק אמיר (המערך):

זה כביש דריסטר, מה שנקרא בלועזית אוטוסטרדה — כמו מתל־אביב לחיפה ולאשדוד.

היור' מ' סבידור:

רב אחד ברור לי, שהקומוניקציה ביניכם עכשיו היא חד־סטריית.

יעקב זאק אמיר (המערך):

בכל אופן אני רוצה להזכיר, שכאשר הפניתי שאילתא לשר הבינוי דוד לוי, ב־1979 או ב־1980, נענית, שבכביש מסמיה־באר־שבע יתחילו לעבוד בסוף שנת תקצוב 1981/82 ובתחילת שנת התקצוב 1982/83, ועובדים, ורואים את זה בשטח, ידידי, שכני, חבר הכנסת אורי סג, גם קיבלתי הבטחה, שאת הכביש מבאר־שבע לדימונה יתחילו לתכנן בשנה הזאת, לקראת התחלת העבודות בשנה הבאה. אם זאת הבטחה, אני שמח גם לבשר זאת לתושבי הנגב ולתושבי דימונה.

דבר אחרון, אדוני היושב־ראש, אני רוצה בהזדמנות זו לציין לברכה ובהוקרה את הפעילות של האגודה לתרבות הדיור, שעושה ערים שלנו נסים ונפלאות בארגון התאים של ועדי בתים בכל מקום ומקום. אני שמח שראשי הערים משתפים פעולה ומקצים מתקציביהם ומכוח האדם השוטף שלהם אנשים למטרה זאת. ללא חינוך לעומק של אותם תושבים שגרים ברכי־קומות ובשכונות, כמה שלא תשקיע שם — כאילו לא השקעת דבר, העבודה של האגודה לתרבות הדיור, עם המעורבות של הרשות המקומית וההסתדרות הכללית, יכולה להיות רק לברכה.

אני מסיים, אדוני היושב־ראש, באומרי, שאם נעדיך את המשכנתאות שנותנים מדי פעם בפעם לזכאים, אולי נייעל ונשפר את אותו מנגנון ונזגות צעירים, למפונים, למשפחות ברוכות ילדים, לעבור לקורת־גג רצינית, טובה ומרווחת.

היור' מ' סבידור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, ואחריו — לאחרון הנזכרים, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני השר, חברי כנסת נכבדים, אני רוצה לבקש מאדוני השר למחוק פתיח אחד מנאומי, כי אני חושב שהוא פשוט איננו נכון ובטעות יסודו. השר אמר כנאום: "זכורים לי מימי ראשית כהונתי כשר הבינוי והשיכון מראות הצמיגים הכוערים, הפגנות ברחובות, צלילים צורמים שביטאו את מצוקת דיוורם של זוגות צעירים — מחזות שנעלמו מנופנו".

בסמוך אליך, אדוני השר, יושב חבר הכנסת דן תיכון, שכיהן כיושב־ראש מועצת המנהלים של "שיכון ופיתוח", ואני, עבדך הנאמן, הייתי באותה תקופה בסך הכול שבע שנים חבר מועצת המנהלים של "שיכון ופיתוח". לצדו של חבר הכנסת תיכון יושב חבר הכנסת אדרי, שכידוע לך הוא יושב־ראש ומנהל כללי של "שיכון עובדים". הם יתמכו בדברי רגידו לך, שבאותה תקופה היו רכבות יחידות דיוור בצנרת, גם בבנייה וגם למכירה. היינו עושים מאמצים על־איים מדי ישיבה

אהרן נחמיאס (המערך):

אבל מה לעשות, לא אומר כאילו חברה, שלך או של שכנך, כאשר מגישים תוכנית לבניין שכונה, שוכחים לציין שיש קו מתח גבוה שעובר מעל השכונה, ואז, כל התוכניות שנעשו וכל ההשקעות הרבות שהיו והזמן שכוחו בהכנת התוכנית, יורדים לטמיון. הרשות המקומית איננה מאשרת תוכנית מעין זאת. כבר ציינת, אדוני, שהזמן שמשקיעים בתכנון תוכנית בניין עיר הוא מועט מאוד, וזמן רב יותר מקדישים לתכנון תוך כדי עבודה, ולא פעם אחת אותו קבלן או אותה חברה בנייה מקבלים את תוכנית העבודה תוך כדי היצקה. זה לא רציני. על כן, לתקוף ולהאשים את הרשויות המקומיות בחטא, שהן מעכבות את אישורן של תוכניות הבנייה, זה פשוט אינו תואם את העובדות.

ואני רוצה לציין עוד דבר אחד: אני מבקש ממך, אדוני שר השיכון, אל תתפתה כאשר אומרים לך לשחרר אדמה חקלאית כערים הגדולות. מצד אחד אנחנו באים ווועקים ומדכרים, שאנחנו רוצים כפיתוחם של אזורי פיתוח, בכנייתן של ערי פיתוח בישראל, וכמובן, גם בפיזור האוכלוסייה, שזה עניין חברתי ממדרגה ראשונה, ומצד שני באים ואומרים להפשיר את הקרקע החקלאית שבערים הגדולות. אדוני שר, באותו יום שיופשו, ובסיסונות, האדמות החקלאיות ברצועת החוף ועל יד הערים הגדולות, תתחיל תקופה של בנייה גדולה ברצועת החוף, וכל הפריפריה וכל האזורים — יישכחו. אתה יודע שמשדר השיכון עושה הכל — ואני מעיד על כך — כדי לסייע בידי חברות הבנייה לבנות באזורי פיתוח, ולמרות זאת הבנייה שם מעטה. על כן אני מציע שלא להתפתות לשחרור אדמות חקלאיות.

שיקום השכונות יעמוד כסעיף מיוחד על סדר-היום. אנחנו עוד נשוב ונדבר בו, ולכן אין טעם להקדיש לו עכשיו זמן.

אני יודע שיש מלאי של דירות באזורי פיתוח, זה נכון, אבל מכאן ועד הקביעה, שבשנת 1982/83 יבנו בסך הכול 1,200 יחידות דיור, לרבות בעיר הגדולה בארבע, המרחק גדול. אני חושב שצריך לבחון את הדבר מחדש.

מאחר שזמני חס, אני רוצה להקדיש רק כמה מלים למערכת הכבישים, ורק בגליל, לא בכל הארץ. מורי ורבותי, פרט לאותם כבישים שהשר ציין שהם בבנייה, דהיינו כביש עוקף טבריה, הכביש שיעבור דרך צלמון, הכביש שיחבר את צפת רבה עם כביש פרוד-עמיעד, אני מבקש להסב את תשומת הלב של אדוני השר לכך, שהכבישים בגליל חלקם עדיין מימי המנדט וחלקם מימי השלטון הטורקי, ובמידת ישראל המשותפת רק שופצו כבישים, לא נסללו כבישים חדשים, והעקומות בכבישים הן אותן עקומות. זה גורם לתאונות רבות. התחזוקה של כבישי הגליל גם היא אינה טובה.

דרך אגב, אדוני השר, בכניסתך לבית-שאן, כשאתה בא מכיוון גשר ומסדה, הגשר שנבנה לבית-שאן הוא מסוכן מאוד. לא השתמשתי בו הרבה עד לתקופה האחרונה, כשאני צריך לנסוע מצפת לירושלים דרך הבקעה. הגשר אינו במקומו, ואני מבקש ממך לתת את דעתך על כך.

ביסודו של דבר, אני מודה שיש הישגים לא מעטים למשרד השיכון והבינוני, ואני מאחל, שבמסגרת זאת תימשך בנייה רחבה, וכמובן שיפור רשת הכבישים בארץ, ובעיקר ובפרט בגליל.

היו"ר מ' סכדור:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חדרות טובות תחילה. אני חושב שבנאומי של שר הבינוני והשיכון היו כמה דברים חשובים. הדגש שהושם בעניין מיחזור הירידות ובניון העזרה למשתכנים, המספרים שנתן השר לגבי מכירת דירות "עמידר" ו"עמידור" למשתכנים, הנתונים לגבי התחלות בנייה — אלה כולם נתונים מעודדים, וצריך לברך את השר ואת אנשי המשרד על יוזמות אלה.

החדשות הטובות האלה מעורבות כשמך של חדרות לא טובות, רווחת הדיור היחסית בארץ מתאפשרת, בין השאר, בשל מאון ההגירה השלילי, ההפסקה הכמעט-מוחלטת של העלייה וההגירה המדאגה מאוד של הימיה. אילו הייתי צריך לבחור בין רווחת דיור לבין מצוקה מסוימת של דיור עם גידול בעלייה, הייתי מבחר את האפשרות השנייה על פני האפשרות הראשונה.

אני חושב, שאם כי דברים אלה נאמרים בכל ימות השנה, צריך להזכיר אותם בשני הקשרים. קודם כול, כפי שצינת, העובדה שמאון ההגירה הלא-חיובי של ישראל הוא שמאפשר לנו את הרווחה היחסית; ושנית, אמונתי שלעניין הדיור, עדיין ולמרות כל העזרה הממשלתית העצומה, יש השפעה מסוימת על מאון ההגירה עצמו. יש כאן סיבה ומסובב.

אני חושב שמחירי הדירות עדיין גבוהים מדי, ויש דרך להורידם; ואני חושב, שעדיין אפיקי המגורים, מבחינת ריבוי דירות למכירה בהשוואה למיעוט הדירות להשכרה, גם לכך יש השפעה על משיכת עולים חדשים ועל ירידה של ישראלים צעירים. ואכן, הורדת מחירי הדירות צריכה להיות כראש מעיינינו, ויש דרכים שכעזרתן אפשר להוריד את מחירי הדירות.

השר לרי ציין בנאומו, שמשך הבנייה ירד באורח מוחשי. ויש לברך על כך. אבל עדיין הוא ארוך, ועדיין הוא מעיק, ועדיין אין לו שום צידוק. קודמי הזכירה כאן את משך הזמן הארוך של תהליך הרישוי בארץ. כל מי שעוסק בכך במסגרת מליאת הכנסת או ועדותיה יודע, שאין שום הצדקה לתהליך הזה: שריכוז המסלולים במועצה מקומית לוועדה מחוזית, ולפעמים לוועדה ארצית, תהליך המייגע של מסלול מירוצים ומכשולים זה — אין לו שום צידוק. כאשר מדובר בדברים שתורגמים מכל נורמה, אפשר להבין זאת. אבל לפי המצב החוקי היום, כל חריגה קטנה עוברת לוועדה המחוזית.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כשבמקביל לשנות את התקנה — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

מייד אגיע לכך, ושמך יוזכר. בהקשר זה אני רוצה להזכיר, שהיתה הצעת חוק של חבר הכנסת וירשובסקי, הצעת חוק סכירה לפישוט הליכים, והיא לא התקבלה בכנסת לא משום שלא היתה לה תמיכה בקרב חברי הכנסת, אלא משום שמשרד הפנים, כדרכו, מתנגד לכל רפורמה בתהליכי הרישוי. אני רוצה להזכיר, שאפילו רפורמה צנועה ומצטנעת, ובעצם שולית לחלוטין, כמו המלצות הביניים של ועדת-משנה ליועץ המשפטי, הפרקליט יורם בריסלע, אפילו המלצות קטנות אלה עדיין לא אושרו על-ידי משרד הפנים, כשמדובר בעצם ברישיונות בנייה של רשות מקומית, כלי שום חריגה, אפילו לפי החוק הקיים.

אני חושב, שאם מישור רוצה להויל את מחירי הדירות, הוא מוכרח לשים קץ גם לפרוצדורה הקיימת וגם לחוקים הקיימים. מוכרחים למצוא דרך להגיע לכך שישאל תהיה

מדוע היא איננה יכולה להתקבל — של רפורמה חלקית בחוק הגנת הדייר, לפחות בעניין אחד, שכל הכנסת — על כל פנים, כפי שנדמה לי — מאוחדת בו: לגבי בתי-עסק שלא שילמו דמי מפתח, אדוני שר הבינוי והשיכון, אין שום סיבה להמשיך בהגנה. בתי-עסק ותיק, שלא שילם דמי מפתח וקיים משנת 1940 או 1941, למה צריך להגן עליו? אדרבא, נסיר מעליו את ההגנה. נעשה משהו, גם לגבי בעל הבית. נחייב את בעל הבית לשפץ את הבניין, בלי זה לא נסיר את ההגנה. אני רוצה לרדת, מישהו צריך להסביר לי, למה בתי-עסק שלא שילמו דמי מפתח חייבים להמשיך וליהנות מתמיכה עצומה, מסובסדיה, שאפילו הממשלה אינה נותנת אותה. ולעזור לכיכור העיר, לשימוש בלתי רציונלי במקרקעין? פשוט איני מבין זאת גם לא שמעתי מישהו שיצדיק את הנושא הזה. גם לא שמעתי מישהו מנואמי מפלגת העבודה, מפ"ם ואפילו רק"ח, בריון הקודם על חוק הגנת הדייר, שהצדיק את העניין הזה. כולם אומרים שמוכרחים לשים לו קץ, אבל זה נמשך וגורם בזבוז, מרירות ואי-צדק סוציאלי. אני חושב שחייבים לעשות משהו בעניין זה.

רצוני לסיים בעניין אחד, שאינו נוגע לשיכון, אבל הוא נוגע לתחום ענייניו של השר לוי, וזה עניין הכבישים. כל מי שנוסע בכבישי הארץ, בעיקר בגליל, רואה שחל שיפור גדול. מי שנוסע, לבו רחב כאשר הוא רואה את הכבישים החדשים, את הדרכים המקצרות, את הנופים החדשים המתגלים וגם את רמת הבנייה הגבוהה של הכביש. אבל, יש פער עצום, משוער, בלתי מוצדק לגמרי, בין מה שמוקדש לבניית כבישים ובין מה שמוקדש לאחזקתם. התקציב הכללי של אחזקת הכבישים הוא כלי-כך נמוך, הוא פחות מחצי מיליארד שקלים — לפי דברי ההסבר בנואמו של שר השיכון — שאינו יכול לספק צרכים מינימליים. אבל לא רק התקציב נמוך, מחלקת עבודות ציבוריות, כפי שהיא, במתכונת החוקית שלה, עם סמכויותיה החוקיות המוגבלות, אינה יכולה לטפל בנושא הזה. שר השיכון, בחשובה על שאלתא שלי, גילה נכונות למצוא דרכים חדשות לטפל בעבודה המאפיינת של שולי הכביש, בחסור האסמטיות של המתקנים שלו ובחסור השירותים, שהם סימן ההיכר של הכביש הישראלי. אני חושב שהגיע הזמן לזיזם דבר כזה, אני חושב שהכביש הישראלי צריך להיות נקי בשוליו, נטענות צריכות לעזר אותו, תחנות שירות צריכות להיות פזורות בו, תאורה ושילוט מודרני צריכים לאפיין אותו. אם כי נעשו זעיר פה זעיר שם דברים בכיוון זה, הם בגדר מעט שאינו מכיל את המרובה, ואין הם עומדים בשום יחס להוצאות הגדולות האחרות שאנחנו רואים במשרד השיכון. אני מקווה ששר השיכון, בדברי תשובתו, יבשר לנו שהוא מוכן להסיק מסקנות מעשיות בעניין זה.

הי"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

ז. חילופי גברי בוועדות הכנסת

הכנסת אהרן אוזן ייכנס חבר הכנסת בן-ציון רובין; במקום חבר הכנסת יצחק פרץ ייכנס חבר הכנסת רוני מילוא; בוועדת החוץ והביטחון — במקום חבר הכנסת אמנון לין ייכנס חבר הכנסת אהוד אולמרט; בוועדת הפנים — במקום חבר הכנסת אמנון לין תיכנס חברת הכנסת שרה דורון, ובמקום חבר הכנסת יצחק פרץ ייכנס חבר הכנסת רוני מילוא; בוועדת העבודה והרווחה — במקום חבר הכנסת יצחק פרץ ייכנס חבר הכנסת רוני מילוא.

כמחנה אחד עם כל המדינות המתקנות, שבהן לגבי רשיונות בנייה מקובלים יש מסלול מקוצר ומואץ. זה עניין שצריך לקחת שביעות או חודשים ולא שנים, ואין כל ספק שיש לכך השפעה גדולה מאוד על מחירי הדירות.

יש עוד דבר אחד, שגם הכנסת אשמה בו. אני חוזר ומעלה אותו. מדי פעם בפעם, יש לנו נוהג, שאת כל התשלומים של הפיתוח והתשתית אנחנו מטילים על רוכש הדירה. מי הוא רוכש הדירה? — הווג הצעיר, הישראלי המתחיל את דרכו. הוא צריך לשלם מיד, מראש, השתתפות בתשתית של כבישים, חשמל, טלפון, וזאת בניגוד מוחלט למקובל במדינות אחרות, שבהן נטל הפיתוח מוטל או על כלל המשתמשים או על כלל משלמי המסים. למה צריך זוג צעיר לשלם את הנטל העצום הזה של פיתוח תשתית או של חיבור לתשתית, חיבור לרשת חשמל? אני חושב ששר השיכון חייב לטול כאן יוזמה, גם במסגרת פעולות של משרדים אחרים וגם בתוך הכנסת עצמה, כדי למנוע את המצב הזה. קל מאוד להטיל את התשלום על המשתכן החדש, וקשה מאוד להגדיל את התעריפים של כלל המשתמשים, אבל כסופו של דבר זה לרעת ישראל, לרעת האינטרסים שלנו, של משיכת זוגות צעירים ושל משיכת עלייה.

לבסוף, עניין אחד חיוני לגבי הוולת הדירות. יש לנו רכוש אדיר שמתבזבז, רכוש של עשרות מיליארדים של דולרים, והוא מרכזי הערים בארץ, שמתנוונים לא בגלל אלימות ולא בגלל הרכב אוכלוסייה לא נוח, כמו בערים הגדולות של ארצות הברית ושל חלק מארצות אירופה, אלא בגלל בעיות מינהליות, ארגוניות ומבניות, בגלל חוק הגנת הדייר, בגלל משטר הבתים המשותפים, בגלל שאלות של תכנון. מי שעובר בלב תל-אביב, ירושלים וחיפה וגם באר-שבע לצורך זה, יכול ממש להתפלא על הבזבוז העצום הזה. הצפיפות שם נמוכה ביותר. התשתית קיימת, הכול קיים, ובתי-הספר ריקים. יש קווי אוטובוסים, חשמל, טלפון, מים — הכול קיים. יש חיסכון באנרגיה, כיוון שלא מדובר בנסיעה למרכז העיר. למה כל המרכזים האלה, מנוונים? — אך ורק מפני שהחברה הישראלית לא הצליחה להתארגן ולארגן את עצמה לבנות מחדש את המרכזים האלה. אין לכך שום סיבה אחרת. אין פשיעה, אין ברחובות אלימות נוסח ניו-יורק ודטרויט. אני אומר לשר השיכון ולממשלת ישראל, שזאת משימה ראשונה במעלה — לשקם את מרכזי הערים. זה לא יותר, יעיל יותר, כלכלי יותר, חוסך אנרגיה יותר, יפה יותר וכריא יותר. אבל מה אנחנו רואים? אנחנו רואים בעצם פעולה הפוכה, פעולה שאני מתנגד לה לא רק מסיבות מדיניות-פוליטיות, אלא גם מסיבות אחרות, וזוהי ההשקעה העצומה בבנייה ביהודה ובשומרון. השקעה עצומה בפעולות בפריפריה — וזאת לאחר שראינו מה שקרה להשקעות הגדולות שלנו בסני — והזנחה מוחלטת של מרכז העיר.

בהקשר זה אני חוזר ומעלה את הצעתי — ואיני יודע

הי"ר מ' סבירור:

הורעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

איתן לבני (יו"ר ועדת הכנסת):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות.

מטעם סיעת הליכוד: בוועדת הכספים — במקום חבר

— חילופי גברי בוועדות הכנסת; סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו —

הי"ר מ' סבידור:

על-פי הנוהג ועל-פי סעיף 9(ב) בתקנון, עם הכוכב למטה, הכנסת רושמת לפנייה את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

שושנה ארכלי-אלמולוניו (המערך):

אדוני היושב-ראש, האם אין צורך בהצבעה?

הי"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולוניו, מי כמון, המנוסה, סגנית יושב-ראש הכנסת לשעבר, יודעת שאין הצבעה במקרה זה.

ח. סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו

(תשובת השר)

הבינוי והשיכון, עם כל הרצון ברפורמה בתחום זה — ואני רוצה ברפורמה בתחום זה — לא יסכים ולא ייתן יד לכך שהעניין יוצא מידי המשרד ולא תהיה בידו האפשרות של מתן סיוע פרוגרסיבי, כפי שהוא בא לידי ביטוי בתוכנית הסיוע הקיימת היום. כל גישה חדשנית — ואני אינני קונפורמיסט — חייבת להיות מושתתת על רגישות חברתית ומעוגנת בחוק או בתקנות או בהחלטת הממשלה. ההצעה, שאנו במיניסטריו נשתחרר מזה ונעביר את העניין לידי הבנקים, בשום פנים ואופן איננו יכולים לקבלה, גם אם מציעי ההצעה יציירו אותה בצורה ורודה, כפוטרת את הוונג הצעיר מדאגה רגעית ונותנת בידי את כל הסכום. אם ניתן יד לדבר זה, אנו אומנם נשחרר את התקציב הלאומי מנטל גדול, אבל נטיל על הזכאי נטל כבד מנושא, שיביא, חלילה, להתמוטטותו. משום כך הדבר אינו פשוט. הוא נושא לדיון, ואנו מקיימים דיונים ממושכים בו, אבל כל עוד לא יהיה הנושא סגור, לא יבוא שינוי, אם הוא כרוך בסיכון ההישג שהגענו אליו לאחר שנים רבות.

באשר להצעה להקטין את המימון החלקי, אני הייתי רוצה לראות את החכם שיעשה זאת. עד שהגענו למה שהגענו, מימון ישרי, מבנייה ישירה מפיכות, להסדרים החדשים, עברנו כמה מדורי גיהנום, אבל היינו בדעה, שצריך להפיק מאותו מצב את המקסימום, כאשר הבונה חייב להשקיע מכספו ולעשות למען טוב הבנייה. אם בונה יודע שיש לו קליינט — הממשלה — שירכוש ממנו כל הדירות, הוא אינו משקיע, הוא אינו מתאמץ, הוא אינו מוכר, לכן איננו רואה אפשרות, שהיום גם נוריד את המימון החלקי, שהוא מינימלי, וגם נעמוד באותו היקף של בנייה.

באשר לנושא שיקום השכונות, הוויכוח על נושא זה אינו חדש. הוא החל עם תחילת הפרויקט, והוא עדיין לא תם. יש הסבורים ששיקום חברתי קודם לשיקום פיסי; יש הסבורים — כפי ששמענו זאת היום — שבלי שיקום פיסי לא יבוא השיקום החברתי. גם אני הייתי בדעה זאת. האנשים לא יאמינו, אם לא תעשה דברים מוחשיים להטבת דיוורם וסביבתם, לכן, אנו פועלים בעניין זה במקביל — שיקום פיסי ושיקום חברתי. ויש כתובת אחת, שהיא היום במשרד הבינוי והשיכון, והיא מתאמת את הפעולות של המשרדים האחרים.

אינני סובר, גם אינני מאמין, שאפשר לרכז ברשות אחת את הפעולה החברתית המתבצעת על-ידי כמה משרדים. איזה משרד יסכים לכך? האם אנו באמת נהיה מתקדמים יותר אם ניקח מהמשרדים את הניסיון שצברו במשך שנים, ונמסור את הביצוע לידי רשות אחת נפרדת? יש היום יחידה המפשטת הליכים ומרכזת את התיאום, הדיווח והמעקב. זו הדרך

הי"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, נשמע עתה את תשובת שר הבינוי והשיכון. אני מזמין את שר הבינוי והשיכון.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקשבתי קשב רב לדברי החברים, שלפי טבע הדברים כל אחד מהם נגע בתחום הקרוב ללבו ולהקפת עולמו הפוליטית. מוכן מאליי, שבדיון זה הועלו דברים הנוגעים לרבים מחברי הכנסת. הוצעו גם הצעות שרשמתי לפני, ואשר כוודאי תשמענה לנו לעזר כאשר נדון בדברים בעתיד; למשל, ההצעה לעדכן את המשכנתאות מדי חודש בחדשו. לגבי הצעה זו נשאלות השאלות: האם הדבר כלל אפשרי? לאן הוא יוביל אותנו? האם כל אחד יחכה לסוף החודש כדי לראות ככמה גדלה המשכנתה? האם הבונים ידעו מראש מתי לייקק את הדירות? אלו הן שאלות לא קלות, וצריך לבחון אותן ולשקול אותן.

חלק מהמשתתפים בדיון נגעו בעניין ריכוזי הרשויות המטפלות בדיוור בנייה, אבל הם יודעים כמוני — ואולי אף יותר ממני, כי יש ביניהם ותיקים ממני בנושא — את השמרגלית הקיימת במדינתנו. הם יודעים, שעל כל שינוי צריך להיאבק וצריך להילחם. גם דבר שמובן מאליי שהוא צריך להיות ביד משרד אחד או רשות אחרת, כיוון שהוא נמצא במשרד שהוא נמצא בו, הוא הופך להיות קניינו. גם כאשר ההיגיון מכתוב שינויים, קשה מאוד לבצעם, ועל כל שינוי צריך להיאבק, אבל אני, בתור חבר ממשלה שעליו הוטלה משימה זו, ובתוקף תפקידי, אין לי ברירה אלא להיאבק. אומנם לא תמיד מצליחים במאבקים הללו, אבל אסור לומר נואש. ואני אינני מרפה, ולא ארפה משינוי הדברים שיש צורך בשינויים, גם בתחום החשש הלכתי הרשושי וגם בתחום הסדרת נושא הקרקעות ובתחומים נוספים הטעונים שינוי בחוק. לא תמיד בא הדבר לידי ביטוי, אבל אסור לחשוב שמשום שאין זעקה — אין טיפול. הדבר אינו קל, אך, כפי שאמרת, לא ארפה ממנו.

חברי, חבר הכנסת דן תיכון, הציע רפורמה בשוק ההון. נושא זה נמצא עתה בליכון ראשוני. ודאי שהדבר יהיה פשוט יותר, אבל האם יעלה על הדעת שנעשה בעניין זה רק שיקול כלכלי? האם הממשלה יכולה לשחרר את עצמה מחובתה לדאוג שבתוכנית הסיוע יהיה הכרומוטר החברתי בידה? האם זה יכול להיות רק עניין של "לסה פרי", שכל אחד ילך לבנק ויקבל? אנו יודעים מה קורה עם ההלוואות המשלימות של הבנקים, כמה הן עולות וכמה ריבית משלם עליהן האזרח. האם הוא יעמוד בכך? היום הוא עומד בכך בקושי, לא כל שכן אם נתיר את הרצועה ונמסור את העניין כולו לידי הבנקים. משרד

רענן נעים (המערך):
ובגליל.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
ובגליל. בבקשה, שיבואו ויבנו. אני רוצה לומר עוד יותר. אני מבקש שתעביר על הצעת התקציב שהגשתי ותראה את ההיקפים. במגזר ההתיישבותי הזה, חרף כל הוויכוחים התקציביים, חרף כל הבעיות האחרות, אנחנו נשקיע בשנת התקציב הזאת יותר מ-4 מיליארדי שקלים. אם זה אינו מספק אותך, לפחות אל תזלזל ואל תאמר שהם דלים מאוד. הם לא דלים מאוד. אני חושב שהם גם מועדפים, לאור המצב שאנחנו נתונים בו. אני רוצה בכך לא פחות ממך. אני רק מקווה, חבר הכנסת פורת — ואינני מסתיר זאת, כאשר אני נמצא בוויכוח הזה — אני מקווה שכל האידיאליסטים ישתחררו את הדירות שהם מחזיקים במרכז הארץ. כדי שלא אצטרך לבנות שם, ויעברו לגור שם קבע. זו תקוותי. אינני רואה שהם עושים זאת.

יאיר צבן (המערך):
לאן הם יחזרו אחר כך?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
לכן אני אומר שוב: הסיוע שהם מקבלים אינו נופל מזה של עיירות הפיתוח. ובפני חברי כאן אני אומר, שיש אף עדיפות לגבי יהודה ושומרון. ייתכן שיתקפו אותי בגין זאת, אבל זאת המדיניות. יש עדיפות לגבי יהודה ושומרון, גם לגבי עיירות הפיתוח. אני יכול רק להביע את תקוותי, יחד עם כל אחד שהדבר הזה קרוב ללבו, שאנשים יבואו, שיהיו יעילי.

לכן במרכז בונים רק במימון חלקי ולא במימון ישיר ולא בבנייה ישירה.

לגבי מחירי הדירות — אנחנו עושים כמיטב יכולתנו כדי להוריד מחירים, ויש הורדת מחירי. נכון, אין כזה דבר. אבל גם בבנייה יש אצלנו שמרנות. אינני רוצה להללות את חברי הכנסת, אבל יש דיונים וויכוחים עם בונים. אם אתה מדבר על מחיצה מסוימת לא בבנייה, כפי שהדבר מקובל היום בארצות הברית ובכל מדינה מתפתחת, הכונים אמורים שזה לא יימכר. עשינו ניסיון, ולא קנו. וכאשר אתה רוצה לבנות בלי רצוף, אז אתה לא נורמלי. אתה מוריד את הסטנדרט, אף שלאחר מכן הוא שם על הריצוף שטיח מקיר אל קיר. יש בעיות. היו ניסיונות, ודעות לא נמכרו. עשנו כמיטב יכולתנו כדי לקצר את משך הבנייה, והצלחנו כזה. אין כזה דבר. אבל זה קשור עם אותם ההליכים שצוינו כאן — ובדברי אני מחזק את הנאמר — של רישוי, של קרקע, ואינני רוצה לחזור על כל הוויכוח שיש בנושא הקרקעות. אבל יש גם שמרנות בהרגלים.

לגבי אחזקת הכבישים — אני בוחן דרך אחרת. זה לא קל, אבל לא ארפה מזה. אני בוחן דרך אחרת, כאשר המגמה שלי היא הקמת רשות לאומית לאחזקת כבישים. זה נושא אשר יחייב ריאורגניזציה, אולי גם חקיקה. כי בסטנדרט אנחנו מדברים עליו — השאלה היא מאיזה תקציב ייעשה הדבר, אבל אני שוקד על הדבר הזה.

אדוני היושב ראש, משרד הבינוי והשיכון עושה כמיטב יכולתו כדי להתמודד קודם כול עם מצוקת הדיור, ואני חושב שצעדנו צעד גדול בעניין זה. אין זה אומר שפתרנו את כל הבעיות. יש עוד בעיות, ונחמדות עמן. המשרד עושה כמיטב יכולתו לשכלול המערכת, לעצוב תוכנית סיוע שהולכת והופכת לפרוגרסיבית יותר. לבניית הארץ עליידי יישובים חדשים ולפיתוחה; והוא עושה כמיטב יכולתו בנושא הכבישים. היינו רוצים, כולנו, לעשות יותר מזה. הבעיה היא,

שבאמצעותה אפשר לרכז באופן מקסימלי את הפעולה הנעשית על-ידי שאר המשרדים. אי אפשר להקים רשות שתבצע את הפעולות במקום משרד החינוך, משרד העבודה והרווחה, משרד הבינוי והשיכון והמשרדים האחרים. צריך לתאם יותר, צריך לעצב תוכניות במשותף, כאשר הביצוע מוטל על כל משרד ומשרד, והמעקב נעשה על-ידי אותה יחידה שבראשה עומד סגני, חבר הכנסת קצב.

התקדמנו בעניין הזה. ראשית הפרדקט היתה ממש נושא לוויכוח נוקב בין רשויות שונות, בין הממשלה לסוכנות. עברנו את ההתנ"כ הזה, שהיו בו הרבה מתח ומרידות. אני חושב שעלינו על דרך המלך, ושכבר אפשר לראות את השיפורים. נכון שלגבי השיקים הפיסים לא חייבתי אף לא יום אחד. עשיתי מה שצריך היה לעשות. אנחנו ממשיכים בכך היום, והעבודה נעשית במקביל, בכת אחת.

לחבר הכנסת פדר יש טענה — למה אני אופטימי? אין לי תשובה על כך, זה מליה, מה אני יכול לעשות.

רענן נעים (המערך):
זו שאלה של אופי.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
מדוע אני כונה גם כאשר יש דירות פנויות? אני חושב שדבריו של חבר הכנסת נחמיאס הם התשובה. לא צריך לראות מה שיש כדי שלא לעשות, אלא יש להמשיך לעשות. אני בדעה שיש להמשיך לעשות. הוכח שהיצע הדירות גם מביא לירידת המחירים ולהפגת המתח. הוא מביא גם לתכנון של פתרונות סוציאליים באותה מסגרת. חבר הכנסת נחמיאס הוזכר לי תקופה מסוימת. זה נכון לגבי 1977 ולגבי 1978. ב-1979 היה מחסור חמור, דנו על כך ככנסת, כל הכנסת התאחדה אז בדבר הצורך בפעולה דחופה. את התקופה ההיא הזכרתי. אם אין הפגנות, זה לא מושב שמישהו כאן מאשים משהו אחר בהפגנות. אולם טוב יותר לעבוד כשאין הפגנות. זה מראה שהדרך שבה אתה פועל היא פחות או יותר טובה. זה גם מאפשר לך להמשיך ולהיאבק, וכשאני אומר להיאבק, הכוונה גם בממשלה, כאשר הדבר הזה לא היה במודעות של כולם. ואינני מצטער על שנאבקתי כפי שנאבקתי. יש עוד בעיות, נצטרך לדון עליהן ולהתמודד עמן.

חבר הכנסת פדר שואל אותי: האם אתה חושב שבאמת תהיה עלייה? אני מקווה, אני מאמין, אני אופטימי.

לגבי השאלה של חבר הכנסת ביטון על מוסררה, על עובדים שקיימים רק על הנייר, ועושים עבודות באמצעות אחרים ולא בעצמם — אני מבקש פרטים מדויקים, וכמוכן סגני יטפל בעניין הזה. אדרבה, אם ציבור יודע דברים, טוב להעלות אותם ולדעתן אותנו בהם. איננו יכולים לדעת את כל הדברים. אם אתה יודע, מסור לנו ונטפל בזה. אני מבטיח זאת.

חבר הכנסת חנן פורת העלה את הנושא של יהודה ושומרון. גם אני רוצה בבניית יהודה ושומרון ויישובם במאות אלפי יהודים. זו השקפת עולמי. השאלה היא האם אנחנו חיים ומטפלים רק בסוגיה אחת. לך, ואני מבין זאת, גם לי בכל הדיונים, יש רגישות מיוחדת, מרכזית, לנושא הזה. עלי מוטלת אחריות לכל התחומים. ואני אינני יכול בשום פנים ואופן לומר לגבי תחומים אחרים: חכו, בשנה הבאה, השנה אני מפסיק ומטפל בניתנים שם. אני צריך לטפל בכל המגזרים, זו האחריות הממלטת המוטלת עלי. ואני עושה כמיטב יכולתי לגבי יהודה ושומרון. אני רוצה לומר לך, שאותם תנאים הניתנים לקבלנים במרכז הארץ, ניתנים לכל מי שרוצה לבנות ביהודה ובשומרון, ועוד יותר.

חוברת כ"ו. ישיבה פ"ח, ב' בסיוון התשמ"ב (24 במאי 1982)
— סקירת שר הבינוי והשיכון על פעולות משרדו —

הינ"ר מ' סבירוד:

תודה לשר הבינוי והשיכון. אני מאחל לו המשך תרומה
היצירה ולהט המעש. הוא צודק באומרו, שלמשול זה תמיד
לברור ולבחור בעדיפויות, ואני מאחל לו שיהיה לו סיפוק, אני
שמח לציין שהדיון היה מעמיק, רציני ותרם רבות לחלקי הבית.
כלומר — לזרוע המבצעת ולזרוע המבקרת.

ישיבת הכנסת תהיה מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

שאנחנו גם מוגבלים עליידי אילוצים תקציביים, וצריך לענות
על כל בעיה ולטפל בכל הבעיות ביחד. אין בעיה שיכולה
להמתין עד אשר נפתור בעיה אחרת. ומשום כך נמשיך בדרך.
הזאת.

אדוני היושב-ראש, אם אני מביט אתרונית ורואה תעשייה,
שהיא של כולנו בעצם, אני מאמין שנלך לתנופה יתירה. אני לא
אומר "יותר", כי אם "יתירה", כי בתחום זה צריך שהמדינה
תהיה תמיד עם דורכה, ואם נזכה לגל עלייה, ימצאו דירות
מוכנות לקליטה טובה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:41.